

Tidning för Hitis skärgård

Sextonde årgången

Röfhit

2018

Sjömansliv
Konstnären Salokivi på Högsåra

Reportage från:
Biskopsö, Böle, Hangö,
Hitis, Högsåra, Kasnäs, Rosala
Sommarön, Vänoxa, Vänö och Öro

I detta nummer

- 4 Hemmet i Rosala jobbet i Australien
- 7 Nykterhet belönades
- 9 Sjökapten som kan slå knopar och stekar
- 11 Från händelsernas centrum till en stilla avskildhet
- 13 Shanghaiad på Miramar
- 15 Sjömanslivet i blodet
- 17 Havet präglar alla Vänöbor
- 19 Sjömannen som blev redare
- 21 Sjöman i flera släktled
- 23 Hoppilandskalle med många meriter
- 25 Sjömansliv och kulturgärningar på Vänöxa
- 28 Som femtonåring utan lov till sjöss
- 30 Hemma och till havs
- 32 På fisketur med Kekkonen i Rosalavatten
- 34 Skolfärder över Hangö västra fjärd
- 36 Ryska fångar i Hitis
- 38 Ett taloarbete utan like - Hembygdens Vänner i Hitis firar 100 stolta år
- 41 Det seglades så länge det var lönsamt
- 43 Hitis FBK i splitterny depå
- 45 Kvinnor vill bo i skärgården
- 49 Piga, klockare, inhysing, lots. Skärgårdsöden 1669-1809
- 52 Konstnären Santeri Salokivi på Högsåra - Soldyrkaren i skärgården
- 55 Trio Systrafolk
- 57 Välorienterad i skog och mark
- 59 Blåstången i knipa
- 61 Information
- 62 Händelsekalender
- 64 Färden hem

Hitis Friidrottsträning & lek 2018

Träningsdagar	söndag	15/7	kl. 14.00-17.00
	måndag	16/7	kl. 16.00-19.00
	tisdag	17/7	kl. 16.00-19.00
	onsdag	18/7	kl. 16.00-19.00
Tävling och avslutning	lördag	21/7	kl. 14.00-19.30

Grenar - Höjdhopp, längdhopp, löpning (30/60m, 200/400m), kula (mini/lätt/tung kula), spjut (barn-/juniorspjut).

Ålder och gruppindelning

Grupp 1	Födelseår	2014
2		2013 & 2012
3		2011 & 2010
4		2009 & 2008
5		2007 & 2006
6		2005 -

Hitis idrottsplan - Vi håller till på idrottsplanen på Vikarevägen mellan Hitis kyrka och Vikare.

Prova på - De allra minsta är välkomna att leka och prova på några grenar.

Regler - Alla som har deltagit på minst 2 st träningar och deltar på tävlingsdagen får medalj och diplom. Vid tävlingens poängräkning räknas sämsta grenplaceringen bort.

Prisutdelning - Tävlingsdagen avslutas med prisutdelning.

Avgift - 8 euro som går till priser & förfriskningar på avslutningsdagen.

Kontakt - www.facebook.com/hitidrottsskola.
E-post: michael.lassenius@gmail.com

Medhjälpare - Vill du hjälpa till med träningar eller tävling? Kontakta oss via Facebook eller E-post.

Välkomna önskar

Christer Wiberg, Michael Lassenius, Johan Nybergh och Tony Enholm med medhjälpare.

Idrottsträningen arrangeras genom Hembygdens vänner i Hitis rf.

Bonus att vara sjöman från skärgården

I årgång 2013 av RoHit fokuserade vi på unga damer från skärgården som rekryterades för att bli hembiträden åt herrskap i städerna. Skärgårdsflickorna var eftersökta under efterkrigstiden när det ännu fanns folk att rekrytera på öarna. De ansågs vara anspråkslösa, vana att jobba hårt och var initiativrika. Skärgårdslivet hade fostrat dem, samma gäller pojkarna som ansågs ha bättre möjligheter till utkomst än flickorna. Av den orsaken har pojkarnas berättelse fått vänta.

Det finns vissa likheter i flickornas och pojkarnas upplevelser men för det mesta finns det avsevärda skillnader. Flickorna hamnade längst ned i statushierarkin i egenskap av hembiträden och de kunde bli behandlade därefter. Pojkarna var eftersökta till sjömansyrket och i likhet med alla andra hamnade de lägst ned i hierarkin ombord. Genom att de var uppvuxna med att färdas på sjön gjorde de en relativt snabb karriär. Här kommer ojämlikheten in, för den motiverade kunde sjöfartsutbildning varvas med arbete utan större ekonomiska uppoffringar. Många utbildade sig och blev välbetalda och ansedda befäl ombord. Hembiträdesyrket erbjöd inga sådana möjligheter. Många unga damer åkte över till Sverige och blev anställda inom den offentliga omsorgen. Endast i undantagsfall kunde de göra en liknande klassresa i arbetet som flertalet skärgårdspojkar.

Sjömanslivet erbjöd skärgårdens söner att behålla sin hemvist och det välbetalda jobbet gav möjlighet att investera i byggnader, fordon och övrig utrustning. Hembiträdesjobbet var ett låglöneyrke och gav inga sådana möjligheter och endast ett fåtal återvände till skärgården. I själva verket ger sjömansyrket en ypperlig möjlighet med nuvarande anställningsvillkor att bo kvar i skärgården, flertalet väljer dock att bo mer centralt. Fruarna är nödvändigtvis inte skärgårdsfrälsta och sjömännen kanske föredrar ett mer urbant liv.

I likhet med flickorna var pojkarna långa tider borta i början av karriären innan de hade möjlighet att få ledigt. Upplevelserna från denna tid skiljer sig däremot radikalt. De fick uppleva främmande kulturer och språk, se stora och små städer runt om i världen. De kunde göra uppköp av begärliga varor som inte fanns i Finland och än mindre i den lilla skärgårdsbutiken. Allt detta gav status på hemmaplan. Hembiträdet däremot var i detta avseende i en helt underordnad roll jämfört med grannpojken som blivit sjöman.

Sjömanslivet bjöd på en hel del lockelser såsom sprit och prostituerade i hamnarna. De skötsamma var försiktiga med spriten som var ett gissel med tanke på karriären inom sjöfarten. Sexuellt umgänge med prostituerade var accepterat och den första intima kontakten med damer för många unga skärgårdspojkar var de prostituerade som väntade i hamnen. Hembiträdena var strängt kontrollerade och i vissa fall kunde de bli sexuellt trakasserade av sin arbetsgivare. Detta var inget man talade om, en sjöman däremot med erfarenhet av flickor med olika nationaliteter skröt gärna om sina bedrifter.

I de flesta fallen var äventyren i hamnarna ett övergående fenomen och de allra flesta stadgade sig och bildade familj. Idag är denna "sjömansromantik" sedan länge borta. Hamnarna ligger ofta avsesides och vistelsen där är kort och arbetsdryg. Därtill har kvinnor i högre grad än tidigare sökt sig till sjöfartsbranschen. Dessvärre erbjuder inte längre sjöfarten samma utkomstmöjligheter som tidigare. Fartygen är utflaggade och manskapet är internationellt. Även kommersialiseringen av förbindelsbåtstrafiken genom offerttävling har i många fall lett till att skärgårdsbor inte erbjuds anställning. Med undantag av passagerartrafiken på Östersjön erbjuder sjöfarten inte längre en utkomst för skärgårds- och kustbor som förut.

Jan Sundberg

RoHit

Tidning för Hitis skärgård
2018

Chefredaktör: Jan Sundberg

Ombrytning och layout: Bernt Örså

Pårbild: Bernt Örså

Baksida: Bernt Örså

Redaktörer: Olof och Gun Biström

Alexandra Enberg

Stig-Björn Nyberg

Maria Nylund

Carina Wolff-Brandt

Juha Ruusuvoori

Anna-Lisa Rosenqvist

Hedda Kainz

Heidi von Wright

Tina Örså

Tryckeri: Mariehamns Tryckeri Ab

Ansvarig utgivare: Rosala Byråd r.f.

www.dragsfjard.fi/rosala

Hemmet i Rosala jobbet i Australien

Med bra kommunikationer går det att pendla till jobbet relativt långa sträckor som i allmänhet begränsar sig till färder i drygt en timme. Undantag finns och det är möjligt att pendla från Rosala i Åbolands skärgård till Australiens västkust. Pendlingstiden tar ungefär ett dygn i anspråk.

I Rosala är avstånden korta och snabbt är jag på plats hemma hos **Pontus Johansson** på Spaks gård. Pontus är uppvuxen i Åbo men via släktrötter i Hitis vistades han många och långa perioder där och på den vägen hittade han frun **Marina** i Rosala och sedan länge är Pontus husbonde på Spaks.

–Efter grundskolan i Åbo gick jag i yrkesskola i Pargas och fortsatte sedan att studera elkraftteknik vid Ekenäs Tekniska läroverk. Efter ett antal kurser och praktik fick jag behörighet att vara elmästare på fartyg.

–Generatorstorleken avgör om det är en skyldighet att ha en elektriker ombord. I januari 1988 gick jag till sjöss på m/s Bravaden som tillhörde Engship rederiet. De hade behov av en elektriker ombord och utan min vetskap fixade maskinisten **Max Söderström** från Moa på Rosalalandet en plats åt mig. Jag var inte så rysligt hög i hatten då taxin svängde upp bredvid landgången till det massiva fartyget. Vi fraktade järnmalm mellan Luleå och Brahestad samt några längre resor bland annat till Spanien och Norge. Efter det fortsatte jag på en annan av Engships båtar och tillsammans hann det bli fyra år.

–Min yrkeskunskap sattes på prov när jag började på Silja Europa 2002. Jämfört med Engships lastbåtar var det en helt annan värld, Silja Europa var som ett fungerande och mångsidigt samhälle med hissar, teatrar, snabbköp, restauranger, kök osv. Det var nog där jag växte till mig i el-yrket, mycket tack vare goda kolleger. När Tallink tog över Silja rederiet vid årsskiftet 2006-2007 blev jag varslad om permittering men jag satt inte med händerna i kors och snabbt hade jag ett annat jobb på lut. Visserligen ångrade sig Tallink cheferna snabbt sitt förhastade tilltag, men jag resonerade att lagt kort ligger och med det får det estniska rederiet vara.

Nordsjön inget för landkrabbor

–Jag blev tipsad om att offshore båtar i Norge hade behov av elektriker. Jag skickade min CV till rederiet Eidesvik Offshore i Bømlo som är en ö sydväst om Bergen. Om en vecka var jag på jobb ombord på Viking Atene som hade som uppgift att serva oljeplattformarna på Nordsjön. Alla ombord var norrmän hemma från Västlandet.

–Första resan gick från Bergen till plattformarna ute på Nordsjön. Då kom den första chocken. Sjögången var fruktansvärd i mina ögon. Våghöjden var minst tio meter, och den sjuttio meter långa båten var liten jämfört med stabila Silja Europa. På morgonen efter den första natten anade jag oråd i stormen och tog mig staplande upp på bryggan för att kolla det allvarliga läget. Vågorna sköljde

Offshorefartyget Siem Topaz

över hela båten. Styrmannen verkade oberörd där han halvlåg med fötterna över instrumenten och joysticken i höger hand. Jag snodde snabbt om och konstaterade att det inte var fara på färden.

–Den andra chocken var de lokala dialekterna som frodas fritt i Norge. Varje nytt ord memorerade jag och hela processen var ett riktigt språkbad. Fläkt var vifte, ämbar heter pös. Tack och lov fungerade min goda fantasi och mitt goda språköra. Jag blev väl mottagen av de drygt dussinet kust- och skärgårdsbor ombord, kulturen är densamma som i vår skärgård. Ja hela stämningen var positiv. Dålig engelska är inget alternativ för allt snacket går på norsk i en salig blandning av dialekter från Västlandet. Jag var drygt tre år i Eidesvik Offshore innan jag hittade nya utmaningar i Siem Offshore där jag är idag.

Jag prövade givetvis på att testa Pontus kunskaper i västnorska dialekter som är lätta att känna på sin mjukare och lite skorrande framtoning. Ingen chans att sätta Pontus på hal is, han låter som en äkta norsk skärgårdsbo som aldrig snackat annat än den lokala dialekten. Ytterligare ett bevis på att besättningen har varit sociala och umgåtts flitigt med varandra.

–Jag gick på kurs i Haugesund i brand- och livräddning som är obligatorisk vart femte år på dessa båtar. Även på de andra båtarna var det främst folk från Västlandet ombord. På ett par av båtarna var vi stationerade i skotska Aberdeen varifrån vi tog oss ut till plattformarna för att flytta och förtöja ankaren. På en annan båt jobbade vi väster om Shetlandsöarna där sjögången är hård.

–Värst var det ändå på Barents hav mellan Hammerfest och Björnön. Vintern 2010-2011 assisterade vi flytriggen Polar Pioneer, vädret den vintern var något i särklass. Veckor med storm och vågorna mätte över 20 meter. Det var en ganska tung period, antagligen fullt jämförbart med tortyr. Vid ett annat tillfälle släpade vi i par med en systerbåt en flytrigg, West Alpha, från Ølen nära Bergen hela vägen en bit öster om Novia Semja. För att slippa aktioner av miljöaktivister körde vi med full fart hela vägen. Farten var ca 9 knop, vilket garanterat är ett inofficiellt långväga världsrekord i att släpa en rigg i den farten över vådliga vatten.

Båten drar plogen

–Oljepriset störtade kring 2014 och ca 30 000 norrmän blev arbetslösa bokstavligen över en natt. Oljebranschen har varit en lukrativ arbetsplats med höga löner och säkra anställningsvillkor. Stavanger blev värst utsatt då villa, sommarhus, lyxbil och båt plötsligt förlorade i värde, många ville sälja men få hade råd att köpa.

–Det hade kunnat gå illa för mig som visserligen är skärgårdsbo men ingen norrmän. Jag hade tur för rederiets ägare hade förstått att gardera sig mot eventualiteter och redan i god tid nischat verksamheten på något ovanliga banor. Plöja diken för havskablar till vindkraftverk var en sådan nisch.

Visst känner vi till att oxen och hästen spänts för plogen, vilket fortfarande gäller i många länder. Här i Norden är det traktorn med sina många hästkrafter som sedan länge har tagit hand om denna krävande syssla. Den enskäriga plogen har förbytt mot flerskäriga växelplogar. Visserligen sa **Valborg Venberg** på Vänö i en intervju för RoHit att havet är vår åker, men i det samtalet förekom inte någon plog. Ingen av oss tänkte på att havsbotten kan plöjas och nu är det dags att tänka om.

–Vi plöjde diken för att lägga elkablar anslutna till vindkraftsparkerna utanför Englands södra kust. Först gällde det att rensa bort stenar och bomber som ligger där sedan kriget. Det fanns gott om granater och bomber av olika slag utanför kusten. Sedan modifierades plogen för att plöja själva diket. Plogen vägde 70 ton, ser ut som en snöplog, båtens dragkraft är ca 250 ton. För att kontrollera att plogfåran blev rak och har det rätta djupet sänktes sonare och ekolod ned i vattnet som tillsammans med båtens DP-positioneringssystem angav kursen. Vattendjupet brukar röra sig kring trettio meter. Flera av rederiets båtar var, och är till dags dato, upptagna med

att plöja.

Undrar hur många skeppare i våra trakter har provat på att plöja i havsbotten? Principen är väl densamma som plöjning på land, det vill säga att dra upp en fåra och att vända jordmassan, men istället för traktorhjulet är det propellern som förmedlar kraften att dra plogen.

Drunkning osannolik utanför Australiens kust

–Genom redarens innovativa affärsverksamhet fick fyra av rederiets båtar kontrakt med uppgift att assistera oljeplattformar utanför Australiens västkust samtidigt som flera andra norska redare fick lägga av och avskeda folk.

–Resan ned till Australien blev en upplevelse. Vi körde genom Medelhavet och Suezkanalen. Innan vi körde genom Adenbukten kom tre Gurkhasoldater ombord i Port Suez. De var beväpnade upp till tänderna och deras uppgift var att skydda oss mot pirater som härjade i dessa vatten. (Gurkhasoldaterna är huvudsakligen nepaleser som visat berömlig tapperhet i strid under brittisk flagg sedan tidigt 1800-tal. Idag har Gurkhaenheter samma status som franska Främlingslegionen red. anmärkning).

–Oljeplattformarna ligger norr om Perth. Kontrasten är stor beträffande klimat och kulturliv. Australiensarna är trevliga och gästfria. Landbasen är strängt bevakad och vi är hela tiden ombord av praktiska skäl.

–Sjögången är inte lika hård som på Nordsjön men vid cyklonvarning är det bäst att snabbt ta sig undan orkanvindarna. Vi skall alltid ha med proviant för en månad. Risken är minimal att drunkna om någon faller överbord. Vi har konstant ca 20 hajar som simmar runt båten. Därtill rör sig giftiga bläckfiskar i vattnet och giftiga sjöormar ringlar runt båten. Ombord har vi även haft giftspindlar som man skall akta sig för. Längre norrut i Australien simmar stora saltvattekrokodiler som väntar på att fylla sitt gap med något ätbart, en välskapt turist eller sjöman är en given läckerhet.

–Besättningen ombord är till största delen lokal förutom nyckelpersonerna. Skepparen och maskinchefen är norrmän, överstyrmannen är svensk och sedan jag som elmästare, resten är australiensare. Även om det finns luftkonditionering ombord kan hettan ställa till det. Värst är det att jobba nere i maskinrummet där ljudet är högt och hettan är kring 50 grader under sommaren.

–Pendlingsresan ner till Australien börjar på måndag

i Rosala varifrån jag tar mig till flygplatsen i Åbo. Jag flyger till Arlanda och därifrån till Doha vid Persiska viken. Från Doha flyger jag till Perth där jag övernattar. Därifrån sätter jag mig på flyget norrut till Karratha där vi har vår bas. Den totala flygtiden är ca 22 timmar.

–Hellre pendlar jag till Australien med fem veckors mellanrum än att pendla dagligen mellan Rosala och Kimito. Det är fullt möjligt att förena skärgårdsliv med jobb i Australien. I Australien är det 100 procent jobb och här hemma är jag 100 procent ledig.

Detta med ledig där hemma är givetvis en definitionsfråga. Traktor och grävmaskin står på backen och en stor hall med verkstad börjar bli klar. Pontus är en praktisk man och familjen är van med att han är borta flera veckor i taget. Marina säger att hon inte längre vet om något annat och att det fungerar bra. Däremot verkar hushållsmaskiner och andra tekniska arrangemang på gården strejka när Pontus är borta. Illa nog för Pontus är en jäkel på att lösa tekniska problem av olika slag.

Text: Jan Sundberg

Foto: Bernt Örså (sid 4) samt ur Pontus Johanssons fotoarkiv

Personporträtt

Född: 1973

Bor: Spaks, Rosala

Familj: Frugan Marina, barnen Christoffer och Emilia, hund och katt, några hönor..

Favoritträtt: All god mat

Favoritdryck: Det mesta, men inget slår en flaska vatten när man är törstig på riktigt.

Favoritläsning: Böcker av Dan Brown

Karakterisera dig själv: Energisk och hjälpsam tidsoptimist, gillar att organisera.

Nyktighet belönades

På finskflaggade båtar var alkoholmissbruket ett allmänt problem. Givetvis drabbades inte alla båtar lika och inte heller alla i besättningen. Olycksrisken är stor vid onyktighet ombord vilket ställer till med huvudbry för befälet. Samtidigt öppnar det en chans för nyanställda skärgårdspojkar att visa vad de går för.

Granbacka torp ligger undanskymd från vägen som för till Hitis by. Efter lite trevande kommer jag fram och bakom granskogen skymtar uthusen och bostadshuset fram. Jag bestämmer mig till vilket hus jag skall gå på basis var traktorn och timmervagnen står. Alldeles riktigt där bor **Bengt Backman** med sin fru **Rosita**.

Via skärgårdstelegrafen får jag reda på att Bengt varit sjöman sedan unga år och att han eventuellt kunde ställa upp för en liten intervju. Den saken var snabbt avklarad och snart sitter vi och diskuterar om hur det kom sig att Bengt valde sjömansyrket.

–Min pappa var fiskare och timmerman, en framtid som fiskare fanns inte längre när jag avslutade skolan på 1960-talet. Någon framtid att räkna med fanns inte i Hitis. Mina tre systrar hade alla flyttat till Sverige. Alternativen för mig var att flytta till Sverige, söka jobb i Hangö eller Dalsbruk och att gå till sjöss.

–Redan som 16-åring åkte jag över till Sverige där jag jobbade på en verkstad i Sala. Jag fick bo hos min syster som var bosatt där. Därefter jobbade jag ett år på en verkstad i Hangö och bodde inkvarterad hos en tant.

När jag fyllde 18 tog jag hyra på ett fartyg, det kändes mer lockande än att jobba på landbacken. För att börja i maskin skulle man vara fyllda 18 och för att utbilda sig behövdes verkstadspraktik.

Snabb karriär i maskinrummet

–Jag började som motorelev på en oljetanker som tillhörde Lundqvist rederiet i Mariehamn. På den båten jobbade jag tretton månader i streck. Vi fraktade olja mellan Svarta havet och Kuba.

Dessa frakter var uppenbarligen en nisch för åländska Lundqvist rederiet eftersom de flesta västerländska länders handelsflottor var utestängda från att tävla om dessa frakter. Kuba var Sovjets bundsförvant och fiende till USA med sina allierade. Finland med sin vänskaps och biståndspakt med Sovjet hörde till gråzonen mellan öst och väst. I vissa utrikespolitiska sammanhang hörde Finland till Sovjets intressesfär, vilket företag och rederier kunde dra ekonomisk nytta av då konkurrensen var minimal.

–Jag blev snabbt befördrad motorman då de behöriga motormännen var fulla. För att ett fartyg skall ha rätt att lämna hamn skall kraven om besättningsmängd, arbetsfördelning och behörighet vara uppfyllda. Många finner anställdes för att uppfylla de formella kraven. Stundtals jobbade de och periodvis låg de fulla i sina hytter. Fartyget kunde styra ut till havs även om man visste att många i besättningen inte klarade av sina uppgifter.

–Vi ungdomar längs den svenskspråkiga kusten och skärgården var välkomna att jobba på åländska båtar. Uppenbarligen var vi omtäckta för vi skötte i regel våra jobb och var vana med båt- och sjöliv från barnsben. Därtill delade vi samma språk och kultur med ålänningar och med sjöfolk i Sverige.

–Kontakten hem var minimal. Jag skickade brev till föräldrarna ibland, någon annan möjlighet fanns inte då vi saknade telefon. När jag var hemma hjälpte jag pappa med byggnadsarbete. Vintern 1968 var jag hemma och då fungerade jag bland annat som brovakt vid Lerharun. Jag hade en motorcykel och med den körde jag till mitt jobb vid rännen ute på Hangö västra fjärd. Om det kom ett fartyg drogs färjan upp på isen. Däremellan satt jag i liten stuga med kamin som hade släpats ut på isen.

Teknisk utbildning i Mariehamn

–Den vintern jag var hemma i Hitis fick jag besked om att komma till Mariehamn för att mönstra ombord på ett fartyg den sista mars. Det var lättare sagt än gjort. På Kyrkfjärden utanför vår strand låg ett tjockt istäcke och vattnet svallade fritt på Norrfjärden. Frågan var hur ta sig till Kasnäs för att fortsätta färden till Mariehamn.

–Den enda möjligheten var att dra vår träbåt tvärs över Hitislandet från den södra stranden till den norra. Med hjälp av min mor och far släpade vi båten genom skogen. Vårre var det med aktersnurrar som med sina 20 hästkrafter var tung och otymplig. Väl framme vid stranden hakade jag på motorn och fick i gång den. Färden kunde inledas till Kasnäs och därefter med andra fortskaffningsmedel vidare till Mariehamn.

–Efter ett tag på sjön inledde jag tekniska studier i Mariehamn. Under studietiden träffade jag min blivande fru Rosita som jobbade på bank i Mariehamn. Jag blev maskinmästare och efter ett tag på sjön blev jag övermaskinmästare. Jag fick jobb på Saléns tankfartyg i Sverige och sedan på Gustaf Eriksons fartyg som trafikerade på Nordsjön och Östersjön. Då var jag hemma

var fjärde vecka och under den tiden byggde vi ett hus i Sund på Åland.

–Kunskapen som jag hade förvärvat genom arbete på sjön och genom studier gjorde att jag blev förman för dieselhallen vid Ålands kraftverk där jag jobbade i sju år. Jag hann även med att vara företagare då jag drev en såg i Sund och mellan varven vikarierade jag på sjön tills jag slutade helt 2010.

–Jag köpte upp hemgården av mina syskon 1993 och en hel del tid har gått åt att rusta upp fastigheterna. Numera tillbringar jag ungefär åtta månader här och resten på Åland.

Rosita verkar trivas i Hitis även om hon inte vistas lika långa perioder här som vad Bengt brukar göra. Det tar tid att utföra skogsarbete och att syssla med snickeriarbeten. Det yttersta beviset för kunskaperna i snickeri är den träbåt som Bengt egenhändigt har byggt. Båtbygge är betydligt mer komplicerat än att bygga ett hus, inget är vinkelrätt utan allt skall luta och böjas. Uppenbart förvaltas hemgården på bästa tänkbara sätt så länge gården är i Bengts händer.

Text: Jan Sundberg

Foto: Bernt Örså

Personporträtt

Bor: Sund, Kastelholm

Familj: Fru Rosita

Favoritträtt: All god mat

Favoritdryck: Gammal dansk

Favoritläsning: Alla bra böcker men numera mest biografier och historia

Karakterisera dig själv: Envis och nyfiken

Sjökapten som kan slå knopar och stekar

Uppe på bryggan på ett modernt fartyg finns inte mycket som påminner om forntida sjöfart. Kompassen lever kvar och sjökort på papper lär finnas till hands i övrigt har elektroniska instrument tagit över. Likaväl är fartygen beroende av vädrets makter precis som förr, ansvaret över fartyget vilar i sista hand på kaptenen som förutsetts ha en gedigen nedärvd kunskap i sjövätt.

På varje bebodd ö i Hitis skärgård finns minst en sjöman eller en sjöman med rötter därifrån. Det gamla lotssamhället Högsåra har vuxit upp kring sjöfarten på grund av sitt läge vid farleden mellan Hangö och Åbo. För fåtalet unga i byn var valet av sjömansyrket något av det mest naturliga. **Måns Enberg** tillhör denna kategori som i sin ungdom utan större reflektioner valde att bli sjöman.

När jag anländer till byviken i Högsåra för att spana in en lämplig hamnplats i trängseln sitter Måns färdigt på gårdens brygga och anvisar oss en plats att förtöja. Jag slår mig ned bredvid honom och han har en hel del att berätta medan min penna har svårt att hänga med. Hela samtalet utspelas på bryggan och när vi är klara åker jag hem till Rosala. En alldeles utmärkt plats att i lugn och ro diskutera sjömansliv.

Anlitad båtförare

–Sjömanslivet på fartyg började för mig efter att jag gått ut gymnasiet i Kimito. Vi från Högsåra gick de första klasserna i Söderlångvik skola, därefter Dalsbruk och sedan fick vi lov att ta oss till Kimito. Men att köra båt hade jag lärt mig redan från barnsben.

–Redan när jag var tretton började jag köra ungdomarna på dans till Rosala och Hitis. Inte var det lätt att köra den kortaste vägen utanför farleden i mörker från Hitis. Det gällde att vara vaksam och inte ta risker, även om det var pirrigt klarade jag mig utan att köra på någon knall. Man hade ett ansvar för ungdomarna som inte alltid var nyktra och som struntade i att bära flytväst trots att alla hade en med.

–När jag var abiturient fick jag vikariera som lotskutterförare. Jag saknade formell behörighet men fick ordnat en dispens. Lotskuttern var en gammal båt av järn som jag förde och avhämtade lotsar från fartyg. Lotsbytet skedde vid Järngrynnan på Norrfjärden samt på Högsåra fjärd. Hangö lotsarna klev av här och Högsåra lotsarna fortsatte mot Pargas. Till uppdraget hörde även att köra lotsarna från Norrlångvik till bussen i Dalsbruk.

–Efter gymnasiet började jag i sjömannaskolan i

Sommarprat om öar

Vegas sommarpratare är ett populärt program som redan blivit en tradition. I år bjuder sammanlagt 41 sommarpratare i 40 program på sin favoritmusik och delar tankar kring något tema som står dem nära hjärtat.

En av dem som sommarpratrar i år är journalisten Camilla Lindberg, som bjuder på ett lyriskt sommarprat om öar i den åboländska skärgården, samt den grekiska arkipelagen. Bland de öar som behandlas finns Rosala och Vänö där hon har sina släktrötter, men också den grekiska ön Leros. Hon tar avstamp från sina barndomssomrar och för lyssnarna vidare in i inre mentala landskap.

Vegas sommarpratare sänds varje vardag från och med måndag den 25 juni, hela tre gånger om dagen. Första sändningen går klockan 10:03, med repris kl. 18:03 och 22:03 samma dag.

Mariehamn. Jag ville lära mig svetsa men på den resan lärde jag mig mycket annat som tillhör sjömansyrket. Vi hade många bra praktiska övningar som var till nytta. Till övningarna hörde bland annat att knacka rost ombord på Pommern.

–Lärarna var gamla sjömän som färdats på segelfartyg. Under deras ledning lärde vi oss att sy sjömanssäcker av segelduk och att splitsa trossar. Dessutom skulle vi kunna slå drygt trettio knopar och stekar. Efter att ha övat skulle vi klara av att slå dessa knutar och stekar under tid. En stek skilde sig från en knop genom att linan sticks igenom knuten.

Kryssningar på Medelhavet och Karibien

–Jag fick höra av en lots att ett fartyg i Ingå hamn behövde en lättmatros. Värnplikten var avklarad och då bar det av till en hamn i Cornwall, året var 1983. På det rederiet jobbade jag i tretton månader och var hemma endast en gång. Den obligatoriska praktiken för att börja på styrmansklassen var ett år. Styrmansutbildningen gick jag i Åbo med början 1984. Efter två års studier praktiserade jag ett halvt år för att få ut överstyrmansbrevet.

–Därefter återvände jag till Högsåra för att bli kutterförare/farledsskötare under en treårsperiod. Området som vi skötte gick från Lerharun i öster till Jurmo sten i väster. Därefter fortsatte jag ett halvt år till med praktik på fraktfartyg för att fullfölja den obligatoriska tolvånaderna för att bli överstyrmann. Under den tiden hann jag med två resor till Amerika.

–1990 inledde jag studierna till sjökaptan. Under jullov och sommarlov var jag överstyrmann på ett rederi vars fartyg trafikerade på Nordsjön samt mellan Dalsbruk och Norrköping. Genast efter avklarade studier blev jag anställd styrman på ett kryssningsfartyg. Somrarna kryssade vi på Medelhavet, huvudsakligen på hamnar väster om Grekland men även på hamnar långt österut, bland annat Istanbul. På vintrarna kryssade vi mellan de karibiska öarna. Passagerarna var huvudsakligen amerikaner. Arbetstiderna rullade enligt ett schema om fyra timmar på bryggan och åtta timmar ledig dygnet runt.

–Jag kom hem från Karibien julen 1996 efter fyra och ett halvt år på samma kryssningsfartyg. Det fick

räcka och jag började på Viking Line som styrman/överstyrmann och senare som vikarierande kapten. Huvudsakligen har jag varit anställd på linjen mellan Helsingfors och Stockholm. Detta har gjort det möjligt att bo kvar på Högsåra då jag i princip är lika mycket ledig som jag är på jobb.

–Min blivande fru träffade jag under studietiden. Hon jobbar inom sjukvården i Åbo. Hon pendlar till Pargas där hon har en lägenhet. Under veckosluten bor hon i Högsåra. Våra barn har gått i skola i Pargas. Jag är nöjd med att ha möjlighet att få bo i skärgården där jag trivs. Något större intresse av att resa har jag inte och familjen har etablerat sig här bland annat genom vår sons byggfirma.

Sjömansyrket gör det möjligt att bo kvar i skärgården. Flertalet väljer ändå inte det alternativet. I en familj med två personer finns två olika viljor som i regel är styrda av praktiska omständigheter. Det är inte alltid lätt att nå en överenskommelse om att bo kvar i skärgården även om den ena parten är motiverad. I vissa fall går det att uppnå en kompromiss som här till synes verkar vara ett lyckat drag. Kompromisser är inte att förakta i mänskliga relationer.

Text: Jan Sundberg

Foto: Bernt Örså

Personporträtt

Född: Sommaren -62

Bor: Högsåra

Familj: Hustru och 2 söner

Favoritträtt: Hustruns tillagade pepparbiff

Favoritdryck: Varierar med tillfälle,

”anything goes..”

Favoritläsning: Lättare faktabaserad

skönlitteratur på original språk.

Karakterisera dig själv: Blögd, börjar dra sig

mot grå ton...

Från händelsernas centrum till en stilla avskildhet

Jobb med kundservice ombord på en passagerarbåt som trafikerar mellan Helsingfors och Stockholm är jäktigt och ger sällan plats till ensamma stunder. I princip skall en purser vara tillgänglig nästan under dygnets alla timmar. Kontrasten till avskildheten i skärgården är nästan total.

Via skärgårdstelegrafen får jag veta att på Biskopsö bor **Gunilla Granroth** som jobbar på sjön. Kvinnliga sjömän har blivit vanligare på fraktfartyg, på passagerarbåtar är könsfördelningen rätt lika.

Det tog sin lilla tid innan jag fick telefonkontakt med Gunilla. Förklaringen var den att hon inte var hemma under mina första försök utan på jobb och där ute på sjön finns inte utrymme för privata samtal.

När koordinaterna är klara kör vi med båten till Gunilla. Hon bor på den västra sidan av Biskopsö med Ängesö på motsatta sidan av farleden. Sundet mellan Biskopsö och Djupö är smalt men farbart med båt. Denna gång åker vi inte längre än till sundets mynning, där bor Gunilla helt själv. Gunilla står på bryggan och tar emot oss.

Bryggan är ansluten till ett båthus och där inne guppar två båtar varav den ena tilldrar sig min uppmärksamhet. Där ligger en skönhet förtöjd, det observanta barboardsögat missar inte att Gunilla har den goda smaken att ha ärvt ett Stomta mästerverk.

Innan vi slår oss ned föra att diskutera utanför det vackra röda huset noterar jag att motorsågen står vid trappan och att den omskötta gårdsplanen vittnar om att värdinnan är van att jobba och att hålla ordning och reda på torpet.

Utan vägförbindelse till Biskopsö by

–Jag är född och uppvuxen i Biskopsö by på andra sidan ön. Min far och hans föräldrar bodde här. Redan på 1920-talet flyttade de in till byn och sedan dess bodde här olika arrendatorer. Det här stället är ett gammalt torp som tillhörde Grankulla gård. Ursprungligen var Käringsö som torpet heter avskilt från Biskopsö.

–I regel åker jag med egen båt från Dalsbruk men vid menföre fungerar det inte. Avståndet till byn där förbindelsbåten tar i land är ungefär fem kilometer. Dessvärre saknas något som skulle kunna förliknas vid en väg. Då får jag lov att ta mig fram över stockar och sten med mina kassar. Inte speciellt angenämt att ta sig fram i mörkret. Dessbättre sköter **Niklas Löfberg** om morgon och eftermiddagsturerna till lands under besvärliga isförhållanden. Han är till stor hjälp då han har möjlighet att hjälpa till.

–Sedan 1960-talet har min familj använt stället till kornas betesmark. Mitt engagemang för gården började 1982 då jag bestämde mig för att här vill jag bo. Det gamla torpet revs och ett nytt hus byggdes och därefter tillkom en bastu, jordkällare och till sist båthuset.

–Jag kapar ved med motorsåg och klyver kubbarna med yxa. Gräset skär jag med lie eller klipper med gräsklippare. På ett ställe som detta finns det alltid saker och ting som kräver underhåll. Går något sönder är det både dyrt och svårt att få någon reparatör hit ut. Trädgården får tillsvidare vänta tills jag blir pensionär. Då skall jag ta an trädgårdsmästarjobbet som dessvärre

Gilla hemma i skärgårdens famn

nu blir försummat.

Sjölivet lockade mer än lärarjobbet

–Efter att jag gått ut gymnasiet studerade jag ett tag vid Åbo Akademi. Jag trivdes inte speciellt med studierna och då började jag på turistlinjen vid Pargas Folkhögskola. Samtidigt drev mina föräldrar stuguthyrning och en gång hade de en gäst som var purser på Sliterederiets båt Apollo III. Han erbjöd mig ett jobb och jag nappade på erbjudandet. Då var jag 21 år och sedan dess har sjölivet varit en del av mitt liv.

–Sjölivet är idealiskt för dem som vill bo i skärgården och för mig passar denna konstellation alldeles utmärkt. Jag har under mina fyrtio år på sjön alltid jobbat på passagerarbåtar. Jag har jobbat i taxfreebutiken, jobbat i pentryt och som purser för att nu nämna några av de uppgifter jag fått jobba med.

–Nu jobbar jag på Silja Serenade som trafikerar mellan Helsingfors och Stockholm. Vi ligger hela dagen i hamn vilket är en fördel jämfört med Åbolinjen.

–Med min långa erfarenhet kan jag säga att passagerarna har blivit mer kräsna och klagar mer än förut. Vi i personalen är mer kontrollerade, i övrigt är det ganska lika som förut, eventuellt är vi mer lojala mot varandra. Könsfördelningen är ungefär lika bland oss servicepersonal ombord.

–Numera följer vi ett 1:1 system på min avdelning

vilket i praktiken betyder att vi jobbar tio dygn varvat med tio dygn ledigt. Vi jobbar i treskift och i hamn är vi tre timmar lediga. Livet ombord är väldigt intensivt.

–Mina föräldrar ville att jag skulle bli lärare för budet hade gått att jag skött mig väl som simskolelärare. Jag inledde studierna till klasslärare men under lediga tider jobbar jag på båtarna. Efter fyra års studier i Vasa började jag närma mig en examen men sjölivet lockade mer än lärarkallet och jag lämnade studierna därhän.

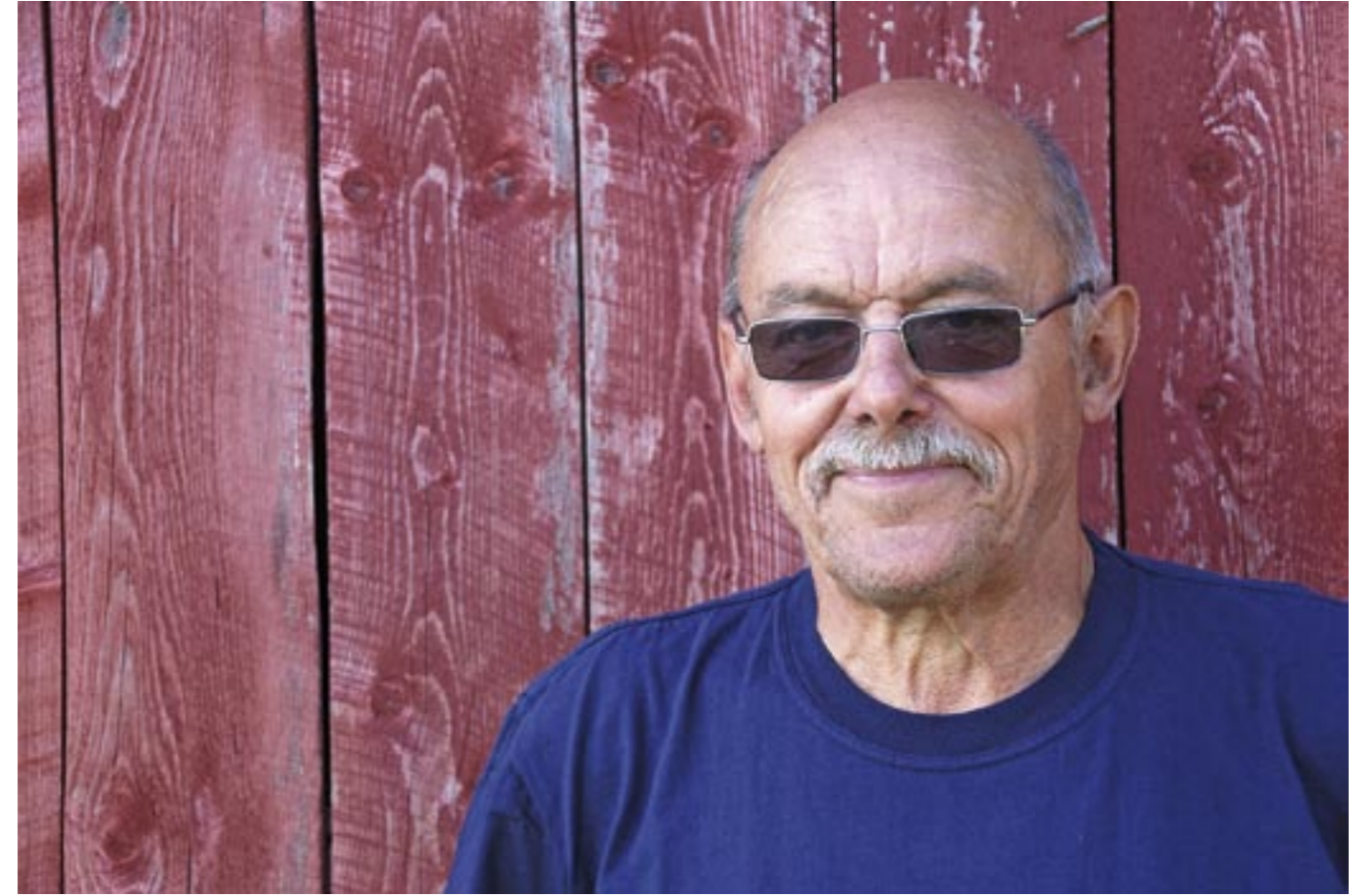
–Visst har det sina komplikationer att bo i skärgården. Därför har jag skaffat mig en etta i Alberga där jag kan övernatta ifall vädrets makter inte tillåter att obehindrat åka till eller från jobbet. Julhelgerna föredrar jag att jobba ombord framom att vara ensam hemma. Båten är inte fullbelagd eftersom de billigaste hyttavdelningarna är stängda.

Gunilla är van med att reda sig själv och räds inte den totala tystnaden och mörkret som omger stugan under årets kallaste period. En sådan livsstil skulle definitivt inte passa vilken dam som helst vågar jag påstå. Det gäller att vara skapt med ett praktiskt sinne, känna skärgården och veta hur en båt skall manövreras under de mest varierande väderleksförhållanden. Kontrasten är näst total jämfört med livet som utspelar sig på Silja Serenades promenad.

Text: Jan Sundberg
Foto: Bernt Örså

Personporträtt

Född: 1957
Bor: Biskopsö, Käringsön
Familj: Nej
Favoritträtt: Allt som någon annan lagat
Favoritdryck: Hälsodrycker som smoothies och Bloody Mary
Favoritläsning: Hälge
Karakterisera dig själv: Rakt på sak

Shanghaiad på Miramar

I San Francisco bland sjömän var det föga populärt att ta hyra på båt med destination Kina. Frakterna var lönande för redarna och för att få tag på manskap bjöds det på whisky av bästa sort i hamnkrogarna. När sjömannen sloknat och burits ombord var det försent, fartyget stälvade ut och var långt från land när den berusade sjömannen kvicknade till. På den kända krogen Miramar i Mariehamn förekom något som kunde förliknas vid Shanghaiande.

Avståndet är kort från Östernäs i Rosala till Båtviken där **Leif Eriksson** bor. Han är en bekant man i byn inte minst genom alla stora hjulgående maskiner som han förfogar över. Leif är en maskinist och gillar att handskas med allehanda tunga fordon och stora motorbåtar. För ett antal år sedan var jag ute med båten vid Kuggskär när kylsystemet havererade. Samtidigt bredde en ogenomtränglig dimma ut sig. Jag körde sakta mot ett skär mellan knallarna. Det visade sig vara Bärsskär där Leif har sitt sommarhus och han råkade dessutom vara på plats. Kylvattnet var nära kokpunkten när Leif klev ombord och han kunde snart lokalisera problemet till en defekt impeller. En sådan skall alltid finnas i reserv och javisst hittade vi en sådan i verktygslådan.

För en maskinist på fartyg är tekniska problem vardagsmat och som skall övervinnas utan att den

planerade ankomsten försenas. Nu sitter vi båda ute kring ett bord i gröngräset och diskuterar sjömannslivet som Leif har ägnat sig åt under åtskilliga år.

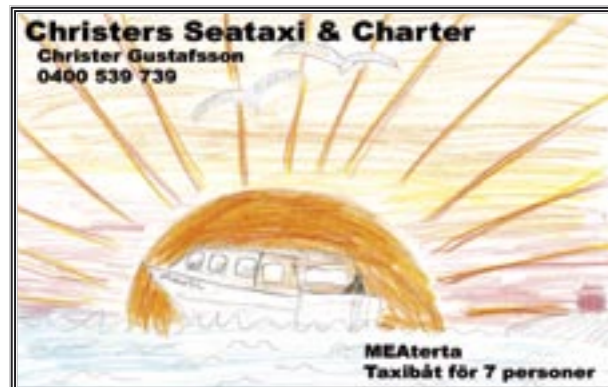
Mindre spritkonsumtion på svenska båtar

–När jag var ung i slutet på 1960-talet gick fisket sin kräftgång här i Rosala. Sjömannslivet var ett alternativ för oss som ville bo kvar i skärgården. Dessutom har vi skärgårdsbor en fördel att anpassa oss till sjölivet eftersom vi alltid har färdats på sjön.

–Efter avslutad folkskola i Rosala gick jag slöjdskola i Kimito där man lärde sig bearbeta trä och metall. Därefter var det dags att gå sjömannsskolan i Mariehamn som på den tiden var ettårig. Jag gick på maskinlinjen och därefter bar det av ut på sjön först som motorelev och sedan som motorman.

–Jag fick jobb på en av Sally rederiets tankers och med den åkte vi till Persiska viken. Resan tog en månad när vi rundade Afrika. Ombord fanns mycket att reparera då maskinerna var gamla. Därefter jobbade jag även på en torrlastare.

–Jobbet ombord intresserade och jag sökte in till maskinmästarutbildningen i Mariehamn som räckte i tre år. På den tiden var det lätt att få jobb särskilt om man var behörig maskinmästare. Personalchefen på

Sally rederiet brottades med problem att få manskap till rederiets båtar. Han kom på ett system med att betala förskott på drinkar som serverades på den populära krogen Miramar där sjömän brukade fördriva tiden. Betalningen skedde genom att jobba på Sally rederiets båtar. Det kan kallas för en åländsk variant av Shanghaiande.

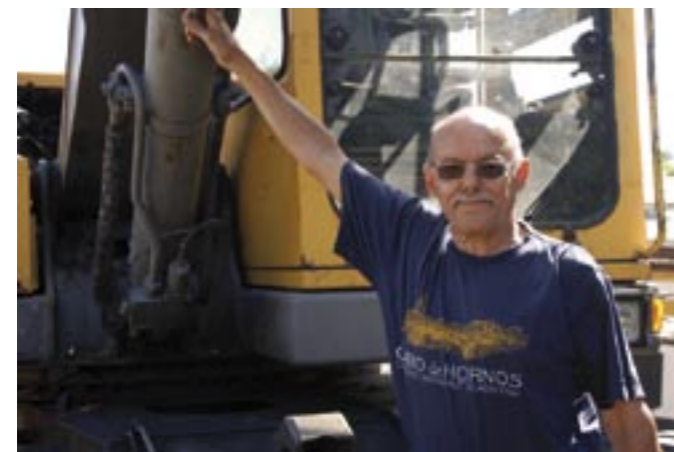
–Efter lumpen och skolan började jag på svenska Saléns rederiets båtar. Saléns värvade maskinmästare direkt från skolbanken i Mariehamn. Vi seglade på hamnar i Latinamerika, USA:s västkust samt olika hamnar i Europa. På den tiden låg vi några dygn i hamn och då lärde man känna vackra hamnflickor.

–Många finländare jobbade på Saléns båtar. Det var sjöfolk från Åland, Finlandssvenskar eller finnar som kunde svenska. Det var fritt fram att köpa sprit i land men konsumtionen var liten ombord. På finska båtar var det stränga restriktioner på hur mycket sprit som fick tas ombord men trots det var spritkonsumtionen hög.

Vägarbete på fritiden

–Fördelen med att jobba på Saléns var att vi var fyra månader på jobb och lika länge lediga. Jag köpte en traktor och vagn 1977 för att delta i vägarbetet mellan Rosala och Hitis. Vägen var då avsedd att övergå i statligt ägo, vilket den är än i dag.

–När sambon blev gravid var det dags att lämna

Saléns båtar på vilka jag jobbade över sex år. Jag fick jobb på förbindelsebåtarna 1981 och hann vara anställd på Rosala II, Falkö, Satava och Aura.

–Arbetet på förbindelsebåtarna gjorde det möjligt att fortsätta med vägarbete. Systemet på båtarna var lika jobb lika ledigt. För att kunna ta sig an uppdrag köpte jag en grävmaskin och en dumper. Med hjälp av maskinerna byggde jag vägbanken vid Kyrksundet men det stora uppdraget var vägen från Moa till Långnäs. När det var klart att Aura skulle börja trafikera på Hitisrutten måste en ny hamn och väg till hamnen byggas. Vägsträckan på drygt en kilometer var en utmaning och krävde en stor arbetsinsats.

–Det var arbetsdrygt att på sin fritid jobba med vägarbete. Numera är jag pensionär. Maskinerna finns kvar och jag har behov av dem för eget bruk och i viss utsträckning för entreprenad.

Sysslolös är Leif inte. Hans maskiner brukar då och då röra sig längs vägarna. Snöröjning brukar han även jobba med, givet att det finns någon snö att röja. I byn finns flera grävmaskiner men mannen inte Leifs är den som gräver djupast och lyfter det tyngsta lasset. En maskinist är oersättlig såväl till sjöss som till lands.

Text: Jan Sundberg

Foto: Bernt Örså

Personporträtt

Född: 1950 Rosala

Bor: Rosala

Familj: Fru Helena, två vuxna söner (sjömän)

Favoritträtt: "Fårhovon", sniglar i vitlök

Favoritdryck: Viner från södra halvklotet, rom och cola (Cubalibre)

Favoritläsning: Krigshistoria, sjöfart

Karakterisera dig själv: "Rousalbo", ogillar förtal och avundsjuka

Sjömanslivet i blodet

Yrkesvalet för ungdomar i skärgården föranledde sällan större betänkligheter. När dessutom livet på sjön erbjöd en uppskattad karriärmöjlighet utan stora ekonomiska uppoffringar uppvägs med lätthet de nackdelar som sjölivet kan förorsaka.

Christer Rehn med sin fru **Bodil** bor en bit från själva byn i Kasnäs. Inga problem att hitta fram som denna gång sker med bil. Kasnäs är som bekant numera kopplad till fastlandet med bro men skärgårdskänslan lever kvar trots den ökade biltrafiken. Väl framme sätter jag mig ned med Christer för att inleda vår diskussion.

–Jag bodde som barn i Kasnäs med mamma, mormor och morfar då min far var till sjöss. Mamma var från Kobergs i Kasnäs och pappa från Hitis. Då jag hade fyllt tio flyttade familjen till Dalsbruk. I vår släkt var sjömansyrket väl representerat. Fisket var inte ett alternativ för många som saknade egna fiskevatten. Jag gick mellanskola i Kimito och vid fyllda 18 gick jag till sjöss 1965. Valet av yrke var inget jag desto mer reflekterade över, sjölivet intresserade.

Kulturskillnad mellan svenska och finska båtar

–Jag började med att vara kombinerad jungman och

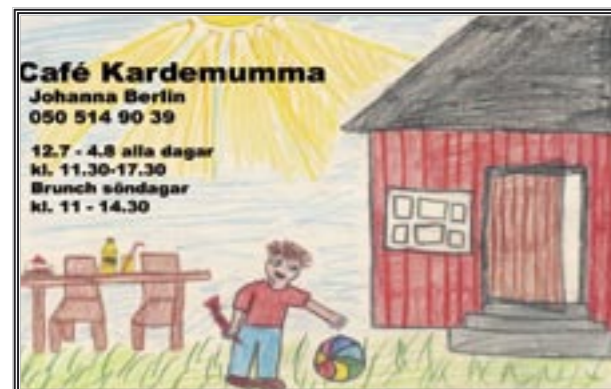
mässkalle på ett åländskt fartyg. Besättningen tog väl hand om mig och frakterna kördes mellan hamnar i Östersjön. Dessvärre kolliderade vi med tankern Palva utanför Utö men vi lyckades ta oss till Åbo för egen maskin. I medeltal var jag ute åtta till nio månader utan att vara ledig. Hemresan betalade jag själv, för att få resan betald av ett finskt rederi skulle man vara ombord över ett år.

–Efter sejour på Gustaf Eriksons fartyg och avklarad värnplikt fick jag anställning på svenska Lloyd. Vi fraktade varor mellan hamnar i Medelhavet och Sverige. På den båten var jag ute 13 månader i sträck inklusive en vecka av ledighet.

–Den kulturella skillnaden mellan finska och svenska båtar var uppenbar. Det söps mindre på svenska båtar och dessutom tog besättningen i regel kontakt med de svenska sjömanskyrkorna i hamn som ordnade fritidssysselsättning och rundturer i närheten.

–På svenska båtar fanns det tre mässflickor ombord, en för kaptenen och maskinchefen, en för övrigt befäl och en för manskapet. På finska båtar fick manskapet sköta allt själva, halva av vår tid som jungmän gick åt till att städa och diska.

–Väldigt många från vår skärgård studerade till maskinmästare, jag var intresserad av astronomisk

navigation och började studera till styrman i Mariehamn. Efter ett års studier skulle man praktisera ett år för att kunna fortsätta studierna till överstyrman. Under den ettåriga praktikperioden jobbade jag igen på en svensk båt.

–Vi körde till de stora sjöarna mellan Kanada och USA. För att ta sig till Michigan Lake och hamnen i Chicago måste många slussar avverkas efter att man passerat Montreal. För oss som var vaktstyrman eller tredjestyrman föll lotten att stå vakt på bryggan mellan klockan 12 och 4 på natten. Inte var det speciellt muntert.

–Jag fortsatte studierna till överstyrman och direkt därefter bar det iväg ut på praktik igen på en båt som tillhörde samma rederi. Vi körde till hamnar i Japan, Indonesien, USA och Australien. Därefter fortsatte jag med studierna och nu för att bli sjökaptan.

Sjökaptan och familjeliv

–Jag gick ut sjökaptansutbildningen 1974 och därefter skulle jag ytterligare ha två års praktik på fartyg för att få sjökaptansbrevet. Samma år blev mina arbetspass ombord betydligt drägligare. Jag kom in i ett system om att vara fyra månader på jobb och lika lång ledighet. Oberoende av i vilken hamn vi befann oss ute i världen byttes manskapet och rederiet betalade resorna.

–Under den långa lediga tiden var jag inte överksam. Jag åkte till Kasnäs och hjälpte **Torsten Granlund** med fisket och jordbruket. Inte klarade jag av att hålla mig borta från sjön på min fritid och fisket är något som jag alltid varit intresserad av.

–Under en av mina lediga månader 1975 åkte jag med båt till Attu i Pargas för att gå på dans. Där träffade jag min blivande fru Bodil. Vi gifte oss 1978 och följande år stod huset klart här i Kasnäs. Vi hade bättre lön på svenska båtar och när dessutom kronans kurs var stark bidrog det till att vi kunde satsa på att bygga. Efter många tjänsteår inom det svenska rederiet AB Ragne gick det i konkurs och jag behövde söka ny anställning.

–Jag blev år 1979 anställd på åländska SF Line som då ingick i Viking Line. Inledningsvis jobbade vi tre dagar och var två dagar lediga. Småningom fick vi styrmän på bryggan ingå i ett system där vi jobbade en vecka och

hade ledigt lika länge.

Under samtalets gång håller sig Bodil försynt på avstånd men eftersom hon finns hemma i huset passar jag givetvis på att fråga hur det var med familjelivet när Christer var på sjön.

–Jag blev snabbt van med att ha honom borta. Det viktiga var att närbakten till barnen upprätthölls även när han var borta. Dessbättre blev anställningsvillkoren sådana att han fick vara lika perioder hemma som han var på jobb.

Bodil var kundrådgivare och guide på Blåmusslan som stängde i Kasnäs den första januari 2017. Till arbetet hör nu, liksom delvis också tidigare, att ge rådgivning och information angående nationalparker och övriga naturskyddsområden i sydvästra Finland.

–Dessvärre har den roligaste biten försvunnit, jag har ingen personlig kontakt med mina kunder längre, allt sker numera per epost och telefon.

Nu är Christer pensionär och kan blicka tillbaka på ett internationellt arbetsliv som gett möjlighet till avancemang och god förtjänst. Allt detta har givetvis sitt pris men beträffande familjelivet har det ändå lyckats väl att arrangera.

Text: Jan Sundberg

Foto: Bernt Örså

Personporträtt

Född: 29.8.1947

Bor: i Kasnäs

Familj: hustru, 3 vuxna barn och 6 barnbarn

Favoritträtt: fisk i alla former

Favoritdryck: vatten till maten men också

gärna en GT som aperitif

Favoritläsning: historiska böcker och thrillers

Karakterisera dig själv: ”pynjare”

Havet präglar alla Vänöbor

Vänö tillsammans med Tunnhamn är om möjligt de bebodda öar i Hitis skärgård som är mest utlämnade till havets nycker. Folk som bor där har anpassat sig till att leva i enlighet med de villkor som havet erbjuder. Klivet ombord till ett liv på fartyg blir därför inte särdeles långt.

Det är med en viss spänning jag tar mig genom en stig längs stranden upp till Bergs gård. Som det redan har omtalats vid ett par tillfällen i denna tidning är Bergs känd för sin fina sångtradition. Vänö sticker ut som en av de öar i Åbolands skärgård där den muntliga sångtraditionen haft de mest aktiva företrädare. Kanske det är ett resultat av min fantasi men med vördnad beträder jag Bergs marker och beskådar byggnaderna och naturen omkring som gett inspiration till alla dessa sånger.

Raoul Berg tar emot mig ute på gården som badar i solsken denna vackra augustidag. Barnbarnet **Oskar** följer nogsamt med när farfar Raoul och jag diskuterar. Vi har slagit oss ned på altanen som Raoul har byggt tillsammans med sin bror och äldsta son. Snickarglädjen går det inte att ta miste på, även om snickaren själv inte låter sig smickras av berömmade kommentarer. Snickarskickligheten har gått i arv för Raouls far var en anedd snickare som var verksam på Örö fort.

Släktgården är ett kärt kulturarv

–Jag är född och uppvuxen här på Vänö. Skolan fanns i Högsåra och internatet blev klart när jag gick i andra klass. Då kunde jag vara borta hemifrån under långa perioder. Efter att jag gått ut folkskolan hjälpte jag till

här hemma med fisket. Vi var tre barn i familjen och det gällde att alla drog sitt strå till stacken.

–Gården har tillhört slakten i hundratals år och ingen vet exakt från och med när. Min pappa började jobba på Örö fort när jag var 15 men gården var hela familjens bas.

–När jag fyllt 16 var det dags för mig att ta hyra på en båt. Sjölivet var ett naturligt val och Sjömansarbetsförmedlingen i Hangö ordnade jobbet 1964 på en båt som tillhörde ett rederi i Korpo. Första resan gick från Hangö till Leningrad och därefter till England och Kanada.

–Jag var jungman och till jobbet hörde att gå vakt, styra skeppet, diska och vara upppassare. På den resan var jag borta i mer än fyra månader. Jag var van sedan skoltiden att vara borta hemifrån. Sjölivet som sådant var man ju van med från Vänö sedan barnsben.

–Jag ville fortbilda mig och valde att gå Pernå fiskarskola. Där lärde vi oss bygga träbåtar och vi hann färdigställa två båtar under kursen. Vi studerade även navigation och maskinlära. Efter avklarad kurs fick jag kustskeppar- och maskinskötarbrev.

–Jag kunde ha valt att jobba till lands efter den ettåriga utbildningen i Pernå. Jag valde ändå att fara ut till sjöss på nytt. Studierna i navigation hade väckt mitt intresse att fördjupa mig i denna teknik som är en blandning av geometri och matematik. Denna gång blev det långfärd på en tanker där jag var lättmatros.

Befäl på isbrytare

–Jag började studera till styrman i Åbo navigationsinstitut. Utbildningen tog ett år och som följdes av ett år med

Bergs gård

praktik ombord på fartyg. Därefter var det dags att studera till sjökaptan och den utbildningen slutförde jag 1974. På den tiden bodde jag i Åbo och ännu en tid efter slutförda studier.

–Största tiden efter avlagd examen har jag jobbat ombord på isbrytare. Min befattning var körstyrman, det vill säga att jag körde isbrytaren. Packisarna är inte det värsta att bemästra, värre var det att få fraktfartygen att följa efter oss.

–Under vintersäsongen körde vi dygnet runt. Systemet var sex timmar jobb sex timmar ledigt. Staten var och är fortfarande en säkrare arbetsgivare än rederier som konkurrerar på fraktmarknaden.

–På somrarna när isbrytaren låg i hamn kunde jag vara här ute på Vänö. Nu när jag är pensionär pendlar jag mellan Kimito och Vänö. Halva tiden är jag här, den andra halvan i Kimito. Min äldsta son är mycket här och barnbarnet Oskar är hela sommaren här ute.

Kulturarvet upprätthålls på Bergs gård som numera är uppdelad men stamstället ägs och förvaltas av Raoul. Traditionerna förpliktar men skänker även en hel del.

Raoul förvaltar huvudbyggnaden vilket syskonen kommit överens om. Byggnaderna kräver en ständig tillsyn och det är givetvis en hederssak att anrika Bergs gård hålls levande och intakt.

Text: Jan Sundberg
Foto: Casper Fransman

Personporträtt

Född: 22 maj 1947
 Bor: Vänö/Vreta
 Familj: två söner
 Favoritträtt: pappas rökta flundror
 Favoritdryck: avkyllt och gratis
 Favoritläsning: reseskildringar

Sjömannen som blev redare

Många som for ut på sjön i unga år gjorde karriär och blev befäl antingen på däck eller i maskin, andra nöjde sig med att dryga ut kassan under en epok i livet och satsade inte på att utbilda sig i branschen. Till det ovanliga hör att någon tagit tillfället i akt och blivit redare. Förut under bondeseglationen var det vanligt i skärgården att äga skepp och bli redare, idag är läget ett annat.

Sommarblotet i Rosala som äger rum på Hundtorget samlar folk med anknytning till Rosala mitt i juli. En riktig markandsstämming brukar råda i byn och så var det även förra sommaren. Marknaden drar till sig folk som inte annars brukar vistas i byn. Då får jag ögonen på **Kurt Sundqvist** som är på plats med sin son **Mats**. Eftersom jag var informerad om att Mats har blivit redare och är sällan hemma i Rosala är det bäst att ta tillfället i akt. Vi kommer överens om att träffas hemma hos Sundqvists senare under dagen.

Sjömansromantiken finns inte kvar

–Efter att jag var klar med grundskolan vid högstadiet i Dalsbruk 1998 var jag femton år och då inledde jag studier vid Sjömansskolan i Mariehamn. Skolan är tvåårig och efter det första året inklusive praktik blev jag lättmatros och efter ytterligare ett år med praktik blev jag matros.

–Jag gjorde min praktik på Engships båtar där jag blev väl omhändertagen. När skolan var avslutad började jag

som lättmatros på ett åländskt fartyg. Där fick jag lära mig grunderna i sjöfart. Vi körde sex veckors pass och ibland tolv veckors pass innan vi blev lediga. Sjömansromantiken existerade inte för vi hade knappt med fritid i hamn. Vi trafikerade mellan hamnar i Finland och England samt därefter mellan Dalsbruk och hamnar i Belgien.

–Sjömansyrket var ett naturligt val för mig och därtill hade jag ett behov att se något annat än Rosala i mitt liv. Jag kände mig motiverad och inledde mina studier till styrman i Åbo. Den tvååriga utbildningen varvades med långa praktikperioder och då jobbade jag som matros. Efter examen jobbade jag som styrman på Rosala II. Eftersom vi trafikerade i hemknutarna bodde jag hemma i Rosala och delvis i Åbo. Under denna femårsperiod hann jag även med att vikariera på andra förbindelsebåtar och under fritiden studerade jag till sjökaptan.

–När jag väl gått ut sjökaptansutbildningen började jag på ett offshore-rederi på Nordsjön. Efter ett tag flyttades vi ner till Nigerias kust för att serva oljeplattformarna där. Besättningen byttes ute på sjön med helikopter och vi var väldigt lite i land.

–Arbetspassen varierade mellan fyra till fem veckor, ledigheterna var lika långa. Jag var styrman ombord och efter ett tag blev jag överstyrman. Besättningen var huvudsakligen norsk. Det sociala blir lidande om man inte förstår norska och saknar förmågan att kommunicera med dem. På en av båtarna hade vi ett par finnar ombord, de klarade jobbet på elementär engelska men i övrigt var de utanför den sociala gemenskapen.

Segla med Eugenia

Örö
48/30 €
7,5 h

Inkl. guidning & fisksoppa

www.eugenia.fi
Tfn 0440 427 862 eller e-post info@eugenia.fi
Även Bolax seglatser och flexibla charterlösningar

Tias Bok
 Vuorikatu 10
 Berggatan
 248 6060

Hanko
Hangö

Sjökort
Böcker
Kontorsmaterial
Kort
m.m.

Merikortteja
Kirjoja
Konttoritaru
Kortteja.
y.m.

Tervetuloa! **Välkommen!**

Fartygen Östern och Nårafjård
Foto: Mats Sundqvist

Tanken mognade om att bli redare

Skärgårdstrafiken på Åland sköts genom entreprenad där offertgivarna konkurrerar om uppdraget. Till skillnad från skärgårdstrafiken i angränsande Åboland är det landskapet som äger fartyget och inte redaren. Redaren sköter om driften, vilket gör att tröskeln för att delta i en offertrunda blir lägre och landskapets båtar är alltid i drift oberoende av vem som vinner offerttävlingen.

–Jag började försiktigt och lade in en offert om att sköta trafiken mellan Åva och Jurmo på Åland. På Jurmo bor endast ca 30 personer och jag skötte trafiken tillsammans med 4 anställda i fyra år. På den tiden bodde jag i Åbo då det gick relativt lätt att ta sig till lands från Brändö.

–Min sambo är från Hangö och då hon fick jobb där flyttade vi från Åbo till Hangö. Under en period av 3 säsonger skötte företaget ett kontrakt som omfattar taxibåtstrafik i Sommarö skärgård i Esbo för Yles räkning som har ett fritidshus på en holme.

–Under hösten 2014 köpte vi passagerarbåten Östern som sköter trafiken på lilla ringvägen mellan Rimito-Själö-Nagu. Trafiken begränsade sig till högsäsong från slutet av maj till början av september. Vid sidan av arbetet studerade jag till vaktmaskinmästare. Utbildningen är treårig. Det är en fördel att begripa sig på maskiner när man är ute på sjön. Dessutom är det en fördel att vara flexibel i ett litet rederi exempelvis vid sjukdomsfall.

–Nästa år börjar vårt nyanskaffade fartyg Nårafjård att trafikera rutten mellan två öar norr om Bergen vid Sognefjords mynning. Vi vann offerttävlingen där kravet var att fartyget skall kunna frakta tio personbilar och sextio passagerare. Färden mellan öarna tar inte mer än åtta minuter. Min plan är att vara på plats under det första året för att få verksamheten att fungera med inledning den första januari 2019. Besättningen som uppgår till tre

personer kommer delvis att vara norsk.

Under samtalets gång blev det klart att de flesta färjeleder i Norge inte går att skötas med vajerfärja. Djupet kan vara upp till en kilometer, vilket skulle göra en vajerfärja alldeles för otymplig. Enda möjligheten är att ha frigående färjor men som i sin tur kräver högre behörighet av skepparen och en större bemanning.

Mats har flera projektplaner i tankarna, skärgårdstrafik kommer alltid att behövas. Östern låg förra vintern i Åbo och kommer också att göra det i fortsättningen. Tills vidare har Mats kalkylerat rätt och mycket tyder på att han hittat sin nisch i redarbranschen. Konkurrensen i den åboländska skärgården om entreprenad verkar inte stor på grund av systemet där redaren skall konkurrera med eget tonnage. Endast några få seriösa aktörer tävlar om anbudet men trots det kan redarna uppleva konkurrensen som ganska tuff.

Text: Jan Sundberg

Foto: Erica Schütt

Personporträtt

Född: Dragsfjärd
 Bor: Egnahemshus i Hangö
 Familj: Sambo
 Favoritträtt: Wienerschnitzel
 Favoritdryck: Rödvin
 Favoritläsning: Sportnyheter
 Karakterisera dig själv: Ambitiös, Krävande, Plikttrogen.

Sjöman i flera släktled

Livet i skärgården och sjömansyrket är nära kopplade till varandra. Det ena har gett näring åt det andra genom att skärgårdspojkar hade fått sjövätt med modersmjölken och sjömansyrket gav ekonomiska möjligheter att bo kvar i skärgården.

Färjan som trafikerar mellan Kasnäs och Långnäs på Rosalalandet har omväxlande varit Aura och Aurora. Fartygen är som siamesiska tvillingar och för tillfället är det Aurora som trafikerar rutten med **Tore Gustafsson** som en given skeppare. Han har varit med sedan fartygen sjösattes 1994 och om detta har vi skrivit i RoHit 2005. Vid åtskilliga tillfällen har jag fört samtal med Tore för han är genuint intresserad av skärgårdssamhället och dess historia.

Denna gång passar jag på att diskutera med honom när färjan håller en längre paus mitt på dagen. Fartyget är den rätta miljön att få svar på min nyfikenhet om Tores erfarenhet av sjömanlivet. Som så många andra som har landat på dessa förbindelsebåtar i Åboland och på Åland finns det en hel del minnen från sjömanlivet på de stora haven gömda i sjömannsäcken.

Sjölivet började redan som barn

–Jag är hemma från Bötesö som tillhör Bolax by i Hitis. Där är familjen fortfarande skriven även om vi huvudsakligen bor i Dalsbruk. Jag föddes den 22 september 1958 i Hangö. Mina föräldrar hade dagen innan kommit över Hangö västra fjärd i hårt oväder och läkaren förfasade sig över vad som kunde ha hänt. Något år tidigare hjälpte far

min kusin till världen på samma fjärd och hade kanske tillförsikt att även denna gång slutar lyckligt, alternativet var få.

–Sjömansliv i flera generationer präglar vår släkt och naturligt var det även för mig att följa den välkända rutten. Min pappa hade en galeas som han fraktade gods med längs kusten. Då jag som pojkarvel inte var simkunnig var det enbart i min mammas sällskap jag fick följa med på resor till Pargas och Åbo. När min längd understeg höjden på galeasens reling ansågs säkerheten vara uppfylld för då hölls jag ombord.

–Alla ärenden sköttes med båt, butiksresor till Västansfjärd samt övriga ärenden till Hangö och Dalsbruk. Färderna gick sakta och värdigt med den beprövade fotogendrivna maskinen. Galeasen togs ur trafik 1964 och högs upp, en betydelsefull epok i skärgården gick då ur hädan. Om detta har **Uno Rosenberg** skrivit, han var hemma från Bötesö och **Allan Gustafsson** som sjöfartsredaktör i Åbo Underrättelser.

–Skolgången inledde jag 1965 i Dalsbruk där jag var inkvarterad hos släktingar. Det var inte lätt för en sjuåring att vara borta hela veckan. På den tiden fanns ingen reguljär förbindelse till Bötesö där det fanns fyra hushåll. Det var mina föräldrar som förde mig till skolan och hämtade mig när skolveckan var över under hela skoltiden, senare gällde detsamma för min 7 år yngre syster.

–Min pappa jobbade på kusttankern Petrolea (som finns dokumenterad i RoHit 2011) och jag fick följa med vad förr i tiden kallades kajutpojke under somrarna 1966 till 1969. Färderna gick till Mariehamn och Björneborg. Mitt

jobb var att diska, pumpa bränsle men framförallt fick jag styra skeppet. Det var något enastående och som hjälp hade vi givetvis kompass men även radar. Det var här jag fick smak på sjömanslivet.

Sjölivet inleddes i sjönöd

–Jag gick ut grundskolan vid fyllda 15 och då tog jag mig till Pargas och mönstrade på en skuta från Västansfjärd. Fartyget trafikerade hamnar i Östersjön och Nordsjön. Jag var jungman och lägst i hierarkin ombord.

–I december samma år var vi på väg från Porsgrund i Norge till Ekenäs och vidare upp för Pojoviken till hamnen i Skuru. Kursen var ställd mot Hangö men på Östersjön drog det upp till en våldsamt storm.

Vi satt med påklädda flytvästar för att kunna överge fartyget medan sjöarna oavbrutet rullade över skeppet. Då beslutet fattades att försöka hitta skydd i Stockholms södra skärgård och därifrån nalkas Ålands och Åbolands skärgård i lä för stormen. Dessvärre inträffade en navigeringsmiss i nattmörkret utanför Dalarö och fartyget rände över grund och förläste inom en timme, tur i oturen blev vi alla räddade.

Jag blev inte avskräckt av denna farliga upplevelse. Istället var siktet inställt på att bli maskinist på fartyg. Jag fick anställning som lärling på verkstaden i Dalsbruk, tanken var att ca ett år på fabriken skulle vara till nytta ombord och fylla inträdeskravet till maskinmästarutbildningen. Men jag råkade inte få arbete i maskin, i stället blev jag lättmatros på ett åländskt rederi.

–Vi fraktade varor mellan Nord Amerika och Europa. För en ung pojke var det en upplevelse att få komma till Amerika men även en besvikelse för där stötte jag på verklig fattigdom för första gången i mitt liv. Vi hade fria hemresor efter ett halvår ombord. Jag hann vara hemma två till tre månader per år.

–Jag fick sedan jobb på Gustaf Eriksons kyl- och fraktfartyg och färderna gick mellan Nord Afrika, Persiska viken, Europa ja praktiskt taget hela världen. Nu hade jag lagt maskinistdrömmarna åt sidan och siktet var nu inställt på en karriär som sjöbefäl. Efter den obligatoriska värnplikten fortsatte jag på Eriksons fartyg. På den tiden skulle man ha praktiserat 36 månader på fartyg i europeisk och oceanfart, ledigheter räknades inte, innan styrmanstudierna kunde inledas.

Sjöfarten är inte som förut

–Jag studerade till styrman i Åbo under åren 1979 till 1981. Under sommaren 1980 jobbade jag på en båt som fraktade papper från Kanada till USA, Karibien och Europa. På den tiden var jag knappast alls hemma.

–På Eriksons båtar rådde goda förhållanden ombord, många i besättningen hade familj och kamratandan var god. Det hände att vi hade god tid i hamn på den tiden, nu är det andra tider. Sjölivet gav möjligheter att bo kvar i skärgården, även om vi inte var många ungdomar kvar när jag gick till sjöss.

–Åren 1984 till 1986 gick åt till kaptensutbildningen i Åbo. Rederinäringen hade redan då börjat sin kräftgång. Erikson och övriga rederier i Norden tvingades anställa billigt manskap från Filippinerna och andra

lågloneländer för att värna sig mot konkurrens från forna östblocksländer.

–Numera är det främst sjöbefälet som är eftersökt i internationell trafik. Manskaper har en marknad i närjöfarten. Tills vidare är denna kustsjöfart tryggad och därför prövade jag redan sommaren 1981 att vikariera på förbindelsebåten Hitis som då trafikerade här.

–När **Holger Wilson** pensionerade sig började jag på Rosala II och senare Falkö, prövade även några vintrar på isbrytare, flyttade sedan över till Aura under byggnadstiden i Olkiluoto. Jag trivs i min och mina fädernes hemtrakt då dessutom möjligheter till utkomst har erbjudits. Nu är vi ännu färre kvar i skärgården jämfört med då jag gick till sjöss. Allt fler funktioner centraliseras, få lotsar eller farledsskötare bor i skärgården.

Fisket och sjöfarten har varit de stora näringarna för folk i skärgården. Fisket förlorade i betydelse redan för länge sedan, sjöfarten har inte samma betydelse som förr i skärgården. Även om utbudet av jobb ombord vore stort finns det inte längre folk kvar i skärgården som kunde anställas. Trenden tycks vara att sjöfolk flyttar från skärgården till tätorter där livet framstår mer lockande.

Text: Jan Sundberg

Foto: Bernt Örså

Personporträtt

Född: 22.9 1958

Bor: Dalsbruk, Hitis och Bötesö (Hitis församling)

Familj: Ylva, Clas och Malin

Favoritträtt: Pepparbuff och Strömmingsflundra med ost, kaviar och dillfyllning

Favoritdryck: Inget speciellt

Favoritläsning: Historia, memoarer, hembygd men främst dagstidningar och RoHit

Karakterisera dig själv: Realist

Hoppilandkalle med mångsidiga meriter

Uppdraget att vara hoppilandkalle hör inte till det mest tacksamma. De brukar få stå ut med skepparens arga kommentarer. Ju ovanare skeppare desto högre brukar skällor svalla över hoppilandkalle som i regel är skepparens fru. I kommersiell sjöfart gäller andra förhållanden. Ätminstone gäller detta trafiken till Bengtskär med avstickare till Örö.

Under några somrar har jag iakttagit hur graciöst hoppilandkalle på passagerarfartyget Sissel sköter sitt jobb. Det är inte tal om att kalle hoppar i land utan lina, vilket räknas till det värsta hen kan ställa till med. Nej inte alls, **Johanna Rosenberg** från Böle är minsann ingen novis. Eller vad sägs om denna mini Curriculum Vitae: språkkunnig student, simlärare och behörig båtförare. Ja på en passagerarbåt är det bra att ha vissa givna färdigheter, men få har en lika bred behörighet som Johanna.

Efter en kort övertalning är jag välkommen att intervjua Johanna hemma i Böle. Vi slår oss ned ute för att njuta av julsolens sista suckar. Johanna är en upptagen ung dam och det är inte det lättaste att få en intervju med henne. Förutom jobbet på Sissel är hon simskollärare i fyra skärgårdsbyar i Hitis arkipelagen.

–Jag blev student från gymnasiet i Kimito våren 2017.

Skolgången inledde jag i Rosala och därefter högstadiet i Dalsbruk innan gymnasietstudierna i Kimito. Till Dalsbruk gick det att pendla från Böle men under gymnasieåren i Kimito hyrde jag en lägenhet där. Mina planer är att utbilda mig till lärare.

–Givetvis har jag gått i simskola och först blev jag kandidat, sedan magister och därefter Primus magister som 12-åring. Jag har gått Folkhälsans simlärarutbildning i Kasnäs.

–Det var utmanande att vara simskollärare under den gångna sommaren. Först var det för kallt med en temperatur om 13 grader och när vattnet värmdes upp kom algerna. Jag var inledningsvis lärare i Högsåra och Kasnäs, därefter i Rosala och Hitis. I Hitis var antalet deltagare störst och något färre i Rosala. Grupperna var rätt stora även i Högsåra och Kasnäs.

–Sommargästernas barn är den överlägset största gruppen, skärgårdsbarnen tillhör en minoritet. Språket är givetvis svenska men några barn talade endast engelska och någon talade finska. Jag kommer nog att fortsätta vara simskollärare även i framtiden.

Behörig båtförare

–Jag gick en valbar båtförarkurs i Kimito gymnasium

där vi lärde oss navigering. För att förkovra oss besökte vi Aboa Mare i Åbo där vår uppgift var att köra ett skepp i en simulator. I övningen ingick olika farosituationer som vi skulle bemästra. I Lojo satt vi i en livräddningsflotte varifrån vi skulle räddas med helikopter. Förutom dessa övningar skulle vi lära oss brandsläckning och avverka en kurs i första hjälp.

–Inte nog med detta, för att få ett båtförarbetyg måste man ha praktik. Jag hade avverkat alla kurser innan jag började jobba ombord på Sissel. **Virpi Heino** ringde mig och frågade om jag vill ha sommarjobb ombord på Sissel. Jag tackade givetvis ja till erbjudandet.

–Till uppgiften hör att förtöja båten och då färden är relativt korta är vi ofta i hamn. Dessutom skall jag ta betalt av passagerare som får vara högst 80 personer. Både kort och kontant gäller. Till uppgiften hör även att koka kaffe om vi inte har termosar med oss. Viktigaste är ändå att se till att säkerhetsföreskrifter följs och att embarkering och debarkering sker tryggt för alla kategorier av passagerare.

–Rutterna är Kasnäs-Rosala-Bengtskär. Från Bengtskär kör vi till Örö för att avhämta passagerare. Arbetspasset börjar vid niotiden på morgonen och slutar vid sjutiden på kvällen. Vissa dagar är längre, andra är kortare.

–Jag har mat med mig och det finns tid att äta när

vi kör utan passagerare från Bengtskär till Örö för att avhämta passagerare där. Sissel är en stor båt och vågorna förskräcker varken mig eller passagerarna.

–Det är bra att kunna engelska och lite tyska för att kommunicera med alla kategorier passagerare. Nu har jag jobbat tre somrar ombord och jag har trivts. Däremot har det varit stressigt att kombinera däcksjobbet med simlärarjobbet. Det gör mig osäker om jag skall fortsätta med att ha två jobb samtidigt. Jag har inte haft ledigt knappt alls. I simlärarjobbet är jag ledig på helgerna, men inte från jobbet på sjön. Med Första respons i Hitis har jag inte hunnit alls.

Både skepparen **Daniel Wilson** och passagerarna ombord kan känna sig trygga. Johanna är behörig sjöfarare som kan ta över rodet vid behov och vet hur man skall agera om det skulle inträffa något oförväntat som äventyrar sjösäkerheten. Skulle någon passagerare oförväntat trilla i sjön är hon en utbildad livräddare som inte räds göra en insats för att rädda sådana som råkat ofrivilligt hamna i vatten.

Text: Jan Sundberg

Foto: Bernt Örså

Sjömansliv och kulturgärningar på Vänoxa

På Vänoxa bor inte många men ön är stor och bjuder på överraskningar. Förbindelsebåten tar i land på den västra sidan av ön och därför är den delen av Vänoxa mer känd för allmänheten. Den långa östra sidan, som vetter mot Bolax, förblir en mer okänd värld för folk i Hitis och Rosala med omnejd.

Redaktionens båt Glada Laxen har minsann korsat vår skärgård otaliga gånger. Även denna gång befinner vi oss på kända vatten när vi styr mot Bolax. Där vänder vi mot nordväst, lämnar farleden och passerar linjetavlorna i riktning mot Vänoxa. Med papperskortet stadigt i hand och en blick på skärmen för att kolla båtens exakta position undviker vi förrådiska knallar. Som alltid när båten rör sig på okända vatten ritas rutten upp i förväg med rättvisande kurs. Någon nytta skall man ha av högsjöskepparexamen. Tro eller inte, men denna rutinmässiga ruttplanering har varit till ovärderlig hjälp när sikten plötsligt har försämrats.

Vi, det vill säga tidningens fotograf och jag har meddelat om vår ankomst och vi är väntade. Jag har tagit kontakt med **Rabbe Stenström** som är bekant från sina många år som skeppare bland annat på Rosala II och Aura. Vi är välkomna att göra en intervju som ändå inte hör till det vanliga. Det visade sig att när vi väl klev i land att hemmanet mer påminner om en hembygdsgård än ett gammalt torp med några uthus. Rabbe är inte sen att lotsa oss omkring och berätta om hur allt blivit till.

Hemmanet Östanland

– Hemmanet Östanland har varit ett torp som tillhörde

Vänoxa Östergård. Huset flyttades från Ängesön ca 1890 av **Volter Andersson**. Han dog den 1 maj 1930 kl. 6 på morgonen enligt en gammal sagesman.

– Min farfars bror **Rurik Stenström**, som växte upp på Finsjölandet i Västanfjärd, gifte sig med **Elna** från Skräddarudden i Vänoxa och tillsammans köpte de stället efter kriget. De hade fyra barn av vilka **Carl-Gunnar** var näst yngst.

– Carl-Gunnar (Canka) var utbildad lärare men jobbade på Sverigebåtarna först som bartender, senare ända till pensioneringen som konferensvärd. Bartenderns inkomster var förhållandevis goda på 70-talet, vilket gav möjlighet att bygga hus, och samla saker av alla de slag.

– Canka hade ett brinnande intresse för hembygds-historia, gamla föremål och byggnader. Därtill hade han ett förfinat estetiskt öga. Förutom det här var han ett socialt geni, vilket gjorde att han hade vänner ända från Rumänien till Stockholm. Canka och hans bröder forslade en hel del gamla byggnader till hemmanet från Västanfjärd, andra är byggda här enligt gammal förlaga.

– Cankas bror **Lars-Olof**, som äger andra halvan av det ursprungliga Östanland, är en skicklig hantverkare och han har uppfört de flesta av byggnaderna.

Uthusbyggnaderna är fyllda med gamla jordbruks-redskap och bruksföremål som inte längre kommer till användning. Mitt bland byggnaderna står en klockstapel där helgen rings in varje lördag. Tanken var att bygga en kyrka av sten här men det har ännu inte blivit av.

Gårdstunet är speciellt eftersom byggnaderna formar en kvadrant bestående av fyra byggnader. Samtliga byggnader är uppförda på 1970-talet men följer gammal

Personporträtt

Född: 24.5.1998
 Bor: Rosala
 Familj: Mamma Barbro, pappa Östen, storasyster Xenia och lillasyster Alva
 Favoritträtt:
 Söderhavskyckling
 Favoritdryck: Champagne
 Favoritläsning: Harry Potter
 Karakterisera dig själv:
 Nyfiken, envis och kreativ

Stigs Kontor & Foto

Biometriska passfoto
 Biometriska passkuvat

Kolabäcksvägen 4, 25900 Dalsbruk
 ☎ 02-4661 848
 ☎ 02-4661 090
 ☎ 0400-839 861

stig.osterberg@hotnail.com

Ida Wallens kennel
 Uppfödare av långhåriga hunder:
 Huskaya Tavetnaya Bolonka i hemmiljö
 Genika Stenman
 040 744 76 25

byggnadsstil. Apoteksmuseet i Åbo har stått modell för huvudbyggnaden,

Interiören och föremålen i byggnaderna går givetvis i gammal stil. Dessvärre hade vi inte möjlighet att utforska husen annat än från utsidan.

- Ja det finns en hel del att upprätthålla här med alla dessa byggnader. Planer finns att bygga till, kanske en skvaltkvarn (liten vattenkvarn med vågrätt skovelhjul, red. anm.) men tillsvidare har inte tiden räckt till.

Genom Nordostpassagen

- Jag inledde arbetslivet med att jobba med byggnadsarbete i Västanfjärd och i skärgården här omkring. Senare arbetade jag även flera år på en fiskodling här utanför. Efter att jag försökt mig på nätfiske och trålfiske på en åländsk trälare, fick jag jobb på en sandskuta från Västanfjärd. Vi fraktade mest ved men också säd, grus och flis längs kusten, med några avstickare till Estland och Sverige.

- Dessutom jobbade jag en vinter på Engships båtar för att få praktik med tanke på kommande studier.

- Sjölivet intresserade och jag sökte mig till Åbo för att få Östersjöskeppar-/Vaktmaskinmästarexamen. Kursen var en kombination av navigation och maskinlära.

- 1997 började jag arbeta som vikarierande befälhavare på förbindelsebåtarna. Genom åren har jag arbetat på de flesta rutterna i skärgårdshavet men också på rutten i Finska viken och på Åland och därigenom blivit bekant med en stor del av den fasta skärgårdsbefolkningen. Många gånger ställde vi upp för de äldre på holmarna med att bära hem matpaket, post, mediciner och dylikt. Tillika kunde vi följa med att allt var i sin ordning och att det inte hänt dem något. Många av den infödda gamla generationen som ännu bodde på holmarna när jag började har tyvärr gått bort och husen används numera som sommarvillor eller står tomma.

- Med EU-inträdet ändrades behörighetskraven och jag kompletterade studierna och blev vaktstyrman. Därefter fortsatte jag ytterligare två år med kaptenstudierna.

- Genom den statliga konkurrensutsättningen av förbindelsebåtsrutten blev de flesta ombord rädda för att mista jobben. Den som vinner offerttävlingen har sin egen besättning att tillgå och har därtill nödvändigtvis inte alls någon koppling till skärgården, eller något intresse av att sysselsätta lokalbefolkningen.

- Jag passade på att flytta över till isbrytaren Nordica som då tillhörde samma rederi som förbindelsebåtarna. Systerfartygen Nordica och Fennica är kombifartyg byggda för isbrytning och offshore verksamhet på

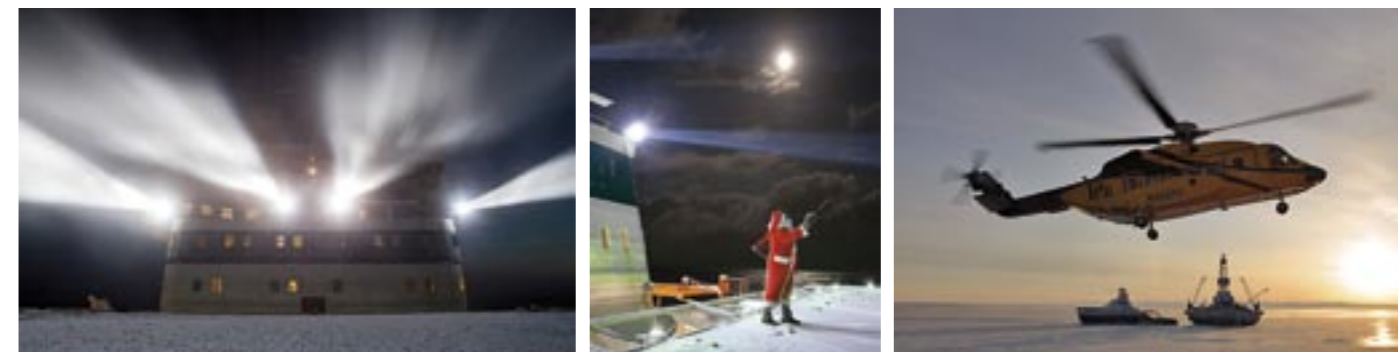
oljefälten. Det är dyrt att ha fartyg liggande vid kaj största delen av kalenderåret, därför gick staten in för denna lösning i början av 90-talet. Båtarna har genom åren arbetat i Nordsjön, Atlanten samt utanför Grönlands och Afrikas kuster. De år jag var anställd arbetade vi för Shell i Norra Alaska på gränsen till Kanada

- Vår uppgift var att hålla isen borta kring oljeborrningsfartygen. Med ombord fanns marinbiologer och observatörer, i främsta hand var det lokalbefolkningen som såg till att inte fåglarnas eller valarnas migration stördes. Djurlivet i norra ishavet är helt fantastiskt sommartid. Ombord fanns även oljebolaget Shells eget folk. Miljökraven var oerhört stränga. Trots det var Greenpeace aktioner ett ständigt hot, och fartygen var flera gånger utsatta för deras aktioner. Detta var något paradoxalt eftersom fartygens huvuduppgift var att värna om miljön och att minska chansen för olyckor.

Oljeolyckor i arktiska områden är oerhört känsliga för den maritima naturen, vilket grundstötningen av tankern Exxon Valdez 1989 i Alaska var och är ett skräckexempel som inte får upprepas. Ungefär 42 000 kubik olja rann ut från skeppet varav man endast lyckades fånga in omkring fem procent. Enligt beräkningar dog 250 000 sjöfåglar, 2800 havsuttrar, 2500 vithövade havsörnar och 22 späckhuggare.

- Vi färdades till Alaska genom danska sunden, England och Panamakanalen och därefter upp längs den amerikanska Stillahavskusten via Portland, Dutch Harbor och genom Berings hav och Berings sund. Resan tillbaka gick genom Nordostpassagen. I Nordostpassagen assisterades vi av en rysk atomdriven isbrytare som samlade ett tillräckligt antal fartyg i konvoj. Det är relativt grunt där uppe i norr, ungefär som i skärgårdshavet. Därtill kan det strömma kraftigt och vinden formar packisbälten som är svåra att forcera när isen kan stå på botten. Mitt första år ombord inleddes med en jorden runt resa som började 1 maj och avslutades efter jul i Helsingfors.

Isbrytaren Nordica hade bättre förutsättningar än **Adolf Erik Nordenskjölds** skepp Vega som försökte forcera Nordostpassagen. Fartyget fastnade i september 1878

i packisen och satt fast i tio långa månader. Planen var densamma då som nu, det vill säga att förkorta resan mellan kontinenterna. För Nordica och Fennica tog resan endast två veckor!

Mångsysslande företagare

- Ute på de stora oceanerna är det lätt att navigera, men i Skärgårdshavet är navigationen en utmaning. Med Nordica var vi ca åtta veckor på jobb och sex veckor lediga. Första säsongen var båten ett halvt år ute till havs utan att besöka en hamn. Vi bunkrade på reddan och helikoptern skötte om besättningsbyte till Prudhoe bay, eller Wainwright i Alaska. Provianten forslades med skilda proviantbåtar från Dutch Harbor eller med helikopter. Närmaste hamn var Dutch Harbor på Aleuterna som låg på ca 1 000 sjömil avstånd.

- 2014 slutade jag på Arctia shipping och då väckte jag liv i min gamla firma Västanfjärds fisk- och sjötransport. Genom firman säljer jag mina tjänster till rederier som trafikerar i skärgården. Tjänsterna kan bestå av att föra befäl på fartyg eller att ha ansvaret för maskinen ombord. Ibland har jag jobbat ombord på förbindelsefartyget Stella här i vår skärgård och ibland på **Mats Sundqvists** Östern och Rosefjord. Men många arbetsuppdrag har jag tillbringat ombord på färjan mellan Åva och åländska Jurmo, inledningsvis för Sundqvist investment, senare Alandia tug.

- Jag brukar vara borta en vecka i taget och när jag är hemma fiskar jag och filear fisk för försäljning, en stor del går till butiken Knallis i Västanfjärd. En gårdssåg för virkessågning, vedförsäljning, färskötsel och taxibåtskörande ser till att jag håller mig sysselsatt sommartid. Därtill odlar vi lite potatis och jordgubbar, främst för eget bruk.

- På hösten går mesta tiden åt till älg-, hjort- och harjakt med Vänoxa älgjaktlag och hundarna Kira och Spader. Säljakt brukar jag syssla med när vädret tillåter, sältranet är bra impregneringsmedel, som dessutom är ekologiskt. Sålsoppa är väldigt gott.

Rabbe köpte Hemlands stamställe 2012 och skrev sig på Vänoxa 2013 när han ärvde Östanland efter Canka. Sambon **Ann-Christine Karlsson** var sommargranne och i något skede uppstod tycke. Nu bor de i Ankis hus som står på granntomten. Huset har hon fått av sin mormor. Sedan 2016 är hon skriven här. Anki är lärare och arbetar i Dalsbruk.

- Varje morgon vandrar jag ca tre kilometer över ön till den västra sidan vart förbindelsebåten anländer 7:30 och vid menföre en timme tidigare. När vi har lärarmöte eller

någon annan sammankomst åker jag med egen båt eller snöskoter till Dalsbruk.

- Jag har inget emot att vara ensam med hundarna i höstmörkret när Rabbe är på jobb. Tiden går fort när jag är sysselsatt med att bära ved, elda i spisen och med att pyssla om fåren morgon och kväll. De tillhör den utrotningsshotade ursprungsrasen Skärgårdsfår eller Ålandsfår, som ålänningarna valt att kalla dem. Avsikten är att öka på antalet för att i framtiden kunna sälja kött,

skinn och garn.

Båda är överens om att de många byggnaderna inte är avsedda att bli ett museum enligt konceptet Skansen. ”Det är ju vårt hem och här vill man ju inte ha all världens människor springandes” säger Rabbe. Byggnaderna upprätthålls enligt bästa förmåga. Brist på arbete råder det sannerligen inte på Östlandet.

Text: Jan Sundberg

Foto: Bernt Örså och

Jarmo Vehkakoski (sid 26 nere samt sid 27 uppe)

Personporträtt

Född: 1969

Bor: i Vänoxa tills jag hamnar i Hitis

Familj: 3 vuxna pojkar från ett tidigare äktenskap, sambon Anki och 2 hundar

Favoritträtt: vassbuk och päron eller gravad sik

Favoritdryck: vatten eller konjak

Favoritläsning: allt som har att göra med lokalhistoria och hantverk

Karakterisera dig själv: förbannat envis,

målmedveten, kanske lite tjurskallig

Som femtonåring utan lov till sjöss

Det var inte ovanligt förut att minderåriga for ut till sjöss. Det lät sig inte göras utan föräldrarnas tillstånd. Ingen kontroll förekom om tillståndet var giltigt eller inte. Det räckte med en namnunderskrift som föreställde föräldrarnas namn.

Under en mellandag inför nyår höll **Torvald Gustafsson** öppet hus i Rosala. I huset firades födelsedagskalas. Under diskussionens gång ställde jag frågan om Torvalds sjömansliv som jag hade en vag uppfattning om från en tidigare intervju om trålfisket för ett antal år sedan. Någon intervju blev det inte under kalaset men nästa dag dök jag upp och då hade lugnet infunnit sig i huset.

–Efter kriget fanns det ingen möjlighet att försörja sig här. Mina föräldrar var skötfiskare men de betalade ingen lön till mig. Det var ont om pengar i varje hem. Efter sju år i folkskola här i Rosala och konfirmation vid 15 jobbade jag på alla ställen här i byn där det behövdes hjälp. För det mesta handlade det om fiske.

–På den tiden fanns det egentligen bara tre möjligheter för ungdomar i Rosala. Antingen åker du ut till sjöss, flyttar till Sverige eller söker jobb på industrierna i Hangö. De äldre killarna berättade sjömanshistorier som lockade fram fantasin. De hade fina kläder och grejer som de köpt utomlands och som inte fanns tillgängliga här i landet och än mindre i våra skärgårdsbutiker.

Jag fick en enorm längtan till sjöss

–Jag fick en enorm längtan ut till sjöss när jag var femton. Pappas godkännande behövdes men han vägrade. Jag förfalskade hans namn och när det gick upp för honom vad jag gjort blev han bitter på mig och det höll i livet ut.

–Jag tog mig med fisktransporterna till Hangö 1954 och därifrån med tåg till Helsingfors. Där anmälde jag mig på FÅA (Finska Ångfartygs Aktiebolaget) kontoret. Jag fick hyra på fartyget Ariel som skulle bli färdig byggd inom ett par veckor på ett varv i Rotterdam.

–Kaptenen kunde ingen finska och det kunde inte jag heller. Han ville gärna ha mig till hands ombord. Hela besättningen åkte med passagerarbåt till Antwerpen och därifrån vidare till Rotterdam.

–På vår första resa fyllde jag sexton och jag som var yngst fick göra nästan allt ombord. Min formella titel var däckselev men jag jobbade både i maskin och på däck, även städningen hörde till mina sysslor.

–På en färd från Helsingfors till Åbo slängde vi ankare utanför Högsåra för att maskinisten **Max Söderström** skulle få gå i land och besöka hemfolket. Även jag fick lov att åka hem till Rosala. **Rurik Fagerholm** som var min morbror kom efter mig. Jag hann vara hemma i en och en halv timme. Det var den enda gången jag var ledig

för att besöka hemmet under de drygt nio månader jag jobbade ombord.

–Som tack fick jag fungera lots genom Pargas Port som var bekant efter alla resor med Rurik till Åbo där vi provianterade varor till hans butik. Genom att ha mig som däckselev och nyss fyllda sexton att styra båten genom Pargas Port sparade kaptenen på lotsavgiften.

Extra bonus att vara från Rosala

–Kaptenen ville alltid ha mig vid rodret när vi angjorde hamn. Det blev inte språkförbistring då vi båda talade svenska. Efter strejkvintern 1956 mönstrade jag på en annan båt varefter jag började med laxfiske och senare trålfiske. Det var lätt att anpassa sig vid livet ombord för det är en extra bonus att vara från Rosala, där lär man sig det mesta om sjölivet.

–Jag var van med enkla förhållanden hemma på gården Norrbyn i Rosala där jag bodde uppe på bastuvinden. Det gällde att ta det jobb man fick och redan 1957 for vi med ett antal trålare till Råfsö utanför Björneborg för att fiska.

–Följande år avtjänade jag min värnplikt och därefter fick jag jobb på en trålare från Böle. En stor last skulle lossas i Hangö och dit tog jag mig från Dragsvik.

Från Hangö for vi med trålaren till Gotland där vi drog trål öster om Slite.

–Vattnen utanför Råfsö var fiskrika men vi från Rosala hann aldrig först till de stora fångsterna vid islossningen. Luviaborna (Luvia ligger strax söder om Björneborg, red. anmärkning) hann alltid först till de stora stimmen och vi fick nöja oss med vad som fanns kvar.

–Detta var en av orsakerna varför jag och min bror **Rudolf** flyttade till Råfsö 1961. Då hade vi redan skaffat en egen trålare och den skulle betalas med den fisk vi fångade. Somrarna var vi alltid i Rosala och här skötte vi underhållet på båten.

Om detta och varför landets största trålarflotta flyttade från Rosala har vi analyserat och gett svar på i RoHit 2009. Torvald är pensionär sedan länge, fisket har han inte gett upp och den välskötta trädgården kräver en stor arbetsinsats. Numera är han fast förankrad i Rosala och längtan till sjömanslivet lär ha blåst i väg med vindarna som sväper över Rosala by.

Text: Jan Sundberg

Foto: Bernt Örså samt ur Torvalds Gustafssons fotoarkiv

Hemma och till havs

Jag minns inte när jag första gången besökte Rosala, men jag vet, att jag var där sommaren 1952. Det finns nämligen ett fotografi där jag sitter på min farbror **Otto Nybergs** högra knä och på det vänstra sitter hans grannes dotter **Ulla Fagerström** (Mickelsson). Fotot är taget framför Ottos sjöboda på Sommarön vid Strömmen dvs. södra inloppet till Byviken i Rosala. Då fotot togs jobbade Otto fortfarande till sjöss som kock och stuert fram till 1956, då han fick en tjänst som fyrvakt på Porkala fyr.

I över tjugo års tid seglade Otto på de sju haven men besökte årligen även hemmet i Rosala där hans mor **Aina** levde fram till sin död 1959 samt hans syster **Hjördis Söderback** med sin son **Kaj**. Ulla Mickelsson har berättat att hon och min kusin Kaj fick av Otto någon gång i slutet av fyrtioalet et stort paket svenskt TOY tuggummi som de skulle dela på. Tuggummi var på den tiden någonting alldeles extra som få hade smakat på, så lekkamraterna Ulla och Kaj ville spara så länge som möjligt på det goda och delade därför båda på samma tuggummi. Först tuggade den ena en stund på den vita dynan och gav sen det inte längre pepparmyntsmakande tuggummit till kamraten som mumsade vidare på det. Även jag fick i mitten av 1950-talet en låda med tuggummi av Otto. Jag kommer fortfarande ihåg händelsen. Jag var ute och lekte med en kamrat utanför vårt hem på Bastuviksvägen i Munksnäs i Helsingfors då jag såg en välbekant farbror promenera mot oss från spårvagnshållplatsen: det var ”guffar” Otto. Då han kom fram till oss, gav han mig ett paket och sade

”Hälsningar från Amerika”. Jag trodde inte mina ögon. Det var en stor låda med Wrigley’s Spearmint tuggummi. Det fick man inte då i Finland och ni kan gissa att jag fick ”bästisar” både från när och fjärran så länge jag hade amerikanskt tuggummi att dela med mig.

Några år senare, i slutet av samma årtionde, fick jag igen en åtråvärd gåva från stora världen. Det var min kusin Kaj som gav mig ett c. 10 cm långt gummiskelett som man skulle fästa på rocken eller skjortan. Från det gick det en smal gummislang som i andra ändan hade en liten gummipump som man skulle ha i fickan. Då man tryckte på den började skelettet sprattla. Det var, för att använda ett modernt ord cool. Kaj hade vid 16 års ålder 1958 mönstrat ett skepp som förde honom långt bort till Svarta Havet. Han fattade tycke med livet till sjöss, blev maskinmästare och seglade de följande tjugo åren världen runt med olika fartyg.

Pengar i fickan och flickor i hamn

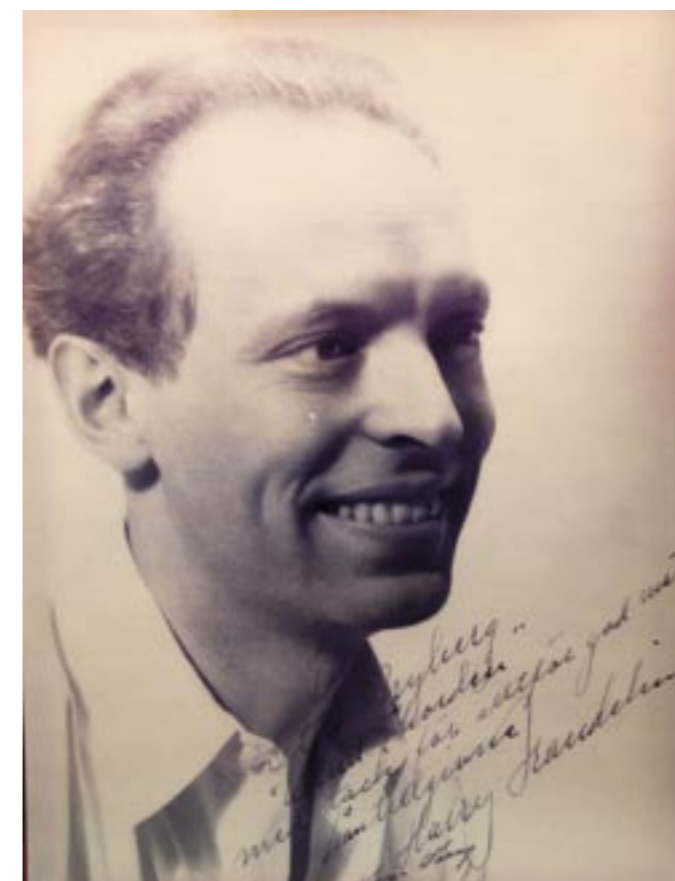
Ulla Mickelsson kommer även ihåg att Otto ibland hade med sig i bagaget nylonstrumpor till hennes mor **Lilly** och Kajs mamma **Hjördis**. Det vore intressant att veta vilka andra av byns unga kvinnor fick uppleva denna ynnest. Nylonstrumporna var nämligen en svåråtkomlig dyrbar lyxvara i slutet av fyrtioalet som få hade tillgång till. Jag har ingen kännedom om att Otto skulle ha sålt vidare bruksvaror och annat som inte fanns eller var

svåra att få i Finland men som en sjöman lätt kunde ha med sig från utlandet. Han tycks dock ha förtjänat bra på sitt levebröd för i början av 1940-talet låter han bygga en liten ladugård av tegel, ”kohuset”, för hemgårdens enda ko. Även hans sjöboda, som ännu står kvar, är också från samma tid.

1962 flyttar han in i sin nya stuga som **Bertel Nylund** från sommarön, efter Ottos egna ritningar, har uppfört åt honom. Inspirationen till husets interiör, har han berättat, fick han från en bordell som han under sina resor besökte flera gånger i en hamnstad i Sydamerika. Jag, och senare även min hustru Irja, satt under somrarna ofta i hans vardagsrum med de två stora fönstren mot Strömmen och byn och lyssnade på min gudfars berättelser från när och fjärran. Stundom var även min farbror **Alvar**, vars sommarstuga låg och finns fortfarande på min farfars forna markområde, med. Alvar hade också i sin ungdom varit till sjöss och korsat Atlanten och besökt bl.a. Buenos Aires, en stad som han ofta återkom till, då de båda bröderna berättade om sina år till sjöss. Hans favoritberättelse var att några av de prostituerade i hamnkvartären i Argentinas huvudstad kunde ett ord finska. Det var ”porkkana” som de upprepade om och om igen då de träffade en finsk sjöman. När min blivande hustru hörde historien för första gången, undrade hon försynt vad de menade med det. ”Manslem” svarade Alvar med glimten i ögat och fortsatte ”Någon hade lärt dem att den heter porkkana på finska”.

Sommarö hembränt

Alvar var en glad sällskapsmänniska av stora mått. Otto åter mera tystlåten och sluten. Men då han plockat fram sin kokapparat och det ur den började droppa ”skogens

sus” försvann alla hämningar och berättelserna började flöda. Jag fick höra minnen och historier från en svunnen tid från såväl Rosala som från sjömanslivet. Ett tema återkom han ofta till under 1970-talet, då även jag fick vara med och smaka på den med kaffe blandade hembrända Sommarö drycken, som inte gick att jämföra med någon annan starksprit jag dittills druckit, nämligen **Harry Brandelius**.

Otto hade träffat Brandelius på M/S Astrid Thordén troligtvis 1941 då den populära svenska sångaren och skådespelaren gjorde en turné mitt under brinnande krig till Amerika. Om det var på ditvägen eller i juni på vägen hem till Sverige som Brandelius fick smaka på Ottos goda mat har jag inget minne av att jag hört berättas. Brandelius lär ha umgåtts med besättningen som vilken passagerare som helst och till och med sjungit för dem bl.a. ”Han hade seglat för om masten” som för all tid framåt förblev Ottos favoritsång. ”Han var en fin mänska och inte alls högfärdig” hörde jag Otto ofta säga. Ottos positiva värdering av Brandelius var ovanligt för det var sällan han gav någon beröm eller talade uppskattande om en människa. Förklaringen till denna för Otto generösa bedömning torde bero på att Harry Brandelius under resans lopp skänkte Otto sitt fotografi med texten ”Till Otto Nyberg ”Astrid Thordén” med tack för alltför god mat från tillgivne Harry Brandelius” Det blev ett kärt minne för Otto som lät inrama fotot. Han hade det uppställt på sitt nattduksbord fram till sin död 1993. Harry Brandelius, som var född 1910 och ett år äldre än Otto, dog 1994.

1941 var M/S Astrid Thordén ett nytt skepp. Det hade byggts och sjösatts på Crichton-Vulkan varvet i Åbo 1937 och ägdes av Rederi AB Astrid Thordén, Brändö, Finland. Fartygets längd var 93,2 meter och bredden 12,88 meter. 1945 överlämnades skeppet som krigsskadestånd till Sovjetunionen.

Alla Ottos bröder prövade sin lycka till sjöss. Jag har tidigare i RoHit (Kapten Ginmans brev 2012) skrivit om **Hjalmar Nyberg**, som under sin första resa dog i en tropisk sjukdom endast 19 år gammal 1925 och ligger begravd i Algeriet. Hans levnadsöde avskäckte inte de övriga bröderna att stifta bekantskap med sjömanslivet. Jag har redan nämnt Alvar, som i sin ungdom fick under flera år sin utkomst som sjöman. **Harald** och syskonskarans yngsta bror, min far, **Ragnar** arbetade båda en kort tid som jungmän och matroser. I min fars stamkort vid militäruppbådet 1938 står det att hans yrke är ”sjöman”. Var han seglat och vilka hamnar han besökt vet jag inte, för han berättade det aldrig för mig och jag kom inte heller någonsin att fråga det av honom. Ragnars äldsta bror **Einar**, var även han många år som sjöman men bytte sedan yrke och gjorde sin livsgärning som hamnlots i Helsingfors. Han lotsade även ett par gånger sin systerson Kajs fartyg tryggt i hamn och fick varje gång som ”belöning” för det en rejäl brännvinsstup av Kaj.

Otto gifte sig aldrig och hade inga barn. Av hans fyra syskonbarn var det endast Kaj Söderback som blev sjöman. De tre övriga kände ingen dragning till det ofta hårda livet till sjöss. Deras bekantskap med havet blev farvattnen kring Rosala och Hitis.

Text och foto: Stig-Björn Nyberg

Fr. v Olavi J Mattila, Per Danielsson, Ingmar Strandberg, Urho Kekkonen och Bengt Wiberg

På fisketur med Kekkonen i Rosalavatten

Världspolitiska händelser brukar i regel inte utspelas i vår skärgård. Däremot har det hänt att centrala politiska aktörer tagit sig till skärgården för att fiska även om den verkliga orsaken är att ventilera, förhandla och att utstaka kommande överenskommelser. Om det senare vet vi föga, men om fisketurerna desto mera.

Urho Kekkonen var Finlands president under perioden 1956 till 1982. En presidentperiod om 26 år står inte i samklang med en liberal demokrati, vilket det inte heller är. Kekkonen var Sovjets förtrogne uppbackad av ett brett folkligt stöd. Kekkonen kunde strunta i folkligt presidentval och låta riksdagen omvälja honom när han ville utan att det förekom omfattande protester. Han gick en balansgång mellan väst och öst under det kalla kriget i avsikt att bevara landets suveränitet och demokratiska statsskick. Hur väl det lyckades och till vilket pris finns det delade uppfattningar.

Om Kekkonen florerade många skämt som på sitt sett bidrog till hans popularitet. Hans intresse för fiske, kvinnor och sprit gav upphov till en mängd historier där de sovjetiska ledarna hade sin beskärda roll. Kekkonen sades ha sju hobbyn: sex och fiske. Här skall vi fokusera på fisket som Ingmar Strandberg i Rosala kan berätta om.

Endast Kekkonen fick en gädda

Före detta ministern, chefen för statsbolaget Valmet och Kekkonens förtrogne Olavi J. Mattila hade sin villa på Mankonskär och därtill arrenderade han Osmanskär av Spaks i Rosala. Båda holmarna ligger söder om Rosala.

–Mattila övertalade Kekkonen sommaren 1980 om att komma ut till Mankonskär och fiska. Kekkonen tackade ja, förutom han var även hans goda vän Marcus Wallenberg på väg samt många andra gäster. En del av gästerna övernattade på Osmanskär. Kekkonens hälsa var redan då försämrad vid fyllda 80 och Wallenberg var ett år äldre och inte heller längre i bästa skick.

–Per Danielsson och jag hade till uppgift att föra ut gästerna med våra båtar till platser där vi trodde de kunde få napp. Vi hade två gäster var i våra båtar. Kekkonen var den enda i sällskapet som fick en gädda. Wallenberg klarade inte av att kasta med spöet. Jag erbjöd mig att kasta medan Wallenberg vevade in linan, men utan resultat.

–Vi var ute någon timme. Vädret var fint, gubbarna pratade med varandra och vi körde från ett ställe till ett annat för att finna fiskelyckan. All övrig trafik var förbjuden i trakten när vi fiskade, det såg kustbevakningen till som patrullerade i närheten.

–På Mankonskär fanns åtskilliga vakter och adjutanter.

Där hölls även ett möte och Wallenberg passade på att läxa upp sina finska värdar i hur ekonomin borde skötas. Gästerna tog en snaps till maten men inte i några stora mängder. Vi satt inte i samma bord som gästerna men nog i samma rum. Fru Mattila med sina medhjälpare skötte om bespisningen. Efter maten var vi tillsagda att vara tysta för Kekkonen skulle ta sin tupplur.

–Wallenberg kom med sin jakt till Eckerö där den lämnades. En helikopter skickades för att plocka upp honom. Per och jag fick följa med när Wallenberg skulle föras tillbaka till Eckerö. Vädret försämrades och färden fick uppskjutas på grund av dålig sikt. Vi hjälpte föraren med att hitta fram längs med Erstan och här i skärgården hade Per och jag inga problem att hitta fram. Helikopterföraren förde oss tillbaka till Mankonskär där vi hade våra båtar.

Kosygin på fisketur i Rosalavattnen

Aleksej Kosygin var Sovjets regeringschef och när han gjorde ett oväntat besök till Finland i oktober 1968 sattes kustförsvaret i högsta beredskap. Läget var spänt i Europa, studentuppror förekom i ett flertal länder med omfattande demonstrationer mot USA:s krig i Vietnam. Samma år invaderade Sovjetiska trupper Tjeckoslovakien som var i färd med att liberalisera den kommunistiska regimen. Även Finland fick uppleva en protestvåg och en ökad radikalitet inom studentvärlden. Enligt vissa bedömare var Kekkonen rädd för att Sovjet skulle invadera Finland och han ville förhandla.

Kosygin kom med en av den sovjetiska krigsflottans fartyg. Tanken var att han skulle överflyttas till ett civilt fartyg utanför Hangö men i hög sjögång kom krigsfartyget in på finländskt territorialvatten utan att kustförsvaret var informerade. Garnisonerna i Dragsvik, Russarö och Örö sattes därför i högsta beredskap. Tanken var att Kekkonen och Kosygin skulle föra samtal om det politiska läget medan de fiskade.

–Min pappa Ture var anlitaad att föra Kosygin och Kekkonen med sällskap på den omtalade fisketuren. Lars Gylphe och Ruben Fagerholm från Rosala deltog med sina båtar i fiskefärden.

Ingmar Strandberg. Foto: Bernt Örså

–Kosygin kom med isbrytare från Hangö till Norrfjärden där sällskapet flyttades över till ett logementsfartyg som styrde mot Örö. Både Kekkonen och Kosygin hade sina staber med till Örö. Min far hade Kosygin i sin båt och han hade fullt arbete att blanda groggar i en sprucken termosmugg. Kekkonen var inte sämre att dricka vodka. Inte oväntat vann Kekkonen fisketävlingen och Kosygin fick se sig besegrad.

–Festen började redan under middagen och fortsatte på kvällen. Min pappa kom inte tomhänt hem från Örö, han hade med sig en flaska vodka som han fick av Kosygin.

Huruvida sprit räknas som doping eller inte i fisketävlingen må vara osagt. I varje händelse hade spriten sin andel och Kekkonen var som känt oslagbar i fiske, såväl i nyktert som onyktert tillstånd. Sovjet förlorade därmed landskampen i fiske och då var det lönlöst att försöka sig på att invadera Finland. Kosygin fick åka hem med oförrättat ärende. Spriten fick vara ansåg Kekkonen vid fyllda åttio men fiskelyckan den satt kvar. Idag gäller det att ha en ordentlig portion fiskelycka för att få napp med fiskespö. Gäddorna har försvunnit, endast några enstaka finns kvar, hävdar storfiskarna.

Text: Jan Sundberg

Foto: Ur Ingmar Strandbergs fotoarkiv

Skolfärder över Hangö västra fjärd

Strax efter kriget var det inte många i Hitis som hade möjlighet att fortsätta skolgången i lärdomsskola. Hindren var ekonomiska, besvärliga avstånd och kanske även avsaknad av en tradition med teoretiska studier.

Det är något av en tradition att besöka resningen av midsommarstången först i Hitis och därefter i Rosala. Tiden är knapp men det brukar lyckas att närvara vid dem båda. Det kryllar av folk som tagit sig ut till skärgården. Många att hälsa på och nyheter förmedlas. RoHit har just utkommit och de mest företagsamma har redan skaffat ett exemplar. **Guðrun Juslin** i Hitis hör till dem och hon rycker mig i ärmen: jag har en hel del att berätta om mina skolfärder till Hangö. Javisst, det där låter som om det kunde bli en bra story och snart har vi kommit överens om när vi skall träffas.

Skolgång präglad av kriget

–Jag är född i Hitis Västerbygge 1931. I vår familj fanns fyra barn och våra föräldrar försörjde familjen med att fiska och sköta ett litet jordbruk. Mina första skolår gick jag i Hitis men skolgången avbröts när kriget bröt ut och Hangöfronten låg framför oss. Mamma blev rädd av den hotfulla situationen och snart flyttade det in soldater i vårt hus och vi evakuerades till Kasnäs. Vi fick bo hos vår morbror och jag fortsatte skolgången i Dalsbruk där

jag bodde hos min moster. I skolan lärde jag mig räkna och snart blev jag rätt skicklig i matematik.

–Efter att ryssarna lämnade sin bas i Hangö kunde vi återvända till Hitis. Mamma tyckte att jag skulle börja i samlyceet i Hangö. För att finansiera skolgången sålde hon mjölken från våra fyra kor och fisk som hon fångade. Även gurkodlingen gav ett tillskott i kassan. Ja, mamma offrade sitt liv för oss barn.

–Jag började min skolgång i Hangö hösten 1946. Många hus var sönderbombade och andra hade brunnit upp förutom den murade spisen och skorstenen. Via bekantas bekanta fick jag bo hos en tant som var kring 80 år.

–Tanten var otroligt sparsam och även med vattnet snålades hon. Kranen läckte och dropparna samlades i ett fat över natten, något annat vatten fick jag inte använda vid morgontvätten. Sina fåtalar slantar gömde hon under blomkrukorna för att ingen skulle stjäla dem. Efter denna upplevelse flyttade jag till ett annat ställe och delade rum med **Gertrud Söderlund** från Hitis.

–Gertruds pappa **Ivar Söderlund** hämtade oss från Hangö varje lördag eftermiddag oberoende av väder. På den tiden var halva lördag en skoldag. Färden tillbaka till Hangö inleddes klockan fem på måndag morgon. Han hade en öppen fiskebåt med en gammal fotogenmotor. Färden från Hitis till Hangö tog ungefär tre timmar.

–Det var bekmörkt på morgonen men han hittade fram till Östra hamnen utan kompass och sjökort. Vi brukade sitta i fören under ett gammalt segel. Det gungade på

fjärden och jag var ofta sjösjuk.

–Ibland kunde vi få åka med fisksumpar från Hangö till Rosala. Fisksumparna var byggda för att frakta fisk, inte människor. De rullade värre i blåsten och då blev jag sjösjuk igen. Från Rosala fick jag lov att traska hem. Det tog sin tid avverka nio kilometer.

Lusten att dansa försvann på isen

–Jag och mina kompisar fick höra att det skulle bli bjudningsdans i Hitis. Det var mitt i vintern och sportlovet stod inför dörren. Problemet var hur vi skulle ta oss till Hitis. Den enda möjligheten var att ta sig fram till fots, med sparkstötting eller skidor. **Britt-Helen Eriksson** (född Lindholm) var hemma från Maltskär och hon kände väl till Hangö västra fjärd. Tillsammans med hennes kusin gick vi till Hangöby för att inleda färden över isen.

–Ute på fjärden låg en tjock dimma och sikten var inte längre än några meter. Britt-Helen föreslog att vi följer isrännan som hade brutits upp av isbrytare. På något sätt hittade vi fram till rännan och följde den ända till Skallerfjärdens isfärja. Vid Krokö höll krafterna fullständigt på att sina. De andra fick gå före och jag kom sakt efter och kom slutligen ensam hem. Färden tog mer än åtta timmar. Tydligt var vår färd dåligt förberedd för vi hade varken mat eller dricka med oss.

–Dansen inleddes följande kväll men den lockelsen försvann med värk i lederna. Det blev en hemmakväll i stället. Som tur behövde vi inte vandra tillbaka samma väg efter sportlovet. Vi lyckades få åka med försvarets fordon som trafikerade mellan Öro och Hangö.

–En annan vinterdag i Hangö träffade jag **Otto Nyberg** från Sommarön i Rosala. Han var på väg hem och hade fått veta att ett fartyg var på väg förbi Hitis samma dag. Vi gick till Västra hamnen där ett antal fartyg var startklara i väntan på isbrytare. Otto hade kontakter med befälet på ett fartyg som lovade oss transport till Hitis. Väntan blev olidligt lång då varje fartyg skulle assisteras var för sig. Vi var framme på Norrfjärden klockan ett på natten. Fartyget stannade och sparkstöttingen som jag hade med mig hissades ned på isen. Månkenet lyste upp isvidderna; Otto och jag skildes åt vid Kyrksundet och jag tog mig hem med en väldig fart i natten.

Jag höll på att bli en riktig Hangöboare

–En vår stod vi på isen utanför Böle och väntade på försvarets båt som skulle ta oss till Hangö. Det var blankis och min bror tappade mössan i blåsten. Vinden tog tag i

Hangö Samlyceum 1946. Guðrun Juslin, andra raden nerifrån, femte från vänster.

mössan som drev ut mot öppna havet. Gustav hade inte en chans att hinna i fatt mössan innan det sveptes ut på fritt vatten. Två Bölepojkar med skridskor åkte förbi Gustav och plockade upp mössan. Tur det för det kunde ha gått riktigt illa.

–Båten kom småningom och vi kunde kliva ombord. I Hangö fanns en hel del ungdomar från Hitis och Rosala. Jag gick ut mellanskolan och var på god väg att bli riktig Hangöboare.

–Någon Hangöboare blev jag ändå inte. Jag började studera till barnsköterska vid Åbolands sjukhus i Åbo. Där blev jag kontaktad av **Sigyn Alenius** som bodde i Danmark och jobbade som reporter för Hufvudstadsbladet. Hon behövde en barnsköterska för sina två barn.

–Efter ett år i Danmark blev jag rekommenderad att studera till sjuksköterska i Helsingfors. Väl i Helsingfors passade jag på att gå till Nylands Nation och där träffade jag min blivande man som var veterinär. Studierna blev på hälft när vi gifte oss och flyttade till Vörå där han fick en tjänst. Istället för människor har jag skött djur i femtio år.

Guðrun bor numera i Åbo men vistas under långa perioder i Hitis. Även hennes söner och dotter vistas i Hitis under sina ferier. Det blev varken Hangö eller Vörå som drog det längsta strået. I Hitis finns rötterna och dit tar sig Guðrun numera under betydligt bekvämare omständigheter än vad hon gjorde under skoltiden i Hangö.

Text: Jan Sundberg

Foto: Bernt Örså samt ur Guðrun Juslins fotoarkiv

Ryska fångar i Hitis

Hitis låg invid fronten så länge Hangö var en rysk marinbas. Idag finns det inte många som kan ge en detaljerad bild av hur livet gestaltade sig i Hitis då. De ryska fångarna som vistades i byn under kriget är numera ett okänt kapitel om vad de jobbade med, var de bodde och vilka kontakter de hade med Hitisborna.

Mitt under sommaren hålls den traditionella loppmarknaden i Hitis föreningslokal Furutorp. Har man tur kan man fynda där. Tur hade jag som råkade höra en halv mening av **Fjalar Adolfsson** när han stod och diskuterade med några andra Hitisbor. Fjalar råkade nämna att det bodde ryssfångar här i lokalen under kriget. Mer behövde inte sägas innan jag fick honom övertalad att ställ upp på en intervju en vecka senare hemma på stugan vid Norrfjärden.

Fjalar var född 1933 i Hitis och hans minne var solklart när han besvarade mina nyfikna frågor. Tanken var att han skulle läsa och korrigera det jag tecknat upp från vårt samtal. Dessvärre dog han ungefär en månad efter att jag intervjuade honom. RoHit fotografen **Bernt Örså** hann ta en bild av honom ett par veckor efter intervjun ovetande om att vi inte skulle se honom mera.

Marken darrade när kanonerna gav eld

–Mina föräldrar var backstugusittare vilket betydde

att de inte hade någon jord att bruka. Genom att vara mångsysslare klarade sig familjen. Min far var både skomakare och snickare. Min mormor och morfar hade butik i Hitis som min pappa löste in tillsammans med sina syskon. Genom detta arrangemang var vår andel en fjärdedel av butiken.

–Trots att vi var minoritetsägare gav det ett ekonomiskt uppsving till familjen. Det gällde att vara sparsam. Varor införskaffades i Åbo och Dalsbruk. För att spara på bränslekostnaderna när varorna skeppades till butiken föredrog min far att inte starta båtmotorn och istället hissade han segel.

–Under vinterkriget stängdes skolan i Hitis men när kriget var över började undervisningen omedelbart. Däremot gick vi i skola under fortsättningskriget.

–När fortsättningskriget inleddes var vi i Hitis inte långt från fronten som omringade Hangö udd. Kanonerna sköt regelbundet från batterierna på Bolax, Granholmen, Krokö och Öro. Kanonelden var som intensivast nattetid. Det var ett väldigt muller när de egna batterierna sköt. Marken darrade i Hitis när Krokö batteriet avlossade salvor. Ryssarna besvarade alltid den eld som sköts från våra batterier.

–Ibland när artillerielden var som mest intensiv fick vi ledigt från skolan. Vi tyckte det var intressant att umgås med soldaterna som bodde på olika gårdar i byn. En del bodde på Furutorp innan barackerna byggdes på Skatanäset i Hitis.

Fientligt flyg över Hitis

–Ryssarna hade byggt ett flygfält i Tåktom på Hangö udd och då kunde deras flyg ha full kontroll över lufterummet i regionen. Vi hade ständigt ryska flygplan över Hitis och trakterna här omkring. En luftvärnsbjäs fanns installerad mellan kyrkan och prästgården efter det att staben vid Österlassa hade bombats i bitar.

–Trots denna olyckliga incident föll det få bomber över Hitis. Däremot fälde flygen ljusbomber som lyste upp hela byn i nattmörkret. Ryssarna var ute efter att störa försörjningslinjerna med sina flygplan. Trafiken till fronten följde farlederna och dem bevakade flygen genom att skjuta och bomba fartyg. Fick de inte syn på fartyg fälde de minor i farleden.

–De som skulle ro över en farled för att mjölka korna på någon holme levde farligt. Det gällde att lyssna noggrant på motorljud innan man satte sig i båten. Alla öppna fjärdar skulle om möjligt undvikas och i övrigt gällde det att snabbt komma fram. Flera i Hitis var upptagna med att transportera varor av olika slag till försvarets olika enheter här ute. De var ständigt utsatta för faror från luften när vädrets makter tillät det ryska flyget vara på jakt.

Spärreliden kring Åbo hindrade Sovjetiska bombplan från att tömma all sin last och då brukade planen fälla kvarblivna bomber i skärgården under hemfärden. Stridspiloterna fick stå till svars om delar av lasten fanns kvar i flyget efter hemkomsten. Bestrafningen var inte mild i Stalins Sovjet.

–En gång återvände ett bombflygplan över Hitis efter en räd i Åbo. Planet fälde en bomb i nattmörkret mellan Högholmen och Krokö. Bomben gick genom isen och kreverade på botten. Vi var där följande dag för att plocka fiskar som låg döda överallt i issörjan. När vi var ute på isen gällde att kamouflera sig. Vita lakan brukade vi dra över oss när vi hade ärende ut på isvidderna.

Vi varnades för den förskräcklige ryssen

–Efter att ryssarna hade lämnat marinbasen på Hangö udd placerades ryska fångar i Hitis för att utföra skogsarbete. Jag är inte säker men antagligen var det 1942 eller året därefter. I varje händelse ansågs Hitis vara en säker plats att placera krigsfångar eftersom rymningsrisken bedömdes vara mindre.

–När fångarna anlände på hösten fanns det inget läger att placera dem i. Föreningslokalen Furutorp fick inledningsvis duga. Lokalen var inte inhägnad men på plats fanns en vakt från Hitis som jag inte vill omnämna med namn. Han hade en piska med vilken han slog fångarna. Vi barn tyckte han var elak.

–Jag och mina två jämnåriga kompisar blev varnade för den förskräcklige ryssen, men vi lät oss inte skrämmas. Nyfikenheten tog över och vi sökte kontakt med ryssarna vilket de uppskattade. Vakten lurade vi med lätthet, han hade inte fullt kontroll över oss och vi kunde slinka in i lokalen för att göra bytesaffärer.

–Antalet fångar uppgick enligt min bedömning till mellan 30 och 40. På Furutorp fanns våningssängar till deras förfogande som förmodligen fanns kvar efter den tid soldater bodde i byggnaden. Alla hade ett stor V

målat på ryggen (V är första bokstaven på ordet fånge i det finska språket). Från Furutorp tågade de tidigt varje morgon till Södergårds skog vid Kyrksundet. De gick aldrig genom byn utan färden gick längs med skogsstigar morgon och kväll.

–Skogsarbetet var tungt och vägen till Kyrksundet var relativt lång. Därför var det mest ändamålsenligt att de tillredde sin mat i skogen. De hade tillgång till en stor järngryta. De plockade svamp och bär i skogen men hade inget mjöl.

–I Hitis fanns en kvarn och där fick vi tag på rågmjöl och från butiken kunde vi införskaffa cigaretter. Mjöl och cigaretter stod högt på ryssarnas önskelista. I utbyte fick vi flätade spånkorgar (pärnkorgar) som användes att lägga potatis i eller alternativt att lägga tvätten i. Indirekt var flera hushåll inblandade i bytesaffärerna för det fanns ett behov av potatis- och tvättkorgar i byn.

Ryssarna var skickliga hantverkare

–Även om det rådde språksvårigheter kunde vi lämna in vår beställning om vad vi ville ha åt ryssarna i lokalen. Ryssarna var skickliga och snabbt flätade de ihop en korg. Hur de lyckades tillverka spån utan maskin vet jag inte, men bra blev det.

–Efter någon vecka flyttade fångarna över till försvarets baracker på Skatanäset. Området var omgärdat med ett högt stängsel. Vägen till Kyrksundet blev längre men nu var de under noggrannare bevakning. Det hindrade inte oss att gräva en gång under stängslet där korgarna levererades.

–När Österlassa tröskhus skulle få ett nytt spåntak var byns folk samlade till arbete. Vi ungdomar var på plats och även ryska fångar var rekryterade till arbetet. Det blev en lättäm stämning uppe på taket. Jag var bekant med ryssarna som spikade spånen snabbt och effektivt. Tack vare det blev jobbet gjort på bara två dagar.

–Alla på taket bjöds på köttbullar till middag vilket var rena rama festmåltiden för ryssarna. En av ryssarna jobbade i Westerbergs rökeri ett tag. Ryssarna var vänliga människor och vi pojkar kom bra överens med dem. Affärerna flöt väl ut till bådars fördel. Plötsligt utan förvarning var de borta. Fångarna transporterades någonstans jag inte känner till och inte vet jag heller något om deras fortsatta levnadsöden. Dessutom är jag något osäker på hur länge de var i Hitis.

Fjalar var den sista som kunde ge denna berättelse om hur de tre Hitispojkar gjorde affärer med ryssarna. Inte konstigt för Fjalars föräldrar hade butik och han hade vuxit upp med ett affärssinne. När Furutorp firar jämna år kan det kanske vara på sin plats att även tillfoga att huset varit ett fångläger och en militärförläggning vid sidan av vad det varit avsett att vara, det vill säga ett föreningshus för hembygdens vänner. Föreningshuset har fyllt många funktioner såväl för Hitisbor, soldater från andra orter och fångar från det vidsträckta Sovjet.

Text: Jan Sundberg
Foto: Bernt Örså

Ett talkoarbete utan like – Hembygdens Vänner i Hitis firar 100 stolta år

Det är vårvinter 1918. Inbördeskriget rasar men ute på holmarna söder om Hitis kyrkby pågår ett tungt stenarbete. Stora granitblock ska kilas loss och släpas över isen för att samma år användas som sockel till det stora föreningshus man har bestämt sig för att ska byggas i kyrkbyn. I skogen fällt stock. Den ska barkas och bilas. Gubbarna i Hitis jobbar dag och natt när Furutorps stockväggar börjar resa sig.

Det fanns en sådan framtidstro och ett framtidshopp i byn! Det är nästan så man vill gråta när man tänker på hur mycket folk har jobbat och hur man själv känner att man ibland inte ger tillräckligt, utbrister Hembygdens Vänner i Hitis nuvarande ordförande **Anna Fihlman**.

Det är verkligen svårt att föreställa sig hur stora uppoffringar Hitisborna gjorde för att förverkliga drömmen om en egen hembygdsförening och ett eget föreningshus. Samtidigt med byggnadsarbetet pågick också hembygdensföreningens egentliga verksamhet som handlade om att samla in pengarna som behövdes till bygget. För att klara det arrangerades otaliga evenemang som till exempel danser, lotterier och basarer. Att ro iland hela projektet krävde en enorm talkoinsats som utfördes samtidigt som det vanliga arbetet skulle skötas - djuren, odlingarna och fisket - precis som förut.

Kanske var det därför stämningen sägs ha varit så

allvarlig när Furutorp invigdes i augusti 1920. Huset var fullt av festfolk och en stor kör sjöng *Vår Gud är oss en väldig borg*. Alla reste sig med vördnad berättas det. Nu kunde man äntligen samlas i ett alldeles eget föreningshus. Ett hus som skulle möjliggöra ett viktigt bildningsarbete men också rolig och lustfylld kulturverksamhet - sådant som är så viktigt för att göra livet till mycket mer än bara hårt arbete.

Jag känner nog ett tungt ansvar på mina axlar, just med tanke på vad alla har gjort för föreningen och föreningshuset. Byggandet och talkoandan har varit helt otrolig, konstaterar Fihlman.

20 väglampor lyste upp det kompakta höstmörkret 1962

Det var också Hembygdens Vänner i Hitis som såg till att kyrkbyn fick sin vägbelysning. I dag är det lätt att ta en sak som vägbelysning för given, men också här krävdes det stora talkoinsatser av hembygdensföreningen under flera år för att förverkliga projektet. Pengarna hade man samlat in bland annat genom lotterier och sommarfester och dessutom fick man två större donationer för att finansiera vägbelysningen.

Sedan 1962 har vägbelysningen varit ungdomsföreningens skötebarn. Det är tack vare Hembygdens

Vänner i Hitis, fiskelaget i Hitis, tidningen RoHit, privata donationer och bidrag från bland annat kommunen som vägarna i kyrkbyn idag är belysta under vinterhalvåret.

Goda böcker, sång och teater skulle väcka kärleken till hembygden och fosterlandet

Det ståtliga Furutorp har varit det självklara hemmet för allt det bildningsarbete som föreningen ville jobba för. Föreningen ska enligt stadgarna ivra för kristendom, nykterhet, upplysning och god sed, väcka och upprätthålla intresset för fosterländska strävanden och kommunala frågor. Föreningen ska också arbeta för bildning och praktiskt kunnande genom föredrag och diskussioner. Man ska stöda sång, musik och idrott och väcka kärleken till hembygden och fosterlandet genom att locka medlemmarna att läsa goda böcker.

Det fanns ett otroligt sång- och teaterintresse i Hitis kyrkby då föreningen grundades och många tiotals år efter det. Hitisborna sjöng i kör och reste ofta runt i regionen och uppträdde på stora sångfester. Hembygdens Vänner i Hitis har själv stått värd för de stora sångfesterna 1939 och 1960 vilket innebar att upp till 1000 personer skulle ha mat och många dessutom inkvartering. Allt det arbetet gjordes givetvis på talko.

Samtidigt fanns ett väldigt intresse för teater och så gott som varje år övade man in stora helaftonspjäser som man

turnerade med i Västra Nyland och i Åboland (läs mer om detta i HVH-historiken från 1987 och RoHit 2006). Professionella regissörer övade in stora pjäser som var otroligt populära under sommarens givna höjdpunkt – hembygdensföreningens Sommarfest som samlade en stor publik varje år. Teaterintresset höll i sig långt in på 1980-talet, men med åren blev det dessvärre omöjligt att sätta upp de stora pjäserna eftersom så många Hitisbor flyttade bort under framför allt 1960-talet. Istället spelade man mindre pjäser och barnpjäser på de fortsättningsvis så populära sommarfesterna.

Bejublade idrottsskola i 30 år

Förutom ett stort intresse för sång och teater har Hembygdens vänner i Hitis också bidragit till att det har idrottats i Hitis. Under 1980-talet spelades det en hel del volleyboll i byn och man arrangerade bland annat en volleybollturnering mellan byarna Högsåra, Kasnäs, Rosala och Hitis med många deltagande lag. Skidtävlingar ordnades under sportlovet.

Men den i särklass viktigaste idrottssatsningen föreningen har gjort var 1987 då föreningen avlönade en idrottsinstruktör för att under sommaren hålla fotbolls- och idrottsövningar för barn. Det här blev startskottet till den fortfarande i dag omåttligt populära idrottsskolan som arrangeras under några hektiska julveckor varje år. I 20 år leddes idrottsskolan av **Hasse** och **Kerstin Axelsson** med hjälp av föräldrakrafter och andra sportintresserade vuxna. Sedan år 2010 har verksamheten letts av **Christer Wiberg** och hans medhjälpare (se RoHit 2011).

Barn från både Hitis kyrkby men också från till exempel Rosala och Kasnäs deltar i idrottsskolan och får då pröva på höjdhopp, kulstötning, spjutkastning, längdhopp och löpning på både korta och lite längre distanser. Idrottsskolan har för många barn gett en första inblick i vad friidrott går ut på och skapat ett spirande intresse för idrott. Framförallt har många barn fått nya vänner, med barn från andra byar som man kanske annars inte hade kommit i kontakt med.

Den sprudlande entusiasmen hos både barn och föräldrar är svår att överträffa när upp till 70 knattar pilar omkring på idrottsplanen i Hitis. 4-åringar som kastar pil, tonåringarna som klarar höga hopp över höjdhoppssribban, de unisona hejaropen och den genuina kämparglöden har gett minnen för livet åt de hundratals barn som har deltagit i idrottsskolan.

Hundraåriga HVH sjuder av liv och nya krafter

Efter nästan 20 år vid ordföranderodret gav **Sune Fromholtz** ifjol över ordförandeklubbans för föreningen till Anna Fihlman. Hon var tveksam till att ta sig an uppdraget och blev överraskad av hur mycket jobb det innebar, trots att hon redan hade suttit med i styrelsen i flera år och trodde sig veta vad uppdraget gick ut på.

Det har varit jätteroligt, men det har samtidigt tagit mycket tid, säger Anna Fihlman som passar på att

berömma sin styrelse som hon beskriver som både stödjande och iderik.

Fihlman berättar att energin just nu går åt till att förbereda föreningens 100-års firande i sommar. Men det ståtliga föreningshuset Furutorp utgör också ett ständigt stressmoment och bekymmer för föreningen. Det är mycket som ska ses över i ett stort och nästan 100 år gammalt hus. Mycket har renoverats under årens lopp, och mycket återstår att göra. Under vintern har till exempel alla fönster setts över och nu grubblar man bland annat över om taket trots allt kommer att kräva betydligt större åtgärder än det man hittills har trott. Det kräver i så fall mer resurser.

Det ger en hel del stress just nu, med all byråkrati och sökande av bidrag. Hur gör vi om vi inte får ihop tillräckligt med pengar? funderar Fihlman.

Samtidigt som skötseln av föreningshuset är ett stort och konkret jobb för föreningen så ska huset självfallet dessutom fyllas med sådan verksamhet som folk vill ha. I Furutorp har man firat otaliga bröllop och födelsedagar, dansat långt in på natten, tagit emot biskopar och inkvarterat barn på läger. Här visade man film under kriget, skådespelare har repeterat sina pjäser. Allsång, loppmarkander, jazzkonserter, barnkonserter, skördefester och julgröt lockar både Hitisbor och folk från andra byar till Hitis. Dessutom kan ju självfallet andra föreningar och privatpersoner hyra Furutorp för sina egna evenemang – bland annat den populära Brandkårsfesten som ordnas varje år.

Men det allra viktigaste evenemanget för föreningen är trots allt resningen av midsommarstången, tycker Anna Fihlman.

- Midsommarstångsresningen är årets höjdpunkt! Då samlas alla i hela byn, allt från småbarn till riktigt gamla bybor! Det är så ljuvligt att se! utbrister hon.

Redan kvällen före midsommarafon samlas främst ortsbor för att maja midsommarstången. Själva resningen av stången följande dag är för hundratals ortsbor och deltidboende ett glatt första återseende efter vintern.

Också Höstfesten på Furutorp är viktig för Anna Fihlman och hon hoppas att åtminstone de här två evenemangen ska bestå. Dessutom ser hon ett klart behov av att erbjuda något mer för byns unga.

- För ungdomar skulle jag gärna vilja ha någon form av verksamhet, just nu är de lite utanför tyvärr! säger Anna.

Ett smidigt samarbete mellan ortsbor och deltidboende är en förutsättning för att hålla Hembygdens Vänner i Hitis blomstrande, och det är Hitis välkänt för att ha lyckats bra med. Just nu består ungefär hälften av styrelsen av deltidboende och Anna Fihlman välkomnar alla hugade sommargäster med i verksamheten. Speciellt i sommar när Hembygdens Vänner i Hitis firar sina 100 år behövs allas hjälp.

Ordförande Anna Fihlman

- Vi kommer att ordna en större jubileumsfest i juli och dessutom andra evenemang för att fira, berättar Fihlman.

Hembygdens Vänner i Hitis har länge haft en trogen trupp personer som jobbat hårt i köket under otaliga fester (se till exempel RoHit 2015) och Anna Fihlman säger att det är fritt fram för vem som helst att engagera sig och hjälpa till.

- Alla är absolut välkomna, ingen stöts bort! Man behöver inte kunna laga mat utan man kan till exempel hjälpa till med städningen vid olika evenemang, man kan duka och koka kaffe. Det finns alltid något konkret för alla att göra, lovar Fihlman och ger en bra orsak till varför var och en kan ta sig en funderare på att ställa upp och hjälpa till:

- Det är roligt att vara med! Det är en fin känsla när man vet att man hjälper till för ett gott ändamål - det är en sådan glädje och gemenskap! Det brinner åtminstone jag för, säger Anna Fihlman.

Text: Maria Nylund

Foto: Bernt Örså samt ur HVH:s fotoarkiv

Läs mer om Hembygdens Vänner i Hitis i den historik som gavs ut 1988. Under 2018 kommer dessutom Hitis kyrkoby byaförening att ge ut en bok om Hitis. Boken består av en stor portion historia men också berättelser

Det seglades så länge det var lönsamt

Segelskutor var gårdagens långtradare och bussar. Det har jag konstaterat när jag har fördjupat mig i lokal sjöhistoria i mitt sjöfartsprojekt. När du seglar ved från Sastmola till Åbo eller sockerbetor från Kimito till Salo är sjömansromantiken tämligen långt borta. Det gäller att arbeta hårt under primitiva omständigheter.

Kimitotraktens sjöfartshistoria har långa anor. Redan på 1400-talet seglade Kimitobor till Stockholm med sina varor. Det byggdes stora skutor i Tolvsnäs för kansler Axel Oxenstiernas bruk på 1600-talet.

Stora råseglare

Sjöfarten har alltid utvecklats med ekonomiska konjunkturen. Det blev lättare att idka handel i Finland från och med 1860-talet och då började man bygga stora segelfartyg längs Kimitoöns stränder. Till exempel skonertskepp Laura från Vestlax gick av stapeln 1891 och seglade till Brasilien och Afrika under befäl av kapten Karl Gustafsson från Västermark.

Stora fartyg kunde byggas för det var lönsamt. Virke från delägarnas skogar, proviant från egna gårdar och besättning från egna byar. Kimitobygden hade alla förutsättningar att bli en liten stormakt i seglation. Riktigt stora fartyg byggdes ofta i den lilla kommunen Västanfjärd.

Kring början av 1900-talet hade maskindrivna fartyg blivit vanligare på världshaven och Kimitoseglatsen började småningom krympa. På 1920-talet hade man nästan helt börjat trafikera med mindre segelskutor som hade hjälpmotor längs den finska kusten.

Det sista försöket att bygga större segelfartyg gjordes i

Kärä och i Skinnarvik: Draken och Polstjernan sjösattes 1919, fyrmastade slättoppskonerten Gullkrona 1921. Fortuna byggdes 1918 i Grägnäs. Vid sjösättningen ville man spå fartygets framtid: om det löpte dåligt av stapeln var det ett dåligt tecken. Trögt gick det både med Draken och Polstjernan. Fortuna löpte bra av för kapten Paul Eriksson använde bättre tvål på stapeln än de andra. Draken och Gullkrona seglade bara några resor till Europa med trävaror och kol. Polstjernan blev inte alls lönsam. Sjöfarten med stora råseglare lyckades bara på Åland ända till det andra världskriget.

Resor till Reval

Redan på 1920-talet var trafik med mindre segelskutor lönsammare än med stora fartyg. Seglationen på Reval (Tallinn) var rätt så livlig på 1920- och 1930-talet. Som last hade man kalk och fisk, till Finland fraktades potatis och spannmål.

Viktigast var vedtransporterna. Under krigsåren behövdes det en massa ved för uppvärmning i städerna, det var brist på olja och kol. Ved, sten och sockerbetor fyllde oftast Hitisskutan Eugénias lastrum. Veden lastades ombord längs så kallade ryssar som var primitiva landgångar där bräder var radade på bockar som stod i strandvattnen.

Maskiner tar över

Efter kriget fanns det bara två seglande skutor utan motor i våra trakter: Eugénia som sjönk 1951 och Sofia från Kimito som avslutade seglatsen 1950.

Kimitoön fick sitt första ångdrivna fartyg 1853 när

Ångbåten Dragsfjärd vid Högsåra brygga 1915.

Unionen köptes till Dalsbruk. Ångbåtstrafiken började i vår skärgård redan på 1860-talet. Redan 1910 anlöptes Kimitoön av arton ångbåtsturer per vecka. Ångbåtar konkurrerades ut av busstrafiken och strax före kriget återstod endast hälften av turerna. Sista ångbåten Pargas slutade trafikera några år efter kriget.

Kustrafiken upphör

De sista skutorna från Kimitotrakten seglade till Salo och Åbo ännu på 1960-talet. Året 1970 slutade de två sista: Lillbet som drevs av familjen **Gustafsson** i Kärra och galeasen Lolan som ägdes av **Röbloms** i Västanfjärd. Röbloms sålde sin första skuta Hugo till Gustafsson före kriget och den ligger sjunken i en liten vik vid Lövä krokar.

Lolan seglade till året 1970.

Många från Kimitotrakten har jobbat på sjön och många gör det fortfarande. Som befäl arbetar i dag ungefär ett tjugotal från Kimitoöns kommun. Uppskattningsvis ett hundratal människor från Kimitoöns kommun jobbar på sjön för tillfället.

Kimitoöns egna fraktfartyg är inte många. Bara coastern (kustfartyg, red. anmärkning) Antonia (4500 dwt) är registrerad i Västanfjärd, den drivs av rederiet **Helmer Lundström**, kaptenen är Helmers son **Patrik Lundström**. Antonia transporterar ofta spannmål, grus, foder, timmer och konstgödsel mellan Nord-europeiska hamnar.

Text: Juha Ruusuvoori

Bilder: Dalsbruks Bruksmuseum, Sagalunds museum, Boje Röbloms arkiv, Bodil Söderbloms arkiv, Juha Ruusuvoori.

Många kimitobor seglade stora hav.

Hitits FBK i splitterny depå

Den stora ståtliga byggnaden som nyligen färdigställt vid Vikare i Hitits faller sällsynt väl in i sin omgivning. Trots otaliga motgångar där statliga myndigheter satt sig på tvären och där finansieringen varit problematisk har frivilligarbetare i Hitits vunnit den långa kampen om att få en ny branddepå som fyller dagens moderna krav.

Vid Vikare gamla förbindelsebåtsbrygga knappt två kilometer från byn ligger den nya branddepån. Egentligen är det unikt att ett sådan byggnad kommit till. Skärgårdsborna har blivit vana vid att offentlig verksamhet centraliseras och i tron om inbesparingar flyttas från skärgården till kommunens centrum. Givet att Frivilliga brandkåren i Hitits inte varit frivillig, utan offentlig hade brandkåren här för länge sedan ha försvunnit upp till lands. Samma gäller verksamheten vid Solglimten som ligger nära Vikare. Både Hitits FBK och Solglimten har det gemensamt att de har initierats av frivilliga krafter på orten och att verksamheten består av offentlig service utan att vara vare sig ett statligt eller kommunalt organ. Ledningen för verksamheten och ansvaret för ekonomin ligger helt i händerna på aktiva skärgårdsbor.

Mitt i februari svängde jag in framför den nya branddepån och där hittade jag brandkåristerna **Peter Fihlman** och **Martin Holmström**. Huset med inredning var helt klar, endast den officiella invigningen återstod. Vi gör först en rundvandring i byggnaden innan vi slår oss ned för att diskutera hur konststycket med att få denna branddepå byggd.

Den gamla byggnaden blev för trång

Hitits FBK grundades 1953 och har sedan dess verkat i

en byggnad mitt inne i Hitits by. Vår tidning har i olika repriser uppmärksammat Hitits FBK där även brandkårens historia har ingått (se särskilt RoHit 2008).

–Processen med att bygga en ny depå började redan 2009. Inledningsvis hade vi funderat på att förstora den gamla. Problemet var att jämka in vår stora brandbil i den trånga byggnaden. Övrig utrustning hade knappt någon plats och brandkåristerna saknade en samlingsplats. Det visade sig snart att byggnaden som ligger på en allmänning är alldeles för liten för att tillåta en utvidgning.

–Året därpå började vi blicka mot Vikare. Anledningen var att många av våra utryckningar sker med båt. Vid alarm samlas vi alltid vid depån och därefter tar vi oss två kilometer till Skatanäset där brandbåten ligger. Med placering i Vikare faller denna olägenhet bort eftersom depån ligger vid stranden.

–Marken i Vikare tillhör kommunen som arrenderade tomten till oss 2011. Vi hade ritningarna klara och ansökte om byggnadstillstånd, vilket kommunen beviljade. Däremot blev det tvärstopp när ansökan gick till den statliga NTM-centralen (Närings- Trafik- och Miljöcentral, red. anmärkning). Enligt dem skulle branddepån störa byggnadsmiljön i byn, skymma kyrkan och vara till förfång för dem som färdas i farleden på Norrfjärden.

Hur en statlig myndighet med en omfattande centraliserad kompetens – om man får tro dem själva – kom till ett sådant beslut, kan man fråga sig. Ingen från myndigheten hade besökt platsen och skogen som skiljer Vikare från byn och kyrkan kanske inte finns på kartan, om en sådan någonsin ägnats igenom. En insikt från farleden låter sig inte göras med ett medelstort skepp, bryggan skall finnas betydligt högre upp och även då är det svårt att förstå hur depån skulle störa navigationen. Till saken hör att NTM-

KOM OCH BEKANTA DIG MED LOKAL SJÖFARTSHISTORIA!

Projekt 1000 år Sjöfart vid Kimitoön har under ett års tid samlat in material om vår långa sjöfartshistoria. Projektets huvudman är Pro Kimitoö-skutan r.f. med jakten Eugenia och projektledare SVM, författare Juha Ruusuvoori.

På sommaren 2018 öppnas en auditiv utställning i Dalsbruk. I Gamla Tackjärnsgjuteri får man lyssna på Laura Naukkarinens ljudkonstverk SJÖMANNARÖSTER, se på utställning och köpa KIMITOÖNS SJÖKATALOG där lokalhistoria skildras.

Utställning i Dalsbruk 27. 6. – 27. 7. 2018 kl 12-16. Gamla Tackjärnsgjuteri, en stenkast från torget.

Teatergruppen RÖVARTEATERN förevisar historiska minipjäser på Eugenia TSAREN & SPRITEN av Juha Ruusuvoori
Gratis kryssning, 3 timmar, 28.6., 3.7., 5.7. kl 16-19. Begränsat antal platser, boka i tid!

skutan@pp.inet.fi
tel 040 5234 964

Brandkåristerna Peter Fihlman och Martin Holmström

centralen inte behöver förklara sig, man är sig själv god. Dessbättre finns det ändå gehör för det sunda förnuftet när tillräckligt många lokala myndigheter protesterar mot felaktigt fattade beslut. Kyrkorådet på Kimitoön fattade ett enhetligt beslut om att brandstationen på inget sätt stör församlingens verksamhet i kyrkan eller på kyrkbacken. När även kommunen inlade sitt gemåle backade NTM-centralen och beviljade byggnadstillstånd 2012.

Inget bygge utan finansiering

–Byggnaden var budgeterad till 450 000€ med slangtorn, de verkliga kostnaderna blev 360 000€ utan torn. Vi var inledningsvis lovade EU-finansiering men NTM-centralen motsatte sig detta eftersom statliga och EU-medel inte går att förena som det var tänkt.

Det är ingalunda första gången en potentiell finansiering med EU-medel faller på grund av byråkratiska eller andra hinder i Finland. Överlag anses Finland ligga efter i att vara aktiv medelansökare från EU. Priset lär ändå gå till ett par finlandssvenska stiftelser som lade ned ett EU-projekt i Korpoström på synnerligen tvivelaktiga grunder. Pengarna skickades tillbaka till stort förfång för finansierarna i Bryssel som aldrig tidigare hade varit med om något liknande. I övriga Europa vore det helt otänkbart att skicka tillbaka nästan hela det bidrag som man med möda har vunnit.

–Brandskyddsfonden lovade stå för 35 procent av de beräknade kostnaderna. När vi väl fick tillstånd att bygga efter många om och men fick vi avslag. De hade budgeterat medel för oss året innan men när byggnadslovett dröjde till ett nytt kalenderår gick medlen åt till andra inplanerade byggnadsprojekt.

–Vi var tvungna att ta ett banklån om 350 000€ och kommunen var hjälpsam genom att gå i borgen för 200 000€. För att amortera på lånet och betala ränta har en hel del insamlingar gjorts, sponsorrodd har ordnats, sponsorplakat har sålts och skall hängas upp här på väggen, överskotten från de populära brandkårsfesterna och Jazzmiddagar har gått till brandkåren. Därtill har donationer av olika slag inkommit samt värdefullt frivilligt arbete och teknisk assistans under byggnadsskedet.

–Räddningsverket betalar oss timarvode varje gång vi är på uppdrag och detta inkluderar även Första Respons, förutom ersättning för uppdrag får vi även ersättning för övningar. Alla dessa medel har vi sparat för att finansiera bygget, inga medel har gått till avlöning i vårt frivilliga team. Tack vare detta klarar vi av att betala drygt 12 000€ i amorteringar per år.

Uppoffring, frivilligt arbete utan ersättning samt målmedvetenhet gjorde det möjligt att förverkliga Solglimten. Nu upprepas detta i en liknande anda i förverkligandet av branddepån. Otroligt men dessbättre sant. Tidningen RoHit verkar enligt samma principer men givetvis i övrigt inte att jämföra med de två föregående jätteprojekten.

Alla i Rosala skola tillhör FBK

–Vi inom brandkåren skissade hur huset skulle se ut. **Stefan Engblom** från Pargas slutförde ritningarna. Totalytan är 263m² varav fordonshallen utgör 162m², resten består av tekniska och sociala utrymmen. Fordonshallen är dubbelt så stor som den gamla hallen. Vad göra med den gamla byggnaden vet vi inte. Den har ett torn för att torka slangar vilket inte den nya hallen har för det hade blivit oskäligt dyrt att bygga.

I byggnaden finns ett rymligt kök inredd med bord och soffor, intill finns ett kontor, en toalett och en bastu. Därtill finns ett litet gym som utrustas för styrketräning, en brandman skall ha god styrka och kondition oberoende av kön. I övre våningen finns ett stort mötesrum som även kan användas för utbildning. Rummet är utrustat med en videokanon som numera är obligatorisk vid föreläsningar. Mot sjösidan finns en altan från vilken det går att ta sig ned till bryggan där brandbåten ligger förtöjd när vattnet svallar fritt.

–Nybygget har gett ett rejält lyft för verksamheten. Alla i Rosala skola tillhör FBK och därtill några som går i högstadiet i Dalsbruk. Vi i alarmavdelningen övar två gånger i månaden så att brandvärdet och Första Respons

övar tillsammans. Juniorerna övar en gång i månaden. Alla som fyllt sju får vara med. Övre gränsen är 16 därefter övergår ungdomarna till alarmavdelningen.

–För tillfället är vi 12 aktiva plus några juniorer. Vi aktiva tillbringar en hel del av vår fritid här. Hallen rymmer en verkstad med en massa grejer som behövs för underhållsarbete av fordon, brandbåt och materiel.

Huset byggdes av en byggfirma medan brandkåristerna fixade köket med inredning av skåp, lister och golv. Markarbetet och altanen är även ett resultat av frivilligt arbete. I början av juni 2017 flyttade verksamheten till Vikare och i slutet av juni installerades bryggan. Taklagsölet hölls i april 2016 och invigningen hölls officiellt den 13 april 2018.

Rimligtvis borde tjänstemän vid NTM-centralen i Åbo

Kvinnor vill bo i skärgården

Det 32 skärgårdskvinnoseminariet för kvinnor från Åbolands, Ålands, Stockholms och Estlands skärgårdar hölls den 29 september – 1 oktober 2017 på fortön Örö. Naturen är speciell där – utrymme finns – fungerande båttransport och framförallt: öns krigiska historia passar som hand i handske med Finlands 100 år av självständighet som vi firade år 2017. Det officiella temat för Finlands 100 årsjubileum var faktiskt Tillsammans. Hur kunde man bättre firat det än med 100 magnifika och energiska kvinnor?

Nå, hur passar det militära då ihop med oss kvinnor? Ja, vi vet ju alla att bakom varje stor man står det ju minst en kvinna; en mamma, en fru eller flickvän, en dotter ... det måste väl ha funnits kvinnor på Örö också? Vem skulle annars ha tvättat skjortor och kokt potatis? Funderade Kärringbankens ordförande **Maria Bergfeldt** i sitt välkomsttal. Seminariet inleddes på fredagen i Kasnäs Badhotell, fortsatte på kustfortet Örö och avslutades på söndagen på Café Vivan vid Söderlångvik gård. Vård för årets seminarium var Kärringbanken rf, en förening för kvinnor bosatta på Kimitoön. Kärringbanken är banken där man sätter in gott humör och tar ut det med ränta.

Många vill men allt färre kvinnor bor i skärgården

Gilla Granberg, utvecklingschef för Kimitoöns kommun, fortsatte med att välkomna alla till Kimitoön och Örö. Gilla berättade kort om skärgårdskommunen med knappa sjutusen invånare och om sitt eget arbete för kommun och skärgård. **Hanna Guseff**, lektor i företagsekonomi vid Yrkeshögskolan Novia, presenterade projektet Archipelago Business Development. Hon berättade att 75% av nya företag i Egentliga Finland är ledda av män och endast 25% av kvinnor. När det gäller stöd till företagsamhet är det även de manliga branscherna som får merparten av medlen. Varför är det så och varför

komma på besök för att beskåda byggnaden de på inga villkor ville se uppföras. Det kunde vara ett nyttigare med ett sådant studiebesök än ett fullspäckat seminarium på Sverigebåten. Om sällskapet färdades med båt längs farleden i Norrjärden skulle de aldrig upptäcka byggnaden och därmed missa besöket. Alternativt är att ta sig till Hitis by och där försöka upptäcka byggnaden. Inte heller det lyckas även om någon får för sig att klättra upp i klockstapeln. Kunskapen och kompetensen inklusive självgodhet växer i stora centraliserade enheter sägs det, kanske det, men precisionen och det skarpsynta går förlorad med ökade avstånd.

Text: Jan Sundberg

Foto: Bernt Örså

Lakanet som följt med från starten med alla seminarieplatser inskrivna. Foto: Hedda Kainz

väljer kvinnor inte att bli företagare, frågade Hanna.

Kvinnor vill bo i skärgården – men allt färre kvinnor gör det. Varför är det så? Vad får en del av dem att flytta bort och andra att flytta in? Dessa frågor söker projektet Morgondagens skärgårdskvinnor svar på. Projektet presenterades av **Annastina Sarlin**, samarbetschef för Nordiska skärgårdssamarbetet, överlärare **Pia Liljeroth**, lektor **Eva Juslin** samt studerandena **Elin Lindroth**, **Nina Nyman** och **Sandra Rautio** från Yrkeshögskolan Novia. Studerandena berättade om den enkätundersökning och de intervjuer som de gjort med skärgårdskvinnor. Nu fortsätter projektet med forskaranalys av intervjumaterialet. Syftet är att projektet skall resultera i en verktygsback som ger kommuner underlag för åtgärder gällande skärgården. En 54-årig kvinnas kommentar om vad som är typiskt för en skärgårdsbo: “Man ska nog ha samma egenskaper som tallar, samma envishet och seghet”.

Familjeföretaget Kasnäs skärgårdsbads hotellchef **Tanja Liljeqvist** presenterade Kasnäs verksamhet som tog sin början på 1980-talet då familjen Liljeqvist inledde sin fiskodlingsverksamhet. I slutet av samma årtionde köptes en fiskförädlingsfabrik och företaget döptes till Ab Salmonfarm Oy. I dag föder företaget upp och förädlar bl.a. regnbågslax och sik. Rommen har också blivit en viktig produkt. År 1995 utvidgade familjen sin verksamhet genom att köpa ett café, gästhamn och en närbutik. Verksamheten fortsatte att växa – år 2000 öppnades hotellet och fem år senare öppnades ett badhus med konferensutrymmen i anslutning till hotellet.

Damerna njöt av båtfärden. Foto: Anita Österberg

Mångsidigt och annorlunda på Örö

Båtfärden från Kasnäs till Örö med m/s Ejskär på fredag eftermiddag tog ca 60 minuter och avnjöts i underbart vackert och lugnt väder. Rutten gick mellan holmar och skär mot allt öppnare vatten. På Örö brygga togs vi emot av vänliga ungdomar på fyrhjulingar med släpvagn. De transporterade bagaget till våra login som låg utspridda i terrängen. På ön finns det ingen biltrafik, men cyklar stod till förfogande för motionsintresserade eller för dem som hade lite längre väg att gå.

Lördag morgon hade deltagarna möjlighet att delta i en guidad tur in i det mäktiga 12-tums batteriet. De fick en inblick i Örös historia och en fantastisk utblick ända till Bengtskärs fyr.

Seminarier fortsatte med workshoppar i mindre grupper. Det fanns sex olika teman som deltagarna hade valt på förhand. KREATIV TEXTIL under ledning av **Pia Holm**, konstnär, formgivare och illustratör. Med inspiration från skärgårdens natur fick deltagarna möjlighet att trycka mönster och måla på textil med olika tekniker och njuta av färgglädje och experimentellt skapande. **Anita Österberg**: "Inspirationen satt som klistrad inne i huvudet, men så småningom rann den till – och resultatet blev bra, tack vare läraren".

HUR OCH VAR KÄNNS KÄNSLORNA I KROPPEN under ledning av **Riitta Saarikko**, Essential Motion instruktör och handledare i kroppsmedvetenhet. Under första timmen fick deltagarna leka "sagogympa för vuxna" och under andra timmen hantera vardagen med hjälp av den egna kroppen. Genom enkla och effektiva övningar lärde man sig att identifiera och hantera speciellt ilska, sorg och rädsla samt upprätthålla sin egen livsglädje och styrka. **Lola Berglund**: "Det kändes jättebra, otroligt hur man kunde slappna av och hitta barnet inom sig".

TAPPING under ledning av **Dorthe Ulfstedt** som är lärare, men jobbar på heltid med tapping och hypnos. Tapping betyder att man knackar på ett antal punkter på kroppen. Det skapar balans i hjärna och nervsystem. Då upphör obehag som är kopplat till problem och tankar och känslor och beteende ändras. **Lillemor Kivistö**: "Intressant att få en första inblick i vad tapping är och hur man kan handskas med t.ex. stress, sömnlöshet eller suget efter Fazers blå choklad med hjälp av att knacka på vissa punkter". DRAMAVERKSTAD leddes av **Sofia Törnqvist**, frilans skådespelare. Deltagarna fick möjlighet till att bredda sitt kroppsliga uttryck

genom att leka med manliga och kvinnliga gester och kroppsställningar. **Heidi Åhlfors**: "Intressant att få lära sig det manliga kroppsspråket och märka skillnaden; att man kände sig modigare och starkare".

LITTERÄR Ö-VERKSTAD leddes av **Freja Rudels**, författare, litteraturforskare och redaktör för Finsk Tidskrift. Deltagarna fick göra lekfulla övningar med inspiration från både litteraturen och egna ö-erfarenheter i ett kreativt skrivande. **Dolly Holmberg**: "Den första uppgiften var att beskriva oss själva som en ö. Det tog två minuter för mig och jag blev ombedd att läsa texten en gång till. Jag kände mig helt trygg fast jag bara brukar skriva snapsvisor".

BERÄTTELSER OCH BILDER leddes av **Clara Henriksdotter Puranen**. Hon bor på den lilla ön Högsåra. Hon är frilansjournalist och fackboksförfattare med ett förflutet som dramalärare. Clara har skrivit om flera skärgårdssamhällen och tillsammans med sin syster en bok om deras mamma. Deltagarna ombads ha egna foton av viktiga personer och platser med sig för att lära sig hur man kan dokumentera ett liv och varför dokumentation är viktigt. **Viveka Nordman**: "Workshopen gav inspiration till att våga börja, hitta en tråd att nysta upp. Att lyssna till den berättelse bilderna förmedlar. Hur tråden kan leda vidare till maska efter maska av detta kolossala nätverk av information".

Leva livet i skärgården

Ester Miiros-Hollsten från Interreg Central Baltic Programme samtalade med fem yngre kvinnor om hur det är att leva och överleva i skärgården. Vad har styrat deras vägval?

Maria Sjöberg, 49 år, bor på Holma, har får, dikor och stuguthyrning. Hon är femte generationen Sjöberg som lever och verkar på ön. Först hade hennes mamma en fiskodling, som nu är nedlagd, men den genererade uthyrningsstugor. Det bor nio personer på Holma, de flesta tillhör familjen Sjöberg. Maria är halvt agronom, men avbröt utbildningen för att det fanns så mycket arbete där hemma. Hennes styrka är flexibilitet, det måste man ha, för det är ändå vädret som bestämmer sysslorna och därför har man flera projekt samtidigt på gång. Under sin sparsamma fritid läser Maria science fiction litteratur, helst engelska böcker, som hon köper på nätet. I framtiden önskar Maria få möjlighet för resor i

Maria, Anna, Desiré, Jenny och Janina i samtal med Ester. Foto: Hedda Kainz

studiesyfte och att gymnastisera. Ett gott liv för Maria är bra båt- och dataförbindelser, samt livsrum.

Anna Fihlman, 34 år, bor i Hitis, är förskollärare och utbildad i Jakobstad. Hon har två barn, har tagit över får- och hönskötsel efter svärföräldrarna. Hennes styrka är – enligt dottern – att hon är bra på att måla hus, laga mat och klättra i träd. Dessutom är hon en aktiv föreningsmänniska. Anna är stolt över allt det hon klarat utan att gå under, t.ex. vuxenmobbing, att hon hittat tillbaka till skärgårdstillvaron och fått ett jobb hon är utbildad till. Ett gott liv för Anna är den friska luften i skärgården, tystnaden och avskildheten.

Desiré Roman, 34 år, bor på Stora Ängesön, men är hemma från Vasa i Österbotten. Hon träffade Anna i Jakobstad under studietiden och genom henne sin man. Han var en av Annas vänner och sysslade med båtbygge. Desiré delar sin tillvaro på Stora Ängesön med man, två barn och svärfar. Hon har ett eget cateringföretag "Dessis skärgårdskök" och säljer egna och svärfars strömmingsinläggningar under varumärket "Julias Fisk" på marknader. Dessutom har familjen uthyrningsstugor. Desiré hinner också med att vikariera på ett daghem i Dalsbruk. Arbetsresan försiggår med båt vardera vägen i all slags väder. Många års mobbing har gjort Desiré stark. Hon är stolt över att ha vågat ta steget ut i skärgården och över att hon lärt sig hantera en båt. Ett gott liv för Desiré är havet, naturen, familjen och människorna.

Janina Örtendahl, 44 år, författare bor på Vänoxa Ängesön. En 40-års kris blev ett vägskal för Janina. Efter 15 års fysiskt hårt arbete ville hon göra någonting annat. Hon ville utvecklas, avbalansera det hårda arbetet och hon började skriva. Det hade hon inte haft tid för efter att hon återvänt till hemgården efter studier i litteratur i Helsingfors. Hon träffade en man, som "stökade till det hela, han är byggnadsingenjör – match in Heaven", säger Janina med ett leende. Och så gick åren med hårt arbete, husrestaureringar och tre barn. "Det var avslappnande att skriva en roman och jag är stolt över att jag klarat av små barn, renoveringar, stuggäster och hushållet", berättar hon. Det goda livet för Janina är avskildheten, att jaga, äta vilt och leva i samklang med årstiderna.

Jenny Örnell-Backman, 42 år, utbildad skogsbruksingenjör, bor på Högsåra. Jenny övertog hemgården år 2005 och lever av stuguthyrning, jordbruk, får, höns, kor och gästhamn med bastu och bar. Att betjäna gästerna i "Rumpan Bar" är både roligt och socialt. Utöver att vara social karakteriserar hon sig som orädd och provar gärna på något nytt. Och har lätt för att säga "ja". För framtiden önskar hon sig självutveckling, att utbyta erfarenheter med människor i samma situation, gå på kurser och följa med sin tid. Ett gott liv för Jenny är att familjen trivs, att inte vara ensam, att ekonomin är ok och att kunna bidra till att andra trivs.

Kvinnor är nyanserade

Anna Kock talade om hur man hittar balansen mellan kropp, känslor, tankar och själ. Anna berättade att hon vuxit upp i en, som hon sade, fruktansvärt intellektuell familj och att det gjorde henne till ett tyst barn. Hon tänkte för länge innan hon vågade yttra sig och då var tillfället redan förbi. Hon avundades människor som kunde göra

Arbetsgruppen. Foto: Anita Österberg

något med sina händer.

Kimitoöns kommundirektör **Anneli Pahta** berättade om sitt förhållande till skärgården och de vägval som lett henne till Kimitoön. Eftersom hon just på dagen fyllde 50 år lyfte vi alla en lyckönskningsskål för henne och uppvaktade med sången "Ja må hon leva". Så här berättade Pahta om sitt förhållande till skärgården; som barn tillbringades somrarna hos farmor i den inre skärgården utanför Åbo. Under gymnasietiden träffade hon sin man, vars familj hade ett sommarställe i Hitis skärgård köpt i mitten på 1950-talet. På den tiden fick man en holme för priset av en gasspis ungefär och "folk" tyckte att köparen var lite tokig som köpte en hel holme. Familjesämjan är god och atmosfären fortfarande intim som på farfars tid. Anneli Pahta och hennes familj har flyttat många gånger. Hon har bland annat studerat och arbetat i London, men stugan i skärgården har alltid varit deras fasta punkt i tillvaron. Hon tycker att det är intressant att vara med och utveckla servicen och utkomstmöjligheterna för skärgårdsborna. Man och dotter bor fortfarande i Esbo på grund av arbete och skolgång där. Hunden har följt Anneli som sällskap till Kimito. Den gemensamma tiden tillbringas familjen antingen i Hangö eller i Hitis skärgård.

Som talare på lördagen hade vi professor **Jan Sundberg**, som förklarade varför våra damer gör skärgården levande. Jan Sundberg är fritidsboende i Rosala. I sexton år har Jan tuffat omkring i sin motorbåt eller på sin pappamoped och intervjuat skäriborna. Och lagt märke till att det är skillnad på mäns och kvinnors sätt att berätta. Kvinnornas attityd är att de inte vill synas eller höras och absolut inte skryta. Men de är mera reflekterande än männen. Männen å sin sida är inte rädda för att framhäva sina meriter. Det visar sig ofta att frun i huset är mera nyanserad i sina

Dags att lämna Örö och styra kosan mot Söderlångvik och avslutningslunchen. Foto Anna-Lisa Rosenqvist

berättelser.

Lördagskvällen avslutades med festmiddag och underhållning av "Grottmannen" **Sixten Lundberg** och kakelugnsrenovatorn och trubaduren **Camilla Ståhle**.

Museikoordinator **Kerttu Raittila** och programkoordinator **Susanne Grönroos** presenterade Söderlångvik gård. Gården hade dagen innan haft säsongavslutning: "Äppeldagen", som blivit en tradition. Söderlångviks äppelträdgårdar består av drygt 20.000 äppelträd av olika sorter. Nästan hälften av äppelträden finns i närheten av gården, vilket skapar en speciell miljö. I maj, när äppelträden blommar, förvandlas landskapet till en sagodal.

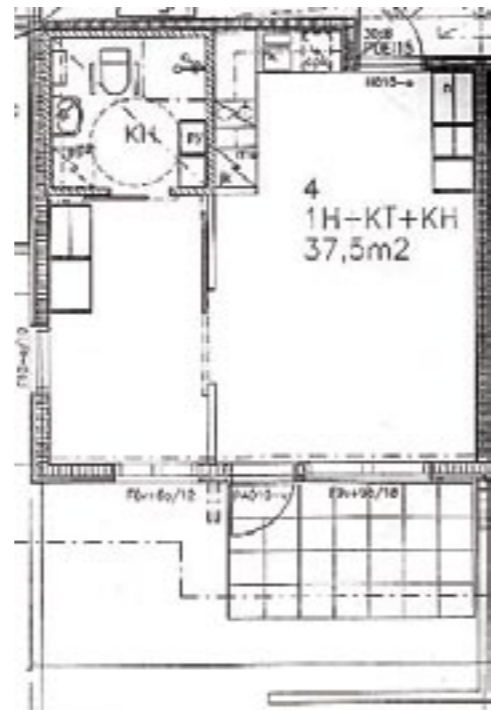

Svårt att få någon ordentlig uppställning för gruppfoto.
Foto: Anna-Lisa Rosenqvist

Anna-Lisa Rosenqvist har plockat från seminarierapporten skriven av Hedda Kainz.

Servicehemmet Solglimten i Hitis har nu 2 lediga bostäder. Solglimten är ett lätt serviceboende för äldre med utbildad vårdpersonal dagtid och på natten finns alltid en nattvakt i huset. Bostäderna är 37,5 m² stora och består av vardagsrum, sovalkov, kokvrå, WC och dusch och egen terrass. De lämpar sej även för par som vill fortsätta bo tillsammans när de inte längre kan bo kvar i sitt hem. I huset finns dessutom alla faciliteter som behövs: TV-rum med öppen spis, matsal med sjöutsikt, tillredningskök, bastu och tvättstuga med torkrum. Solglimten är ett bra alternativ när du inte längre känner dej trygg hemma. Hela huset är handikappvänligt. Kostnaderna för att bo på Solglimten består av hyra, matservice och vårdavgift som räknas på dina inkomster. Du får alltid behålla en minimidel av din pension. Kom gärna på besök eller bo på prov ett par veckor. Vi på Solglimten tror på: Familjär atmosfär, Trygghet, God mat, Daglig utevistelse, Rehabiliterande helhetsomsorg, Individuellt skräddarsydd servicehelheter

Vid intresse eller frågor kontakta verksamhetsledare Petra Henriksson tfn. 040 7665967

Piga, klockare, inhysing, lots Skärgårdsöden 1669–1809

av Carina Wolff-Brandt

Ännu för sju år sedan levde jag i tron att mitt förhållande till skärgården grundar sig på mitt liv som sommargäst på Bolax sedan 1962. Att jag är en typisk storstadsbo som laddar batterierna ute bland kobbar och skär, och sedan åker hem igen. Den tron ställdes helt på ända när en för mig obekant dam, **Marita Raatikainen**, sökte upp mig på Bokmässan i Helsingfors år 2011. Hon presenterade sig som släktforskare och berättade att våra anmödrar hade varit systrar i ett torp i Stubbnäs Rosala på 1770-talet. Det var en bomb hon släppte ner, och ingenting kunde ha gjort mig gladare.

Jag hade svårt att ta in nyheten på den hektiska bokmässan, men när Marita skickade sin forskning till mig föll många bitar på plats. Det var allmänt känt i släkten att min mormors morfar var lots åt tsaren, men ingen hade någonsin berättat var han kom ifrån. Nu vet jag det, och nu förstår jag också var den djupa känsla jag har haft för skärgården, dess natur och befolkning härstammar från. Den måste helt enkelt finnas kodad i mitt dna. Därför har jag säkert också skrivit tre böcker om skärgården före den här. Min tidigaste anmoder och -fader som har gått att hitta med hjälp av kyrkböcker och tingsprotokoll är pigan **Cirstin Erikdotter** som föddes 1669. Hon gifte sig år 1693 med **Matts Hindricksson**, som var klockare i den nybyggda kyrkan i Hitis och de flyttade som inhysing till Klockars.

Kyrkosundsskär 1669–1809

Jag bestämde mig för att gräva ner mig i släktens historia och börja när Cirstin föds. Hur såg världen ut då? Hurdant blev hennes liv, och generationernas efter henne?

Det har varit en svindlande färd genom krig, stormar, hungersnöd, ofred, ockupationer och farsoter. Det gäller inte bara mig och mina anförvanter utan alla som har bott längs den livliga farleden i Kyrkosundsskär. Tack vare sin boplats vid farleden, som redan vikingarna använde, har skäriborna suttit på paradplats när historiska händelser har passerat revy.

Först hade jag tänkt skriva om alla tio generationer som finns mellan Cirstin och mig, men insåg snabbt att det skulle bli för mycket. Därför finns fyra generationer skärgårdsbor med i den här första boken som omfattar tiden från Cirstins födelse till rikssprängningen år 1809.

Utan släktforskaren Marita Raatikainen hade det aldrig blivit en bok. Hon har grävt i arkiv och lusläst gamla 1600- och 1700-talsdokument som hon sedan har transkriberat och skickat till mig. Småningom har även

Hitis kyrka byggdes åren 1685–86 och är idag den näst äldsta korskyrkan i vårt land. Stenmuren runt kyrkogården uppfördes första gången år 1825. När kyrkogården utvidgades år 1895 försågs den med en ny ringmur och gjutjärnsgrindar.

jag lärt mig förstå vissa prästers handstilar, och speciellt nära har far och son **Sirelius** blivit, kapellanerna som tillsammans verkade i Hitis församling i hela 85 års tid. Deras tid i Hitis sammanfaller med ett mycket turbulent sekel, 1700-talet, där det ena kriget avlöste det andra och pest, mässling och tyfus skördade många offer.

För att förstå hur vardagen i Kyrkosundsskär såg ut på 1600- och 1700-talet har jag läst enorma mängder historia. Via kyrkböcker och tingsprotokoll har världshistoriska händelser småningom landat på lokal- och personnivå och jag har lärt mig att läsa kyrkböckerna mellan raderna. Genom att kombinera denna "osynliga" text med historiska fakta var det i synnerhet två kvinnor som ville komma till tals: Den äldsta, Cirstin Ericdotter, och den yngsta i den här boken, **Anna Jacobsdotter**, som föddes 1772. För att ge dem mera utrymme har jag valt att spränga in fiktiva avsnitt i den populärhistoriska texten. Tillsammans med sina familjer tar dessa kvinnor läsaren i hand och ger sin personliga syn på händelser i sina liv. I dessa fiktiva avsnitt har jag tagit mig friheten att tänka deras tankar och känna deras känslor i allt från glädje till i synnerhet sorg. Det är inget lätt liv de har haft. Många av ödena ger mig fortfarande gashud.

Hitis kyrka i huvudrollen

Tack vare att min anfader var klockare och familjen bodde ett stenkast från kyrkan, har kyrkan fått en framträdande roll i början av boken. Dels var det en stor sak för en så liten församling att bygga en egen kyrka, dels var folk ju tvungna att delta i gudstjänsten på den tiden. Jag tror att

Den omfattande pestepidemin som drabbade Sverige och den östra riksdelen år 1710, spreds med loppor som åkte snålskjuts i svartråttans päls. I Hitis församling dog fyrtyotvå i pesten av vilka trettio tre enbart på Holma.

folk också behövde den tröst de kunde få i ofärdstider. Därför får vi följa med Cirstin till kyrkan flera gånger, också när kapellanen Jacob Sirelius i november 1709 hade dåliga nyheter, mycket dåliga.

” När slutpsalmen klingat ut var det dags för kungörelserna. Senast då vaknade alla med ett ryck, för Sirelius stämman dånade ut om ett Herrens straff som nalkades i takt med ryssen.

– Pesten väljer som en styggelse över Europa och har nu nått Polen. Båtar som kommer söderifrån ska vistas i karantän och det är strängeligen förbjudet att besöka dem eller att ha något att skaffa med de ombordvarande. Annars har vi pesten här snabbare än vi anar det.

Det uppstod en livlig diskussion med frågor till Sirelius som han inte kunde svara på. Men ett blev helt klart. Nu hade Gud vänt dem ryggen. Vems fel var det? Först slog skördarna fel, sedan kom hagelskuren som mejade ner allt i augusti, nu var ryssen på väg och sedan ännu pesten. Vad skulle det bli av dem? Folk pratade om att fylla båtarna med familj, kreatur och bohag och segla mot Stockholm.

Cirstin visste inte vilkendera som var värre, ryssen som brände och härjade och styckade kvinnor och barn, eller pesten. Hon letade upp sin man ute på kyrkbacken efteråt

– Vad ska vi ta oss till? Vi måste fly.

– Jag lämnar inte kyrkan, sa Matts bestämt. Någon måste skydda den också.

Han skulle aldrig lämna sin kyrka, trots de fasansfulla historierna som de estniska flyktingarna hade berättat om ryssarnas framfart bland befolkningen och i kyrkorna. Han hade inte berättat för Cirstin om klockaren i Maholms kyrka i Estland som fick händer, fötter och kinder brända för att avslöja var kyrksilvret var gömt, och till sist ena handen, tungan och näsan avskurna innan han dog av sina skador. Gravarna under kyrkgolvet hade grävts upp och liken hade genomsökts i jakten efter värdeföremål. Av någon anledning brände ryssen inte upp den kyrkan, men nog otaliga andra. Ingen skulle få bränna upp Matts kyrka. Han skulle försvara den till sitt sista andetag.

Pesten hade fått sin början i Konstantinopel och därifrån spridits med råttor norrut. I boken berättar jag om hur pesten år 1710 drabbade Holma. En av bönderna var hygglig nog att inhysa en båt med flyktingar österifrån, en båt som hade pesten som fripassagerare. Den ödesdigra vänligheten ledde till att tre av fyra gårdar på Holma

tömdes på hela sin befolkning.

Efter pesten kunde Hitisborna följa med hur den svenska örlogsflottan seglade mot Hangö udd för att stoppa ryssarna för att ta sig runt udden. De misslyckades och förlorade slaget vid Rilax år 1714 och den ryska ockupationen var ett faktum. Många skärgårdsfamiljer flydde till Stockholms skärgård, liksom kapellanen Sirelius med familj. Men någon måste stanna kvar och ta hand om kyrkan. Mats Klockare och Cirstin.

Efter sju långa år av ockupation blev det äntligen fred år 1721 och livet återgick småningom till det normala. Matts och Cirstins äldsta och enda son råkade ut för en svår olycka och förfrös båda fötterna. Trots sitt handikapp var det han som förde slakten vidare. Han flyttade till kapellansbostället Stubbnäs där hans familj skulle stanna i långa tider framöver. Där bodde de när ryssarna än en gång ockuperade Finland 1743–44, när den häftiga mässlingsepidemin drabbade Hitis och under Gustav III:s ryska krig.

Cirstins barnbarnsbarn Anna föddes i Stubbnäs år 1772. Hon gifte sig med ynglingen från granntorpet, lotsen **Isaac Larsson**, och det unga paret flyttade till Båklandet (Russarö) där Isaac och hans bror hade tagit tjänst som extra lotsar.

Båklandet, dödens ö

I och med att Anna och Isaac flyttar österut, flyttar bokens fokus från Hitis till

Hangö udd och Båklandet. Ute på ön mitt i havet skulle två lotshustrur klara vardagen utan någon som helst hjälp, med en barnaskara som utökades varje år. Det fanns

inga släktingar eller grannar som kunde ge en hjälpande hand.

Deras män, lotsarna Isaac och Gabriel, var underställda Hangöbys lotsplats som så kallade extra lotsar som inte fick någon lön. De hade antagligen tagit jobbet för att få tak över huvudet. Familjerna skulle klara livhanken med vad havet och rovlandet gav. Men havet tog också. Det började med en treåring som trillade ur båten vid bryggan, sedan drabbades familjerna av den ena tragedin efter den andra. Havet och liemannen var obevkliga. Det är mycket svårt att förstå hur Anna överlevde alla sorger och bekymmer.

De två lotsfamiljerna ute på Båklandet satt på första parkett i februari 1808 när Hangö fästning fick order om att överges, mannarna skulle marschera till Sveaborg för att delta i försvaret där. Lotsarna såg hur kanonkulorna sänktes i djupet och kanonerna förnagades. En knapp månad senare vimlade det av ryssar på Hangö udd. Ockupationen var ett faktum.

Faktadel med fördjupad information

För att göra läsningen så smidig som möjligt, har jag valt att samla information om vissa ämnen bakom i boken. Bland dessa finns faktauppslag om båtsmanshållet, lotsväsendet, skeppsvrak m.fl. I avsnittet om rättsväsendet på 1600 och 1700-talet tar jag bland andra upp rättsfall med skärgårdsbor som dömts till döden för barnamord och tidelag (sexuellt samröre med djur), men också

Kartan över gårdarna i Hitis by baserar sig på en storskifteskarta från år 1771 ur Kimitobygdens historia II.

roligare fall, som med hurudana okvädningsord man kunde få böter för. Skärgårdsborna var synnerligen kreativa när det gällde att ge öknamn åt sina grannar. Här är ett smakprov på några av dem: Blodsugare, djefwuls bytinge, gammal stäck, horgnet, hunds vått, kronotjufv, landsförrädare, märafläerska, råtta, röfware, skangellår, skielm, skiärgårdsstrykare, snibbenäsa, spadaskägg, swinhund, swinhufvud, trällkåna och sist men inte minst ächtenskaps djefwul.

Boken är rikt illustrerad av Åbokonstnären **Jenny Wiik**, som förutom övriga illustrationer också har ritat alla kartor och gjort kungaporträtten.

Välkommen till presentationen av boken Piga, klockare, inhysing, lots den 12 juli kl. 16.00 i Hitis kyrka. Carina Wolff-Brandt berättar om boken och Jessica Brandt deltar med uppläsning och sång. Fritt inträde. Alla som anmält sig på förhand blir efter kyrkan bjudna på fisksoppa och kaffe med dopp på Backom café där man också kan köpa en bok med signering. Anmäl er på www.facebook.com/vingpennan eller på Backom café om ni har vägarna förbi, tel. 040-759 5290.

Konstnären Santeri Salokivi på Högsåra – Soldyrkaren i skärgården

Den 22 juli 2017 arrangerades ett efterlängtat ”Santeri Salokivi (1886–1940) på Högsåra”- evenemang av Högsåras marthaförening och De Ungas Vänner på Högsåra r.f. Evenemanget gick av stapeln i Högsåras ungdomsföreningshus Sunnanland, vars interiör lämpligt nog är färgsatt av konstnär Salokivi. Liksom många samtida konstnärer spenderade Salokivi ofta sommarmånaderna i den finländska skärgården, däribland på Högsåra under somrarna 1928–1931. Många av hans tavlor har motiv från ön, varav flera till stor glädje och tack vare vänliga ägare kunde ställas ut under evenemangsdagen. Förutom utställningen av hans verk framfördes under evenemanget även ett musikuppträdande av **Charlotta Kerbs** och **Kaj Kulla**, och en presentation av Santeri Salokivi på Högsåra som denna artikel bygger på. Som magister i konstvetenskap och upp vuxen på Högsåra var det speciellt roligt att presentera Salokivi och hans koppling till Högsåra, liksom det är att kunna dela den här.

Vem var konstnären Salokivi?

Toivo Alexander Johansson föddes i Åbo 1889. Hans far var sjöman och hans mor hade bland annat varit barnvakt hos **Valter Runeberg**. När Toivo Alexander

började i den finskspråkiga skolan i Åbo bytte han till det mer finskklingande namnet Santeri Salokivi. Att sitta vid skolbänken passade ändå inte den unga Salokivi som redan som 14-årig istället började studera vid Finska Konstföreningens ritskola i Åbo. Där studerade han åren 1900–04, bland annat under **Victor Westerholm**. Kurskamraterna var bland annat **Emil Rautala**, **Weikko Puro**, **Ragnar Unger** och skulptören **Yrjö Liipola**. Salokivi var framgångsrik i sina studier och med bästa avgångsbetyg från Åbo bestämde sig Salokivi att fortsätta sina studier vid Konstakademien i München, där han studerade åren 1905–06 och 1907–08.

Redan under studietiden erhöll Salokivi många beställningsarbeten, men värnade om sin konstnärliga frihet och möjlighet till utveckling, även om detta innebar en större ekonomisk osäkerhet. Han besökte ofta Italien och Frankrike och trivdes speciellt i Paris där han influerades av den franska impressionismen. Intressant är ändå att Salokivi redan innan hans studieresor till Paris, och även innan den franska impressionismen presenterades för första gången för den finländska publiken i Helsingfors 1904, hade en tydligt impressionistisk stil. Det vill säga att han målade efter ögats intryck för att föreviga

ögonblickets skönhet och återge den genom sin egen konstnärliga syn. På många sätt representerar Salokivi en sällsynt konstnärstyp. Förutom att han redan i tidig ålder följde sitt konstnärskall fann han tidigt sin egen stil som egentligen förändrades mycket lite under hela hans livstid, vilket är ganska ovanligt för konstnärer. Han har av många därför beskrivits som en ”född impressionist”.

År 1912 återvände Salokivi till Finland, via Venedig där han spenderade större delen av 1911. Han hade redan då träffat sin blivande fru **Majsi Mattson**. De gifte sig 1914 och tillsammans fick de dottern **Dalila ”Lila”**, som självklart blev ett populärt motiv för konstnären. Mitten av 1910-talet var även på många sätt en höjdpunkt i hans konst. Han målade många stads- och parkmotiv och torgvyer i Venedig, Rom, Paris, Åbo, och Helsingfors. Solljus, luftighet, grönska och en stark kolorit är kännetecknande för hans stil. Många har kallat honom för soldyrkare eller solsångaren, då han i sina tavlor återgett solljusets alla nyanser. Sitt första större internationella erkännande fick Salokivi ändå år 1912 då hans målning ”Det gröna huset” visades på *Salon des indépendants* i Paris.

Santeri Salokivi

Efter första världskriget bodde familjen Salokivi långa tider i Frankrike, men återvände alltid till Finland till somrarna. På somrarna målades de välkända – och för Salokivi-typiska – natursköna skärgårdsmotiv bland annat från Högsåra men även från Åland och Pellinge. Som en son till en sjöman hade Salokivi också ett speciellt förhållande till havet och segelfartyg, som återgetts i flera av hans målningar. Även om skärgårdsmotiv redan återfinns i hans första utställning från 1907 var det ändå speciellt under hans senare produktion som skärgården särskilt återkom i hans motivval.

Väldigt få annan finländsk målare har på ett likdanande sätt eller lika mycket återgett de finländska sommarlandskapen som Salokivi. Det är ändå inte endast naturen som Salokivi har återgett i sina målningar, utan även uppskattningen för vardagens sysslor, solbadande sommargäster på stränder och strandbodar. Han målade även åtskilliga porträtt. Bland dessa finns ett som heter ”Kvinnan som klipper får”, där modellen är **Helmi Larsson** från Högsåra. Ett annat är verket ”Högsåravärdinna”, som i reproduktion kunde bekrästras på evenemanget. Den porträtterade kvinnan är **Mathilda Danielsson**, från Backa gård på Högsåra. Hennes släkting som ärvt målningen har berättat hur såväl konstnär som värdinna hade haft starka åsikter om vad fru Danielsson skulle klä sig i då porträttet målades. Däremot hade tydligen fru Danielsson insisterat på att få bära Lotta-Svärd märket som idag kännetecknar porträttet.

Det är möjligheten och lyckan att ha tillgång till personliga historier och anekdoter som ovan som gör presentationer som denna värdefulla att få arbeta med. Minnen och berättelser som placerar personer i en bekant kontext bidrar till en personlig betydelse utöver den kunskap vi kan läsa till oss i historieböcker. Vidare följer därför några av de många berättelserna som finns om Salokivis tid på Högsåra.

Högsåra var en ypperlig inspirationskälla

Högsåra har under långa tider varit en sommargästort, vilket mycket är tack vare sina goda förbindelser och den tidiga pensionatsverksamheten, samtidigt som läget invid farleden Åbo – Hangö – Helsingfors drog nytta av kustbåtstrafiken. Själva Högsåra är också ganska låglänt med djupa skogar genomdragna av promenadvägar som leder till öns västkust. Kanske var det Högsåras många badstränder som Salokivi föll för? På öns västra sida ligger badstränderna Styrsvik och Sandvik som vetter mot den besjunga Gullkronafjärden. Vid sydkusten sträcker sig Skvallerbäcken, en badstrand som fått sitt namn av en porlande skogsbäck och kärrmark i öns västra område. Bland annat dessa badstränder har Salokivi förevigat med klippor i glödande sol med soldyrkande kvinnor. Sandvikens strand har bland annat inspirerat Salokivi att måla tavlan ”Sandvikens tall”, som också var utställd tillsammans med ett fotografi på samma tall idag på evenemanget. Även bilden på fotografiet här bredvid är taget i Sandvik. Salokivis dotter har beskrivit hur det var precis så som på fotografiet han trivdes som bäst – sittandes på stranden eller marken med sitt staffli, utan att egentligen störas av nyfikna åskådare.

Under sina vistelser på Högsåra vet man att Salokivi

hade både hustru Majsi och dottern Lila med sig, men han vistades också på ön ensam. Han bodde hos **Svante Söderström**, huset bredvid det nuvarande pensionatet, och enligt andra minnesanteckningar även hos **Fredrikssons**, i huset som nuförtiden kallas Villa Cecilia. Han åti sällskap med andra gäster på pensionatet i byn. Pensionatets gästbok finns fortfarande att tillgå i Sagalunds arkiv, där man till nöje kan beundra gästlistan och bläddra sig tillbaka till en annan tid. I gästboken märks också att Salokivi till skillnad från andra konstnärer föredrog att titulera sig själv ”artist”, förmodligen influerad av sina franska vänner.

Många på Högsåra minns fortfarande hur deras föräldrar eller bybor berättat om denna konstnär Santeri Salokivi. Bland annat hur han godvilligt hjälpte den nybildade ungdomsföreningen med färgval till föreningshusets interiör, samt att han bidrog till deras sommarlotteri med sina konstverk. För Salokivi liksom för de flesta, och inte minst hos unga, konstnärer spelade ekonomi en stor roll i det dagliga livet. Kultur och politik har alltid haft en makt och påverkan så till den grad att en konstnär alster eventuellt blir uppskattade och högt värderade först efterlevande till godo. Tavlor kunde många gånger därför bli ett slags betalningssätt i utbyte av varor eller tjänster. Många Högsårabor kunde därmed högst antagligen till överkomligt pris inhandla konst av Salokivi. Många av dessa verk var till stor glädje utställda på evenemangsdagen. Förmodligen återfinns flera av Salokivis verk också på grannöar runt omkring Högsåra, exempelvis i Rosala, då man vet att han gärna åkte runt med båt till grannöarna för att måla.

Konstnären blev erkänd långt efter sin död

I gamla minnesanteckningar över en diskussion med Högsårabroderna **Wolf** och **Rolf Larsson** beskrivs bland annat hur Salokivi bett Rolf Larsson att ro ut honom till Ernestholmsgrundena i Södersundet för att måla. Därefter hade konstnären dessutom prutat på de begärda tre marken. Bröderna Larsson menade ändå att Salokivi var en ”beskedlig gobbe som gärna pratade med folk”. I samma minnesanteckningar påpekas också att många i byn nog ansåg att tavlorna var dyra, vilket Salokivi i sin tur förklarar med sin dyra utbildning, speciellt i Paris. Han beskrivs därtill ha varit dansant och att han gärna dansade med flickorna i byn. Här kan också nämnas att Salokivi ofta höll till vid den gunga mitt i byn där ungdomarna brukade samlas, vilket förklarades med att han ansågs räkna sig själv som evigt ung. Det är också så dottern Lila beskriver sin far i en artikel i Hufvudstadsbladet från 1975, om hur han ”[...] rörde sig som fisken i vattnet i alla kretsar och trivdes lika väl bland unga och gamla av alla nationaliteter.”

Det är intressant hur specifika händelser och karaktärsdrag blir ihågkomna för att sedan bli en del av den bild vi i efterhand målar upp av en person. Exempelvis ett sådant kännetecken som tydligen många Högsårabor lagt på minnet var att Salokivi alltid bar en duk runt nacken, oberoende vart han gick. Ett kännetecken som även för mig gör det svårt att härefter föreställa sig Salokivi utan denna duk runt halsen.

En av de mer personliga berättelserna jag stötte på under presentationens förberedelser var när min farmor berättade att Salokivi en sommar hade erbjudit hennes mor att måla ett porträtt av min farmor, född 1929. Tyvärr var denna unga modell ovetande om betydelsen av att sitta modell och kunde inte sitta stilla – varför detta tilltänkta konstverk saknas från Salokivis Högsåra-produktion.

Avslutningsvis är det av betydelse att uppmärksamma att Salokivi, liksom många andra konstnärer, egentligen inte förrän efter sin bortgång fick det erkännande han förtjänar som en av Finlands sällsyntaste konstnärer och stilrenaste impressionister. Det var inte egentligen förrän **Amos Anderssons** museum arrangerade en minnesutställning inför hans 100-årsjubileum 1986 som konstkritikerna gav honom ett erkännande inom den finländska konsthistorien och då hans konst blev bredare känt. Likväl är det av betydelse att föra vidare de minnen och historier som berättats om Salokivi, för att också minnas Salokivi så som Högsåraborna berättat. Ännu

finns det flera minnen att återuppleva och historier att berätta – och inte endast om Salokivi utan om alla de intressanta konstnärerna, poeterna, musikerna eller helt enkelt personligheterna som besökt vår skärgård som ännu väntar på att bli berättade.

Text och foto: Alexandra Enberg

Referenser:

Amos Andersson museum webbplats: <https://amosanderson.fi/sv/samlingar/santeri-salokivi/>, 14.2.2018.
Hufvudstadsbladet, 8 juni 1975, ”Pappa, havet och skären – utdrag ur en konstnärsdotters anteckningar”, Lila Salokivi-Kavaleff.
Okkonen, Onni, *Salokivi*, Porvoo, 1945.
Personliga minnesanteckningar, tack till Gunilla Örnell och Stina Enberg.
Sagalunds arkiv, Ellen Mattsons gästbok Högsåra 1928–1931.
Salokivi-Kavaleff, Lila, *Luotu Hetkessä – kuvia Santeri Salokiven elämästä*, Helsinki 1996.

Trio Systrafolk. Fr.v Theresa Laurikka, Victoria Lindqvist och Linda Sundberg

Trio Systrafolk

Tre unga sjungande damer med rötter i Helsingforsregionen förenas av att de återuppväcker den vistradition som florerat i generationer i den åboländska skärgården. Risken finns att denna tradition går förlorad. Något sådant vill damerna inte veta av.

Denna gång behöver jag inte åka ut med båten för att göra intervjun. De tre sjungande damerna sitter på vår altan hemma i Rosala. Intervjun kommer sakta i gång, det gäller att finna en gemensam melodi med konstnärssjälar. Efter några trevanden har vi kalibrerat in en gemensam våglängd.

–Trio Systrafolk fick sin upprinnelse med Vågade visor där vi, det vill säga **Victoria Lindqvist**, **Linda Sundberg** och **Stella Wahlström** medverkade. Stella blev sjuk och då kontaktade vi **Theresa Laurikka** som på kort varsel kunde ställa upp och ta till sig visorna utan besvär.

Vågade visor har sitt ursprung i Sverige inom genren folkvisor men med ett ekivokt inslag. **Brita Björs** från Sverige stod för merparten av innehållet framför publiken på Svenska Teatern i Helsingfors. Victoria, Linda och Stella stod för resten som inte var lika vågat.

Folksången får upprättelse

–Vi ville fortsätta att sjunga och gräva i arkiv efter Vågade visor. Vi hade ett gemensamt intresse av vissångare, deras texter och melodier från en förgången tid. Svenska Litteratursällskapet (SLS) har ett arkiv där

vi har botaniserat en hel del. **Anne Bergman** som är hemma från Utö och jobbar på SLS har skrivit boken *Visor från Åbolands skärgård* som vi haft stor nytta av. Även *Du sköna sång. Finlandssvenska ballader* utgiven av **Ragnar Hollmérus** och **Otto Andersson** från 1946 har varit till nytta.

Svea Jansson (född 1904) från Nötö är en given favorit för Trio Systrafolk. Hon är den mest kända traditionsbäraren i Norden. **Greta Dahlström** upptecknade hennes sånger redan på 1920-talet. Tack vare ett program i Sveriges Radio 1957 där hon intervjuades och hennes sånger spelades upp blev hon något av en kändis. Utan radions intresse för henne hade hon förmodligen blivit i det fördolda. Svea sjöng bland annat sin mormors sånger som i sin tur var hemma från Böle på Rosalalandet. Sammanlagt uppgick hennes repertoar till närmare 1200 sånger.

Balladtraditionen har varit starkast i skärgården medan spelmanstraditionen varit framträdande i Österbotten. Särskilt på Vänö har den traditionen varit riklig. Vårdinnorna på Bergs och Stens gårdar på Vänö var i början av det förra seklet viktiga traditionsbärare med flertalet visor memorerade i minnet.

–I vår repertoar ingår även en visa av **Axel Jansson** från Brunskär, **Xenia Rönnblom** från Nagu och **Ilia Aarne** från Iniö. Vi har gjort nya arrangemang genom att sjunga i stämor och att improvisera med olika instrument. Vi använder oss av enkla instrument såsom att blåsa i en flaska, slå på en chamantrumma byggd av Victoria, klangskål och koskälla. Mångfalden av udda instrument

är till för att få stämning men att samtidigt inte tumma på det genuina. Sång och musik improviseras i stunden beroende på plats och publik.

Uppskattad skärgårdsturné

Victoria är musikpedagog, musiker och sångare samt därtill upprätthåller hon verksamheten vid Villa Christine i Tenala. Theresa har studerat klassisk sång vid Sibelius Akademin och haft egna roller i operor samt sjungit i operakören i Nyslott. Linda har gått kurser i folkmusik och är solist och låtskrivare i bandet Raka Bananer.

–Skärgårdsturnén inleddes med ett gig i Korpoström. **Antonia Ringbom** som är aktiv i Korpo kulturgille var bekant med oss och hon såg till att vi blev bokade till evenemanget. Vårt framträdande blev en publiksuccé. Från Korpo tog vi oss till Nötö där vi uppträdde i kapellet. För oss var det speciellt eftersom Svea Jansson ligger begravnen utanför kapellet. Konserten var välbesökt och uppskattad.

–Från Nötö tog vi oss till kyrkan i Nagu, det var mäktigt men det var mer folkligt och intimt på Nötö. Därifrån fortsatte färden till kapellet i Bengtskärs fyr. Det öppna havet bredde ut sig inför våra ögon när vi sjöng och det gav en extra stämning för oss och för publiken. Hitis kyrka blev den sista i ordningen på vår turné. Där gjorde

vi vårt publikrekord och stämningen var fin.

–Folk ville tala med oss efter varje konsert. De var intresserade av låtarna och personerna bakom låtarna. De flesta åhörarna var äldre men även ungdomar visade intresse och barnen lyssnade andäktigt. En del i publiken snyftar till andra skrattar och folk ville att vi kommer tillbaka nästa år.

–Projektet som stötts av Kulturfonden och Konstsamfundet har varit lyckat. Vi känner en stark motivation med att fortsätta med att sjunga folksånger. Med sångerna kopplar vi till folks rötter som i Svenskfinland är intimt kopplad till kusten och skärgården.

Javisst har Systrafolk dragit rätt slutsatser om folktraditionens betydelse i sång. Budskapet i sångerna vittnar om sorg och glädje i en karg skärgårdsmiljö som präglar folket i dessa bygder. Inte nog med detta, sångerna fångar ett gemensamt kulturarv vi har med skärgårdsbor på Åland och längs med den svenska kusten. Inte konstigt att Svea Jansson väckte intresset hos Sveriges Radio. Vi har ett gemensamt skandinaviskt kulturarv att förvalta.

Trio systrafolk uppträder med folksånger från Åbolands skärgård i Hitis kyrka 13.7 kl. 19 och i Vänö kulturhus 14.7 kl. 19.

Text: Jan Sundberg

Foto: Bernt Örså

Personporträtt Linda

Född: 1986
Bor: Helsingfors
Familj: Ronja 6 år, Nils 2 år
Favoritträtt: färska vietnamesiska vårrullar
Favoritdryck: vatten från Källviken
Favoritläsning: att läsa godnattsagor för barnen
Karakterisera dig själv: som en giraff: huvudet i himlen men fötterna på jorden

Personporträtt Victoria

Född: på landet i Borgå
Bor: i vårt ”muminhus” Villa Christine i Tenala, Raseborg
Familj: sambo, två barn och katt samt släkt och vänner och nära och kära som tidvis bor i huset
Favoritträtt: fräscha, färggranna vegetariska rätter, gärna med smak av limeblad, ingefära och koriander
Favoritdryck: källvatten eller färskpressad morotssaft, nam
Favoritläsning: Jesper Juul, en rad räckor och jag är en bättre mamma för flera dagar framåt
Karakterisera dig själv: eldsjäl med öppet hjärta, som har lätt för att starta gnistor och projekt, att sedan sköta rutiner är mer utmanande

Personporträtt Theresa

Född: 1978
Bor: Hindhår (Borgå)
Familj: Man och katt
Favoritträtt: Risotto med riven parmesan till
Favoritdryck: Äppelsaft blandat med mineralvatten
Favoritläsning: Gamla klassiker, en favorit är Jane Eyre av Charlotte Bronte
Karakterisera dig själv: Jag är gammaldags, därför gillar jag också sådana böcker. Böcker som beskriver inre skönhet och yttre med naturen. Jag trivs med livet på landet bland öppna fält, skogar och flod. Jag älskar blommor, speciellt himmelsblå sådana och brukar förivra mig på våren och så mera än det ryms på vår gård. Blommor har en inverkan på mig så att jag blir lycklig av deras skönhet. Vacker musik har samma inverkan på mig och jag kan känna ända in i hjärtat hur ljuvlig viss musik är. Och Rosala, vilket vackert ställe, blommorna där och havet såklart. Havets blåa färg! Sådan är jag, en skönhetsälskare. En rätt envis sådan. Och jag älskar att skratta och skämtar friskt, ofta om mig själv. Jag är dålig på att sova på nya ställen. Och kvällsmänniska är jag, på morgonen vill jag helst inte prata.

Välorienterad i skog och mark

Orientering är inte precis något man förknippar med skärgård, även om orientering och navigation i princip handlar om samma sak. Det gäller att bestämma sin position och att ta ut en kurs till ett mål, den förra sker på land och den senare på sjön. I skärgården finns mer vatten än land, inte särskilt idealiskt för en tävlingsorienterare.

Ute i skärgården vistas en och annan toppidrottare under sommarsäsongen. Det speciella med **Bodil Helgerud** (född Holmström) är att hon har en genuin koppling till skärgården genom sin mor **Eva-Stina** som är från Sommarön i Rosala. Jag är inte lika välorienterad som Bodil men lyckas till slut lokalisera henne precis före avfärden från Rosala till Norge via Esbo.

–Jag har tillbringat alla mina somrar ute på Sommarön och Rosala. Delvis har jag varit här ute när föräldrarna inte haft semester. Efter att min mormor **Saga Strandbergs** hus stod klart har vi varit i Rosala under veckoslut även under vinterhalvåret. Det är kanske lite ovanligt att jag som aldrig varit fast bosatt i Rosala är döpt på Sommarön, konfirmerad och gift i Hitis och att våra två pojkar är döpta i Hitis.

Varken dragning till gymna eller bollsporter

–Jag började orientera i Grankullaföreningen OK 77 som

tioåring 1991. En aktiv från föreningen kom till skolan och introducerade oss för orientering. Jag tyckte det var kul att pröva på och jag hakade på deras nybörjarträning. Där fick jag bra kompisar och blev fort orienteringsfrälst.

–Jag har inget bollsinne att tala om och inte var jag speciellt bra på någon annan idrottsgren heller. Däremot tycktes orientering passa mig för i den första tävlingen gick det över förväntan, jag fick silver. Senast då blev jag helt såld.

–Träningarna ökade i omfång och kvalitet. Som 15-åring vann jag min första FM medalj. Dessvärre var jag ofta förkyld och då kunde jag inte träna, men i regel återhämtade jag mig snabbt.

–Orienteringsteknik har varit min starka sida, det vill säga att läsa kartan och välja hur jag ska springa. Man kan läsa ut en hel del från kartan, kompassen behövs inte alltid så mycket. Läget är annat utomlands där terrängen är annorlunda och då kan kompassen vara ett nyttigt hjälpmedel.

–Här i Rosala har jag sprungit en hel del i skogarna. Jag skötte vikariatet på Rosala posten under några höstar och då tog jag mig till Kimito för att träna på kartorna där. Kimito- och Pargasterräng hör till mina favoriter.

–År 2000 inledde jag mina studier i matematik vid Åbo Akademi. Det är nog en liten fördel att ha fallenhet för matematik och geometri i orientering har jag kunnat konstatera vid flera tillfällen.

Internationella framgångar

–Jag blev uttagen till juniorlandslaget 1998, då var jag 17. Följande år deltog jag i junior VM i Bulgarien och 2001 blev jag nordisk mästare i juniorklassen. Det tog mellan 50 och 55 minuter att springa sträckan. Mina bästa distanser visade sig vara lång- och medeldistans. Ett långdistanslopp tog ungefär en timme och en kvart att avverka medan medeldistansen gick undan på 35 minuter.

Tiden som här anges handlar givetvis om vad en topporienterare presterar. Det gäller ju att hitta rätt till kontrollerna kombinerat med snabbhet och uthållighet. Här fungerar inte skrönan som underofficeraren i Dragsvik konstaterade för sina underordnade rekryter när de tappat bort sig någonstans i den västnyländska terrängen: om inte karta och terräng stämmer överens, då följer vi terrängen.

– Som senior tävlade jag på landslagsnivå mellan 2002 och 2011. Landslaget höll träningsläger i Finland och utomlands under vintern. Inför viktiga tävlingar tävlade vi i terräng nära tävlingsorten där förhållandena var liknande.

–Orientering är en stor sport här i Europa jämfört med övriga världsdelar. Särskilt i glest befolkade Norden är orientering populärt. Orienteringen har fört mig till tävlingar runt om i Europa. Studierna förlängdes av allt tävlande och tränande.

Norge blev slutmålet

–Jag var på studietur i Göteborg och då tävlade jag för IFK Göteborg. Därefter flyttade jag till Trondheim 2009 för att studera specialpedagogik. Samtidigt tränade och tävlade jag för studentklubben NTNUI (Norge teknisk-naturvitenskapelige universitets idrettsforening).

–Under min karriär har jag inte haft några större externa sponsorer. Klubbarna har hjälpt till och mina föräldrar har stött mig materiellt och uppmuntrat mig i min karriär. Ibland har det hänt att jag fått något stipendium.

–När jag var klar med mina studier fick jag ett lärarjobb och flyttade till Halden. Pengarna var slut och jag valde att satsa på min yrkeskarriär även om Halden är en känd

orienteringsort. Numera är jag gift och har två barn, orienteringen går på sparlåga. Min man **Øyvind** är också orienterare och trots att vi är mindre aktiva än förut är orientering ändå en livsstil för hela familjen.

–Höjdpunkten i min karriär var bronsmedaljen i VM-stafetten 2009. Den gången tävlade vi i Ungern och stafett har alltid varit min favorit. Efter att första barnet föddes har jag deltagit i Haldens stafettlag.

Numera tillbringas Bodil med familj en eller två veckor per sommar i Rosala. Dessvärre har mannen en kort semester. Nåja, semester betyder det motsatta på norsk för elever och lärare, här avses akkurat ferie. Förhoppningsvis kan ferien förlängas för här kan barnen erbjudas idrottsaktiviteter både i vatten och på land. Orientering i skärgården är inte den bästa träningen men förhållandena för navigation är desto bättre. Navigering i skärgården är krävande med kompass och sjökort. Se där en utmaning för en elitorienterare.

Text: Jan Sundberg

Foto: Bernt Örså

Personporträtt

Född: 19.6.1981 i Helsingfors

Bor: Halden, Norge

Familj: Man och två pojkar (1 och 4 år)

Favoritträtt: Siksoppa

Favoritdryck: Kall mjölk

Favoritläsning: Deckare, men det blir nog mest skolböcker

Karakterisera dig själv: Envis, målmedveten, mångsidig

Sommaren 2017 sågs friska tånggruskor flyta omkring vår brygga vid Kyrkfjärden.
Foto Fredrika Biström.

Blåstången i knipa

Vi började tillbringa våra somrar i Rosala 1995. Då var det redan ett välkänt faktum att blåstången vid Finlands kust mådde dåligt. Tillbakagången började tidigare och man diskuterade livligt om orsakerna bakom tillbakagången bland forskarna men också i tidningspressen. En bidragande orsak till tillbakagången var sannolikt en höjning av salthalten på grund av en saltpuls i Östersjön i slutet av 1970-talet. Den ökade salthalten stimulerade andra algers förekomst och blåstången led av tävlingen om lämpliga växtplatser.

I slutet av 1990-talet saknades blåstången nästan helt från vår strand vid Kyrkfjärden. Ibland såg man enstaka mindre stycken av tånggruskor flyta omkring i strandvattnet och efter kraftigare sjögång kunde man bland det strandsatta växtmaterialet upptäcka lösryckta bitar av tång men de bildade inga stora vallar. Tvärtom var vallarna relativt små och bestod främst av vass, trådformade brunalger, träbitar och några fjolårs löv. I det strandsatta materialet fanns tyvärr ofta också spår av människans verksamhet i form av styrox-bitar, plast, glasfiber och söndriga fiskedon.

Tångvallarna som vi sett på Hangöudd under vår studietid på 1970-talet var av helt annan kaliber. De kunde vara tiotals centimeter höga och flera meter breda och de bestod nästan helt av strandsatt, förmultnande blåstång. Vi känner inte till om blåstången bildade vallar i Rosala på 1970-talet men vi vet att de omfattande vallarna på Hangöudd mer eller mindre försvann. Vi har

nu under 2000-talet märkt en förändring i förekomsten av blåstång vid vår brygga. Mängden blåstång har saktat ökat och efter kraftigare sjögång pryds stranden av vallar där blåstången tävlar med vassen om vad det finns mest av. Från vår brygga kan vi också urskilja stora fält av blåstånggruskor som ligger på botten. Vi tycker att de här flera tiotals m² stora bestånden har uppenbarat sig under 2010-talet. I varje fall är situationen en annan än den som rådde vid vår ankomst till Rosala. Vi kan glädjas oss eftersom blåstångens återkomst är ett tecken på att en förändring mot bättre vattenkvalitet har kommit igång.

Övergödning

Vi har sålunda kunnat konstatera att en förändring skett i Kyrkfjärden under de gångna 20 åren. Förutom den ovannämnda tävlingen av växtplatser berodde blåstångens tillbakagång också på andra faktorer. Östersjöns eutrofiering (övergödning) är en annan faktor som orsakade tillbakagång. Mängden närsalter av kväve och fosfor som når Östersjön har med tiden ökat märkbart och från ett RoHit-perspektiv märker vi det till exempel genom de allt mera omfattande algblomningarna under sommaren. Blåalgernas (cyanobakterierna) enorma, explosionsartade förökning bildar ”ärtsoppa” som anhopas vid stränderna och hindrar oss från att njuta av svalkande simturer under högsommardagar. Under blomningen är vattnet speciellt grumligt vilket är en negativ faktor

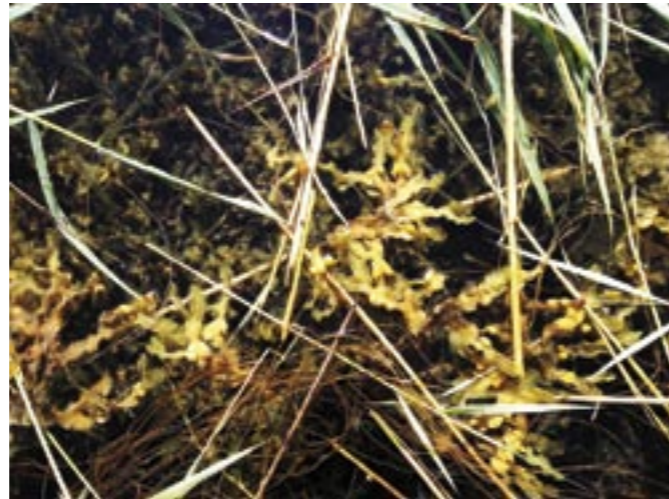

för blåstången som för sin trivsel kräver klart vatten. Vi måste därför sträva till att begränsa utsläppen av närsalter som härstammar från gödseln som används i jordbruket, utsläppen från tätorter, trafikens avgaser men också från småskaliga, regionala källor. Blåstångens återkomst tyder ändå på en viss förbättring av vattenkvaliteten medan de blågröna algernas massiva blomningar för sin del visar att förändringen till det bättre fortfarande är otillräcklig och marginell.

Blåstången klassificeras som en nyckelart i Östersjön. Med en nyckelart avses sådana arter som påverkar artsammansättningen i positiv riktning, det vill säga upprätthåller förekomst av andra arter i samma miljö i en större omfattning än vad man skulle förvänta sig med tanke på blåstångens biomassa. I tångruskorna lever en mångfald av smådjur som till exempel kräftdjur, musslor och småfisk. För en del arter är blåstången sålunda mat, för andra en skyddad plats att leva i. Blåstången fäster på sten underlag och flera tångruskor bildar tillsammans bälten som numera växer rätt nära vattenytan. Grumligt vatten utgör ett hinder för blåstången att söka sig djupare ner i havsvattnet. Det övergödda vattnet främjar tillväxten av fintrådiga alger som växer på både tångruskorna och på klipporna. Det här är ytterligare ett problem för blåstången eftersom blåstången måste ha tillgång till kala klippor för att ordentligt kunna fästa sig och växa.

Blåstången är en alg växt

De flesta av oss placerar blåstången i växtriket men det är fel. Blåstången räknas till algerna, närmare sagt brunalgerna som till skillnad från grönalgen, inte hör till växtriket. Brunalgerna utgör en separat taxonomisk enhet och tillhör klassen (= namnet på en högre taxonomisk kategori) Phaenophyceae. Blåstången i Skärgårdshavet tillhör arten *Fucus vesiculosus*. Förutom den arten finns en annan *Fucus* art vid våra kuster, men den är mer sällsynt och inte känd i RoHit-spridningsområdet. Blåstången blir vanligen 20-50 cm lång (på skyddade ställen upp till 1 m) och bildar mångförgrenade, täta ruskor. Tätt på brunalgerna kan man se gasfyllda blåsor vars uppgift är hålla upp algrusken mot ljuset. Emellanåt lossnar ruskorna från sitt underlag och då flyter den upp till vattenytan. Vågorna kan föra ruskorna mot stranden där en del av dem till slut bildar strandsatta tångvallar. Så länge ruskorna är i vattnet fungerar den som hem för vattenorganismer för att bli en utmärkt miljö för nedbrytande organismer då den

Närbild av tångruska. Observera de gula blåsorna som bär tångruskan i vattnet samt den trådformade sudaren (snärjtång, *Chorda filum*), en egen algart som också tillhör brunalgerna. Foto Fredrika Biström.

dött och hamnat i en tångvall på stranden. Tångvallarna är en näringsrik miljö och har av människan utnyttjats i gödslings syfte. Man utnyttjar blåstången också vid textilfärgning. Av den får man gul- och rödbruna färgnyanser.

Nyare rön om blåstångens "kärleksliv" har gett förbluffande resultat. Man skiljer på han- och honexemplar och frigörandet av sädes- och äggceller i vattnet har samband med månens ställning på himlavalvet. Befruktningen sker på försommaren vid fullmåne och nymåne. Efter ett år är den nya plantan 1-2 cm stor. Efter fyra till fem år är den fullvuxen och förökningsduglig. Blåstången kan också föröka sig könlöst. Nära blåstångens basala del uppstår då små blåstångsexemplar som efter en tid frigörs och de fäster sig nära föräldraplantans förutsatt att en kal fästyta finns ledig för dem.

I globalt perspektiv är brunalgerna huvudsakligen marina organismer som också delvis anpassat sig till brackvattnensmiljöer. Bara en handfull arter förekommer i färskvatten. Några arter är ätbara och är en vanlig ingrediens i österländskt kök. Hos oss har man även ätit blåstång under nödår.

Olof och Gun Biström
Mossberget, Rosala

Information

Allmänt alarmnummer 112
Ambulans, Medi-Heli, Sjöbevakning, Polis

Hälsostationerna
Kimito läkarstation öppet mån-fre kl. 8-16
Dalsbruk läkarstation öppet mån-tors kl. 8-16
Hälsostationen stängd 18 juni - 19 augusti
Tidsbeställning till läkarmottagningarna:
(02) 4260 400
Laboratoriet (02) 4260 454
Tandvården (02) 4260 525 tel. tid kl. 8-9
Hälsocentralsjukhuset i Kimito
tel. (02) 4260 438
De närmaste jourpunkterna under vardagar kl. 16-08, veckoslut och söckenhelger är:
Jouren i Salo tel. (02) 772 3611
Samjouren i Åbo tel. (02) 313 8800

Hitis rådgivning har upphört. Rådgivning i hälsostationerna i Dalsbruk och Kimito
Tel. 02 4260 400

Veterinär Minna Hakala
Telefontid kl. 8-9
Tel. 0500 110 660
Mottagning vid Brusaby smådjursklinik vardagar.
Veterinärjour, tel 0600 12 444

Giftinformationscentralen
Tel. 09 471 977 el. 09 4711

Sydvästra Finlands avfallsservice
Genböle, tel. 0200 47470
Genböles sorteringsstation öppet:
torsdagar kl. 13-18. Där till öppet i april-oktober
tisdagar kl. 10-15 och den sista söckenlördagen i
månaden kl. 10-15

Polis Kimito
Jour 0295 417 321 / växel 0295 440 501

Post
Paketutlämning i Kasnäs Bodén

Brandkår
Alarm alltid via 112
Rosala FBK
Kårchef: Pontus Johansson,
tel. 0400 745 148
Vice brandchef: Svante Wilson,
tel. 0400 828255

Hitis FBK
Kårchef: Peter Fihlman
tel. 040 571 75 46
Dalsbruk Brandinspektör 050 431 9671

Hitis kapellförsamling
Församlingsmästare Peter Fihlman,
tel. tel. 040 571 75 46

Förbindelsebåtar
M/s Aurora, tel. 0400 320 092
Stella, tel. 040 675 6441
Högsåra färja, tel. 040 706 62 91

Hitis Bibliotek & byainfo
Tel. 044 066 47 18
Tisdag-onsdag: 10-15
Torsdagar: 13-18
Fredag-lördag: 10-15
Bibliotek, servicepunkt, turistinfo, mötesutrymme,
två kunddatorer med Wi-fi nät för egen utrustning,
konst av Katja Paulsson, Made in Hitis - shop:
hantverk från Hitis skärgård med omnejd.

Hitis sjöbevakning
Tel. 02 954 271 11

Sjöräddningen
Alarmnummer 0294 1000

Insamling av problemavfall
Torsdag 5.7: kl. 11-12 Djupö, kl. 14-15 Tunnamn

Sotare i Dragsfjärd
Harri Kemilä
Tel. 040 55 89 361

LUCKAN

För mera information se: www.luckan.fi

Luckornas öppethållningstider:

Åbo: Måndag, Tisdag 12 - 17
Onsdag 12 - 17
Torsdag, Fredag 12 - 16

Kimitoön: Vardagar 12 - 17

Händelsekalender

- 20.6 Rosala, Midsommarstången majas kl. 18 vid branddepån, arr. SVRB
- 21.6 Hitis, Midsommarstången majas vid Kyrkbacken kl. 18, arr. HVH
- 21.6 Högsåra, Midsommarstången majas kl. 18 i Kejsarhamnen, arr. DUV
- 22.6 Biskopsö, Midsommarstången majas och reses kl. 14 vid förbindelsebåtsbryggan
- 22.6 Hitis, Midsommarstången reses kl. 13.30, lotteri & kaffe, arr. HVH
- 22.6 Rosala, Midsommarstången reses kl. 15, arr. SVRB
- 22.6 Högsåra, Midsommarstången reses kl. 15 i Kejsarhamnen, lotteri & lekar, arr. DUV
- 22.6 Kasnäs, Midsommarstången reses kl. 15 i Kejsarhamnen, lotteri & lekar, arr. DUV
- 22.6 Högsåra, Rumpån Bar, Midsommar med Skärgårdstrubaduren, kl. 15
- 27.6 Hitis, Invigning av Made in Hitis, vernissage av konstutställning, biblioteket i Hitis
- 28.6 Högsåra, Farmors Café, Beauties and the Beat, kl. 18
- 29.6 Högsåra, Farmors Café, Kake & Co, kl. 18
- 30.6 Högsåra, Farmors Café, Thomas Dahlström, kl. 13
- 3.7 Högsåra, Skärgårdsteatern förevisar "Kung Ubu" kl. 19 på Sunnanland
- 5.7 Kasnäs, Baltic Jazz tjuvstart
- 6-8.7 Dalsbruk, Baltic Jazz
- 7.7 Vänödagen, bl.a barnolympiad, musik och dans på kvällen, arr. Vänö Vänner
- 7.7 Högsåra, Rumpån Bar, Skärgårdstrubaduren spelar, kl. 15
- 7.7 Högsåra, Farmors Café, Alvi's Dixie Stompers New Orleans Jazz, kl. 13-15
- 7.7 Hitis, Brandkärsfest på Furutorp, arr. Hitis FBK
- 9.7 Kasnäs, Sångafton, Kasnäs paviljong
- 12.7 Hitis, Furutorp, Loppmarknad med mat och kaffeservering, kl. 10-14, arr. HVH
- 12.7 Högsåra, Högsåradagen med marknad, försäljning mm. vid Farmors Café kl. 13, arr. Föreningarna i Högsåra
- 12.7 Högsåra, Farmors Café, Benny Törnroos & Calle Pettersson, kl. 18
- 13.7 Rosala, Vikingamiddag med ackompanjering av Pentti Hildens Bellman-repertoar, kl. 18, förhandsbokning 040-218 2960, arr. Vikingacentret Rodeborg
- 13.7 Hitis, Trio Systrafolk, Hitis kyrka, kl. 19
- 13.7 Rosala, TB-Marine, Konsert med Visans vänner, därefter dans 19-23, arr. TB-Marine
- 14.7 Rosala, Sommarkmarknad, Dans på kvällen på Vikingaborg, arr. SVRB
- 14.7 Högsåra, Farmors Café, Spruce, kl. 17
- 14.7 Vänö, Trio Systrafolk, Vänö kulturhus, kl. 19
- 15.7 Hitis, Café Kardemumma, Brunch ackompanjerat av folksånger, kl. 11-
- 15.7 Högsåra, Farmors Café, Visor och allsång med Visans vänner, kl. 14
- 17.7 Biskopsö, Marknad vid Förbindelsebåtsbryggan, kl. 13, arr. Biskopsö Byalag
- 19.7 Biskopsö, Gästgiveri Andrea, Andaktsstund med sommarsånger, kl. 16

- 19.7 Hitis, Knattedisco, Furutorp kl. 18, arr HVH
- 20.7 Hitis, Minimaraton kl. 13. Anm. vid Backom Café, arr. Hitis FBK
- 20.7 Högsåra, Rumpån Bar, Los Tollos i baren, kl. 15
- 20.7 Hitis, Konsert i Hitis kyrka
- 20.7 Rosala, Skärgårdsteatern förevisar "Kung Ubu", kl. 19 på Vikingaborg
- 20.7 Biskopsö, Jazzkväll i Vänoxå Golf, Eriksson & Hedlund Duo, arr. Biskopsö byalag
- 21.7 Kasnäs, Kasnäsdagen
- 21.7 Vänö, Träbåtsdagen kl.12, Träbåtssafari, picnic och kvällsdans, arr. Vänö Vänner
- 21.7 Högsåra, Rumpån Bar, Skärgårdstrubaduren spelar, kl. 15
- 22.7 Hitis, Café Kardemumma, Brunch + Yoga med Nicola Moberg, kl. 11-
- 26.7 Hitis, Karaoke på Furutorp, kl. 20
- 27.7 Högsåra, Rumpån Bar, Classic Rock and Countrynight med Sam Ranieri, kl. 15
- 28.7 Kasnäs, Kasnäs Triathlon
- 28.7 Hitis, Hitisrodde kl. 11, arr. Hitis Rodde och Kanotklubb
- 28.7 Högsåra, Rumpån Bar, Beauties and the Beat, kl. 15
- 28-29.7 Rosala, Vikingadagar med program för hela familjen, arr. Vikingacentret Rodeborg
- 29.7 Hitis, Café Kardemumma, Brunch + musik av unga musiker, kl. 11-
- 11.8 Kasnäs, Kasnäs Regatta
- 3.8 Högsåra, Rumpån Bar, Julia och Sösse spelar coverlåtar, kl. 15
- 4.8 Högsåra, Rumpån Bar, Liesa Bartolome live at Rumpån Bar, kl. 15
- 4.8 Högsåra, Farmors Café, kl. 13-13.30 lunchkonsert med Fredrik Furu. Kl. 18-21 middag och musik. Endast förhandsbokning, 50 euro
- 25.8 Rosala, Öppet hus på Vikingacentret kl. 18 - 24, arr. Vikingacentret Rodeborg
- 25.8 Rosala, Forneldarnas natt, brasa i byviken kl. 21.30, arr. Rosala FBK
- 25.8 Högsåra, Forneldarnas natt på Sunnanland. Brasan tänds kl. 21.30
- 25.8 Kasnäs, Forneldarnas natt
- 1.9 Hitis, Hembygdens Vänner i Hitis 100 års jubileumsfest

NÄRMARE INFORMATION OM EVENEMANG, KLOCKSLAG OCH ARRANGÖRER
STAR ATT FINNA PÅ BYARNAS ANSLAGSTAVLOR!

Händelsekalendern sammanställd av Tina Örså

Simskola i Högsåra
med start 9.7 vid Örmells strand

Simskola i Kasnäs
med start 9.7 i Garpholmsviken

Anmälan, datum och tider:
[https://www.folkhalsan.fi/
barn/foraldrar/simskolor](https://www.folkhalsan.fi/barn/foraldrar/simskolor)

Simskola i Rosala
med start 23.7 i Klöbbviken

Simskola i Hitis
med start 23.7 vid Österudden

Färden hem

Dimman ligger tung och vit över hamnområdet
Kranarna bugar sig mot havet
Avfärd

Tiden är en annan här ute
Havet tar aldrig slut
Regnet klirrar mot ytan
Djupen är djupa som förut

Mötet mellan sol och hav, ett intensivt ljus
Alla intryck förenas i ett välgörande brus

Det finns en punkt när strandlinjen framträder
Skärgård, nya länder, nya städer

Någon kastar ut en lina
Förtöjning
Land

Sommardikt av Heidi von Wright